

Rapport 2014:8

Regionale sentras rolle

- bo- og flyttemønster og bo- og flyttemotiv

- *En analyse av bofasthet og flytting, og bo- og flyttemotiver*

Flyttet til	Distrikts-regioner	Regionale senter-regioner	By-regioner	Storby-regioner	Oslo-regionen	Landet
Flyttemotiv vektet						
Familieforhold	30 %	33 %	35 %	34 %	24 %	31 %
Arbeid	29 %	22 %	23 %	31 %	33 %	27 %
Sted og miljø	17 %	23 %	23 %	13 %	13 %	18 %
Bolig	16 %	18 %	13 %	11 %	19 %	15 %
Utdanning	1 %	1 %	4 %	8 %	9 %	4 %
Helse	7 %	3 %	3 %	2 %	2 %	3 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
N, vektet	97	169	212	134	190	803

Ivar Lie og Marit Aure

*- Ha ingen tiltro til hva statistikk
forteller, før du nøye har tenkt
over hva den ikke forteller.
William W. Watt*

Tittel : Regionale sentras rolle – bo- og flyttemønster og bo- og flyttemotiv. En analyse av bofasthet og flytting, og bo- og flyttemotiver.

Forfattere : Ivar Lie og Marit Aure

Norut Alta – Áltá rapport : 2014:8

ISBN : 978-82-7571-245-3

Oppdragsgiver : DEMOSREG, Norges Forskningsråd

Prosjektleder : Ivar Lie

Oppsummering : Norut Alta - Áltá har utarbeidet denne rapporten med basis i et delprosjekt i prosjektet "Flyttemotiver og bostedsvalg", finansiert gjennom Norges Forskningsråd, programmet DEMOSREG. Prosjektet er basert på en nasjonal bo- og flyttemotivundersøkelse som ble gjennomført av Norsk institutt for by- og regionforskning (NIBR) og Statistisk sentralbyrå (SSB) i 2008, samt registerbasert flytthehistoriemateriale og befolkningsstatistikk. Dette delprosjektet har hatt fokus på de regionale sentras rolle i bo- og flyttemønsteret i Norge, og vi har analysert flytteomfang til og fra regionale sentra, samt bo- og flyttemotiv blant bosatte i regionale sentra sammenlignet med andre regionstyper.

Emneord : Befolkningsutvikling, flytting, regionale sentra, regioner, bo- og flyttemotiv

Dato : 31.12.14

Antall sider : 75

Pris : 200 kr. i trykt versjon, gratis nedlasting av pdf-fil fra www.norut.no

Utgiver : Norut Alta - Áltá AS
Kunnskapsparken, Markedsgata 3
9510 ALTA

Foretaksnummer: 983 551 661 MVA

Telefon: 78 45 71 00
Telefaks: 78 45 71 01
E-post: post@finnmark.norut.no
www.norut.no

Trykk : Norut Alta – Áltá AS

FORORD	I
SAMMENDRAG	II
1 INNLEDNING, PROBLEMSTILLINGER OG METODE	1
1.1 PROBLEMSTILLINGER	1
1.2 METODISK TILNÆRMING	2
1.2.1 <i>Det registerbaserte flyttehistoriematerialet</i>	3
1.2.2 <i>Bo- og flyttemotivundersøkelsen</i>	3
2 DRØFTING AV REGIONALE SENTRAS ROLLE OG AVGRENSNING AV REGIONALE SENTERREGIONER	6
2.1 DRØFTING AV REGIONALE SENTRAS ROLLE.....	6
2.1.1 <i>Utfordringer for regionalforskningen</i>	6
2.1.2 <i>Et politisk sidesprang – betydningen av regionale sentra</i>	7
2.1.3 <i>Region og regionalforskning – naturlige, konstruerte eller produserte regioner?</i>	7
2.1.4 <i>Nyere stedsteori og regionale sentra</i>	10
2.1.5 <i>Oppmerksomhet mot betydningsinnhold og mening.</i>	12
2.2 DEFINERING OG OPERASJONALISERING AV REGIONALE SENTRA OG REGIONALE SENTERREGIONER	14
2.2.1 <i>En praktisk avgrensning av regionale sentra og regionale senterregioner relatert til bo- og flyttemotivundersøkelsen</i>	14
2.2.2 <i>Et mangfold av regionale sentra</i>	19
2.2.3 <i>Alternative tilnærminger og kompliserende flerstedstilknytning – en selvkritikk</i>	20
3 BEFOLKNINGSUTVIKLING, FLYTTEAKTIVITET OG FLYTTEMØNSTER I REGIONALE SENTERREGIONER	23
3.1 BEFOLKNINGSUTVIKLINGEN I REGIONALE SENTERREGIONER	23
3.1.1 <i>Folketallsutviklingen i regionale senterregioner over tid – beskjedne vekst</i>	23
3.1.2 <i>Befolkningsendringer i regionale senterregioner over tid</i>	25
3.2 BO- OG FLYTTEAKTIVITET OG BO- OG FLYTTEMØNSTER I PERIODEN 1999-2006	29
3.2.1 <i>Flytteaktivitet i undersøkelsesperioden avhengig av livsfase og kjønn</i>	29
3.2.2 <i>Flytteaktivitet i undersøkelsesperioden fordelt på regioner; sentralitet og landsdel</i>	30
3.2.3 <i>Flyttemønster i undersøkelsesperioden fordelt på regioner etter sentralitet</i>	35
3.2.4 <i>Flyttemønster i undersøkelsesperioden fordelt på regioner etter sentralitet og årskull</i>	38
4 BO- OG FLYTTEMOTIV I REGIONALE SENTERREGIONER	42
4.1 RESPONDENTENE I BO- OG FLYTTEMOTIVUNDERSØKELSEN SOM UTVALG FRA DE SJU ÅRSKULLENE	42
4.1.1 <i>Flytteaktivitet etter kjønn og alder – respondentene spiller i hovedsak folkeregistrert flytting</i>	43
4.1.2 <i>Flytteaktivitet blant respondentene etter geografi/sentralitet – også i stor grad som i populasjonen</i>	44
4.1.3 <i>Respondentenes status i forhold til oppvekstregion – bofaste, tilbakeflyttere og innflyttere</i>	45
4.2 BOMOTIV BLANT BOSATTE	47
4.2.1 <i>Bomotiv blant de som ikke flyttet</i>	48
4.2.2 <i>Bomotiv blant de som bare flyttet internt i kommunen</i>	57
4.3 FLYTTEMOTIV BLANT FLYTTERE MELLOM KOMMUNER	59
4.3.1 <i>Flyttemotiv blant flyttere mellom kommuner internt i BA-regioner</i>	59
4.3.2 <i>Flyttemotiv blant flyttere mellom BA-regioner</i>	60
5 DE REGIONALE SENTRAS ROLLE OG STATUS – EN OPPSUMMERING	66
5.1 ØNSKEBOSTEDET – DE FLESTE BOR DER DE ØNSKER	66
5.2 DE REGIONALE SENTRAS ROLLE – FØRST OG FREMST DET GODE BOSTEDET?	67

LITTERATUR.....	69
VEDLEGG.....	73

Forord

Dette er en rapport fra et delprosjekt i prosjektet "Flyttemotiver og bostedsvalg", finansiert gjennom Norges Forskningsråd, programmet DEMOSREG. Prosjektet er basert på en nasjonal bo- og flyttemotivundersøkelse som ble gjennomført av Norsk institutt for by- og regionforskning (NIBR) og Statistisk sentralbyrå (SSB) i 2008, samt registerbasert flyttehistoriemateriale som NIBR og SSB gjennom mange år har tilrettelagt. I prosjektet som NIBR har ledet, og som Norut Tromsø og Norut Alta har deltatt i, har formålet vært å gå dypere ned i utvalgte problemstillinger, og til sammen åtte delprosjekt med ulike tema er gjennomført i prosjektet.

Dette delprosjektet har hatt fokus på de regionale sentras rolle i bo- og flyttemønsteret i Norge. Begrunnelsen for å fokusere særlig på de regionale sentra, er knyttet til betydningen disse har for bosettingsmønsteret utenfor de områdene som har by- og storbyregioner. Delprosjektet har vært ledet av Ivar Lie som har skrevet analysene i rapporten, mens Marit Aure har deltatt i delprosjektet og skrevet avsnittet om teoritilnærminger til problemstillingene (kap. 2.1). Marit Aure (tidl. Norut Tromsø, nå UIT) har sammen med Kjetil Sørli og Bjørg Langseth fra NIBR ledet hovedprosjektet, og Ivar Lie vil takke dem for nyttige kommentarer og drøftinger underveis i delprosjektet.

Målfrid Baik

Direktør Norut Alta

Desember 2014

Sammendrag

Problemstillinger – de regionale sentras rolle

En grunnleggende problemstilling i dette delprosjektet er hvorvidt folks faktiske bo- og flytteadferd bidrar til de regionale sentras rolle? De lange linjer i befolkningsutviklingen viser vekst i regionale sentra, men klart lavere enn veksten i større byregioner og de største byregionene. Lavere fødselsoverskudd i regionale sentra enn byer og storbyer er en årsak, men mye av forklaringen finner vi i flyttemønsteret. Viktige spørsmål er derfor hvilken flytteaktivitet og hvilket flyttemønster som ligger bak denne utviklingen, og hvordan flytting i ulike livsfaser bidrar til flyttemønsteret? Dette har vi fått anledning til å studere nærmere med grunnlag i det registerbaserte bo- og flyttehistoriematerialet. Vi har sett spesifikt på bo- og flytteaktivitet blant de sju årskullene som var med i bo- og flyttemotivundersøkelsen, og fokusert på bofasthet og flytting i perioden 1999-2006 som respondentene i bo- og flyttemotivundersøkelsen ble spurt om.

De mest interessante problemstillingene knytter seg likevel til hvordan bosetting og flytting i regionale sentra begrunnes, sammenlignet med tilsvarende begrunnelser i distrikter, byer og storbyer. I hvilken grad og på hvilken måte de regionale sentra oppfattes som attraktive som bosteder og flyttemål, og hvordan bo- og flyttemotivene til regionale sentra skiller seg fra andre regionstyper er viktige problemstillinger. I bo- og flyttemotivundersøkelsen er hovedmotivene arbeid, utdanning, familie, bolig, helse og sted- og miljø, og viktige spørsmål er da hvilke av disse som er viktigst for de som bor på eller flytter til regionale senter? Det metodiske hovedgrunnlaget her er altså den nasjonale bo- og flyttemotivundersøkelsen som ble utført av SSB og NIBR i 2008.

Regionale sentra og regionale effekter, steders funksjon og folks flytting – og en operasjonell definisjon av regionale sentra

En satsing på regionale sentra har inngått som virkemiddel i distriktspolitikken i Norge, som et strategisk grep for å opprettholde bosettingen i distriktene. Foss, Juvkam og Onsager (2006) har gjort en litteraturstudie av små og mellomstore byer og regional utvikling, som drøfter det vi kaller regionale sentras rolle. De oppsummerer og sier at det finnes antakelser om at små- og mellomstore byers vekstspredende rolle, men svært lite og ujevn dokumentasjon på at en slik faktisk eksisterer (Foss mfl 2006:57). Bukve (2004:86) fremhever at funksjonelle regioner er knyttet sammen gjennom ulikheter og ser byer som økonomiske og politiske kontrollsenter i forhold til omlandet preget av klare sentrum-periferi relasjoner. Det er nettopp forskjellene mellom de ulike deler av en region som skaper dynamikk og en funksjonsdeling mellom for eksempel senter og omland eller mellom ulike sentra, og gjerne ulik utvikling i senter og omland.

Flytting til og fra regionale sentra (og andre regionstyper) forklares ulikt, og er knyttet til folks oppfatninger og erfaringer med disse stedene, som selv om de funksjonelt har en viss likhet, er unike og spesifikke steder. Slik Massey har fremhevet (1994) er steder resultat av mange runder av investeringer, hendelser, politiske prosesser, m.m.. Under visse konjunkturer og livsfaser kan et sted fungere som en mellomstasjon for en gruppe bosatte eller flyttere. Under andre konjunkturer og i andre livsfaser, for folk i en annen næring eller med et annet fokus har "det samme stedet" en annen funksjon – og ikke nødvendigvis som regionalt

senter. I flytteforskningen har sense of place-dimensjonen vært knyttet til hvordan folks forestillinger og bilder av steder og type steder, som distrikter og storbyer, kan påvirke valg av bosted (Halfacree 1995, Rye 2006). Sammenhengen mellom stedsoppfatninger og bostedsvalg er imidlertid ikke enkel. En kan f.eks. ha et positivt inntrykk av bygdelivet og setter pris på å være i og bruke naturen, uten å flytte dit. For mange holder det å dra på ferie. Norske, så vel som mange andre storbyer har ofte god tilgjengelighet til natur.

Vi har i denne studien avgrenset regionale sentra til kommuner med tettsteder med 5.000-25.000 innbyggere, som ikke ligger innenfor omlandet til større byer. Medregnet i det vi har kalt regionale senterregioner er også omlandskommune til de regionale sentrene, gitt ved avstand og pendling til de regionale sentra, altså de bo- og arbeidsmarkedsregionene (BA-regioner) som de regionale sentrene danner. Det er om lag 40 slike regionale senterregioner i landet, og i analysene har vi skilt ut disse som en regiontype. De øvrige regiontypene er storbyregioner (Oslo, Bergen, Stavanger og Trondheim, hvorav Osloregionen i analysene er skilt fra de øvrige tre storbyregionene), byregioner (dannet av byer med 40.000-110.000 innbyggere, totalt 13 byregioner) og distriktsregioner (BA-regioner med senter under 5000 innbyggere). Skillet mellom regiontypene er satt der det er klare skalaforskjeller.

De regionale sentra har imidlertid ulike roller og funksjoner, både etter størrelse og etter betydning i fylker og landsdeler. Viktigste rolle har de regionale sentra i Nord-Norge, der denne regiontypen har størst del av befolkningen, mens denne andelen lavest er andelen på Østlandet som er dominert av Osloregionen og mange byregioner. Felles for alle regionale sentra er at de har regionale funksjoner som handelssenter og videregående skole med bredt utvalg av program/linjer. I stor grad har de også andre tjenestefunksjoner, men her varierer bredden og tilstedeværelsen av tilbud noe mer. De fleste sentra har en viss kunnskapsintensiv tjenestesektor, men størrelsen og bredden varierer. Av offentlige funksjoner har over halvparten av de regionale sentra sykehus, mens de øvrige har relativt velutviklede helsetjenester, eller andre regionale helseinstitusjoner. Høgskoler finner vi i 15 av de regionale sentra, mens flere har desentraliserte høgskoletilbud.

Regionale sentra stabiliserer folketall i regioner

Den langsiktige befolkningsutviklingen viser som kjent store forskjeller mellom regioner med ulik sentralitet, og en klar sentralisering (Sørli 2010, Karlstad og Lie 2008). Det er også tilfelle når vi sammenligner regiontypene over, og de regionale senterregionene er de senterregioner som har hatt minst vekst. Det er de regionale senterregionene på Vestlandet som har hatt størst vekst, mens de i Nord-Norge (hvor de utgjør nesten halve befolkningen) ikke har hatt vekst samla sett før den siste femårsperioden med høy innvandring. Det er også betydelige forskjeller mellom de regionale senterregionene i folketallsutvikling, i alle landsdeler er det enkelte regioner som har hatt stor vekst (Kongsberg, Eigersund, Førde, Levanger/Verdal, Alta), men flere regioner som ikke har hatt vekst, og noen som har hatt nedgang i folketall.

Flyttemønsteret i perioden 1999-2006 mellom regionale sentra og de fire øvrige regionnivåene, viser ikke uventet større utflytting til enn innflytting fra byregioner og storbyregioner. Selv om de regionale senterregionene har hatt større innflytting fra distriktsregioner enn utflytting til distriktsregioner, oppveide det på langt nær for netto utflytting til byregioner og storbyregioner. Det var innvandringen som gjorde at de regionale

sentra i denne perioden nesten hadde flyttebalanse. I den sjuårsperioden som er gått etterpå, perioden 2006-13, har innvandringen økt, også til de regionale senterregionene. Innvandringen til regionale sentra har i denne siste perioden mer enn kompensert for netto utflytting til byregioner og storbyregioner, og de regionale sentra har derfor hatt noe netto innflytting.

Flytteaktivitet og flyttemønster sterkt knyttet til livsfase – også i regionale sentra

I delprosjektet har vi studert flytteaktivitet og flyttemønster i perioden 1999-2006, i de sju utvalgte årskull som ved starten av flytteperioden var 21, 28, 35, 42, 49, 56 og 63 år, altså de kullene som respondentene i bo- og flyttemotivundersøkelsen ble trekt ut fra. Av disse var det en knapp fjerdedel som i løpet av perioden flyttet mellom kommuner (nesten like mange flyttet internt i kommunen), men bare 17% som hadde flyttet mellom bo- og arbeidsmarkedsregioner eller inn fra utlandet. Andelen som hadde flyttet i sjuårsperioden var selvsagt høyest i det yngste årskullet i utdanningsfasen eller fasen for inntreden i arbeidslivet der over 40% flyttet mellom BA-regioner eller inn fra utlandet. Andelen var nest høyest i det neste årskullet i familieetableringsfasen, og så kraftig avtakende med økende alder og livsfase.

Flyttemønsteret er som kjent også ulikt fra livsfase til livsfase (Sørli, Aure og Langset 2012), og de regionale senterregionene har en noe annen aldersprofil på innflytting og utflytting enn øvrige regiontyper. Flytteaktiviteten er størst blant de som er i utdanningsfasen eller arbeidsetableringsfasen, og i denne gruppen er det klar netto utflytting fra regionale sentra. Det er bare storbyregionene som har netto innflytting i denne aldersgruppen. I de neste livsfasene, familieetableringsfasen og barnefamiliefasen, har de regionale senterregionene derimot litt netto innflytting, og dette gir i sum noenlunde flyttebalanse sett over alle livsfaser. I de mer voksne aldersfasene er det også litt større innflytting til enn utflytting fra regionale senterregioner, men flytteaktiviteten er lav og effekten på befolkningsutviklingen beskjeden.

Sted- og miljø viktigste bomotiv – men ulike aspekt har ulike betydning i ulike regiontyper

Det store flertallet av de aktuelle årskullene, og følgelig også av respondentene i bo- og flyttemotivundersøkelsen, flyttet altså ikke mellom BA-regioner i løpet av sjuårsperioden. Fordelingen på hovedmotiv blant de bofaste, de som heller ikke flyttet internt (det er egne analyser for internflytterne i rapporten), viser ikke så store forskjeller mellom regionale senterregioner og andre regiontyper. Sted- og miljø er det klart vanligste bomotiv i alle regiontyper, både når en spør etter viktigste bomotiv, og når en venter de tre viktigste bomotivene som i tabellen nedenfor. Så følger arbeid, bolig og familie som omtrent like viktige bomotiv, mens utdanning og helse er knyttet til spesifikke livsfaser og derfor lite vanlig totalt sett. Andre bomotiv omfatter først og fremst svar som at en trives, eller bare har blitt boende, altså mer implisitte bomotiver.

De to hovedbomotivene som varierer regionalt, er sted og miljø som er vanligst i storby, og arbeid som er vanligst i de mest desentraliserte regionene. De regionale senterregionene ligger nærmest distriktsregionene i svarfordeling på bomotiv, og sted- og miljø er altså et litt mindre vanlig bomotiv enn det er i by- og storbyregioner, mens arbeid er et litt mer vanlig

bomotiv enn i by- og storbyregioner. Da arbeidsmarkedet og -tilbudet er større i by- og storbyregioner, framtrer det kanskje ikke som et spesifikt bomotiv (Sørli, Langset og Aure 2012), mens et smalere arbeidstilbud i regionale senterregioner og særlig distriktsregioner gjør dette litt mer viktig.

De største regionale forskjellene finner vi når vi ser på undermotiv. Sted- og miljømotivet er det klart vanligste bomotivet, over halvparten av de bofaste respondentene har svart at sted og miljø er et av de tre viktigste bomotivene. Disse har dermed svart på en rekke tilleggsspørsmål om ulike dimensjoner ved sted og miljø som bomotiv. Andelen som oppgir "sosialt miljø" og "fysiske forhold" som bomotiv varierer ikke mye mellom regiontypene, mens "reiseavstander/-muligheter" og "tilgang på varer og tjenester" som bomotiv har en klar sentrum-periferidimensjon. Andelen som oppgir "korte reiseavstander og gode reisemuligheter" og "god tilgang på varer og tjenester" er klart høyest i storbyregionene, og lavest i distriktregionene, og andelen som oppgir disse forholdene som bomotiv i de regionale senterregionene er klart lavere enn i by- og storbyregioner.

"Forhold ved det sosiale miljøet" er nevnt oftest som bomotiv i alle regiontyper, og det kan nevnes at regionale sentra scorer like høyt som distriktsregioner på "god kontakt med folk" og "lett å bli akseptert", og høyere enn by- og storbyregioner. Når det gjelder fysisk miljø er de regionale forskjellene tydeligere, og aspekt som "lite støy, forurensning" har en klar sentrum-periferi-dimensjon, der de regionale senterregionene også scorer like høyt som distriktsregionene. På dimensjonen, "reiseavstander/-muligheter", er det som forventet en svært klar sentrum-periferidimensjon. Men blant de som har oppgitt dette bomotivet er det høyest andel som oppgir "kort avstand til familie" og "kort reise til arbeid" i regionale senterregioner. De regionale sentrenes kompakte struktur som gir korte hverdagsreiser, og kanskje også kortere helgereiser til besteforeldre/hytte, slår altså ut som en fordel for de regionale sentrene. De regionale sentra scorer derimot like dårlig som distriktsregionene, på aspektet "godt tilbud av butikker", under dimensjonen "tilgang på varer og tjenester". "Godt kulturtilbud" er også nevnt av færre som bomotiv i regionale sentra enn i storbyregionene, men forskjellen til byregionene er liten, og andelen er klart høyere enn i distriktsregioner.

Familie og arbeid viktigste flyttemotiv – men familie viktigere ved flytting til regionale senterregioner

Det er de flytterne som flytter mellom BA-regioner som interesserer oss mest, også i relasjon til de regionale senterregionenes rolle. I bo- og flyttemotivundersøkelsen er flytterne også spurt om seks hovedmotiver, og respondentene har hatt anledning til å oppgi inntil tre hovedmotiver, i rangert rekkefølge. Flyttemotivene kan imidlertid både være knyttet til stedet en flytter fra og stedet en flytter til, og ved valg av hovedmotiv er både "push" og "pull" -faktorer inkludert. I denne analysen har vi vektlagt tilflyttingsmotiver, og analysert etter tilflyttingssted, men hovedmotivene kan altså både være fra- og tilflyttingsmotiver.

Flyttemotivene skiller seg vesentlig fra bomotivene, ved at det er familieforhold og arbeid som er de vanligste, mens disse var nr. 3 og 4 blant bomotivene blant bofaste. Flytting mellom BA-regioner er altså i større grad motivert av familieforhold, som både kan være knyttet til hendelser i kjernefamilien, og til det å komme nærmere annen familie. Og det er i større grad motivert av arbeid, at en må flytte mellom BA-regioner for å få ønsket arbeid.

Fordelingen på hovedmotiver varierer også regionalt, og i stor grad i samsvar med det vi kunne forvente gitt det ulike flyttemønsteret fordelt på livsfase. I utdannings- og arbeidsetableringsfasen er flyttemønsteret som nevnt sterkt sentraliserende, og arbeids- og utdanningsmotivene er derfor vanligst blant flytterne til storbyregionene. I de neste livsfasene, familieetableringsfasen og barnefamiliefasen, er flyttemønsteret snudd mer mot byregioner og regionale senterregioner, og dette gir seg også utslag i at familieforhold og sted og miljø er de to vanligste flyttemotiv til disse regionene. Arbeidsmotivet er tilsvarende mindre vanlig i regionale senterregioner og byregioner enn i distrikts- og storbyregioner.

Respondentene er også spurt om undermotiv for flyttingene, og noen regionale forskjeller kan vi se for de vanligste hovedmotivene, selv om det er relativt få respondenter for hvert motiv i hver regiontype. "Ønsket om å bo nærmere foreldre og annen familie" nevnes oftest av de som oppga familieforhold som tilflyttingsmotiv og flyttet til distriktsregioner, og dernest av flytterne til regionale senterregioner, men klart oftere enn blant flytterne til byregioner og storbyregioner. "Å kunne gi praktisk hjelp til foreldre" er et aspekt ved dette som nevnes klart oftest av flytterne til regionale senterregioner.

Arbeidsmotivet er minst vanlig ved flytting til regionale senterregioner og byregioner, men her er også noen forskjeller når det kommer til dimensjoner og aspekter, selv om det må presiseres at svarene er basert på få respondenter. Arbeidsmotivert flytting til regionale senterregioner er i liten grad motivert av "lønn" eller "fagmiljø" i motsetning til arbeidsmotivert flytting til storbyregioner, men mer av "nye utfordringer" og i noen grad "overtakelse av familiebedrift".

Regionale sentras rolle – først og fremst det gode bostedet?

Det overordna spørsmålet vi har stilt er hva de regionale sentras rolle er i bo- og flyttemønsteret i Norge? En opplagt rolle og funksjon de har i dag er å bidra til et spredt bosettingsmønster som "tar hele landet i bruk". I fraværet av storbyer og mellomstore byer i mange deler av landet, fyller de regionale sentra senterfunksjoner for betydelige omland. Og de fleste regionale sentra har hatt noe vekst, og dermed bidratt til stabilisering av folketallet i de regioner de fungerer som senter for.

Flyttemønsteret til og fra de regionale sentra er likevel preget av at utflyttingen er like stor som innflyttingen. Når vi så på flyttemønsteret i perioden 1999-2006 var det innvandring som kompenserte for innenlandsk netto utflytting, og det er innvandringen som har gitt en liten vekst i disse regionene etter 2006. Det skjer en betydelig netto utflytting fra de regionale senterregionene i utdannings- og arbeidsetableringsfasen, som over senere livsfaser blir kompensert med litt større innflytting enn utflytting.

Forskjellene i bomotiv kommer til syne når vi går inn og ser på dimensjoner og aspekt ved sted- og miljømotivet. De regionale senterregionene virker der å ha de samme fordeler som distriktsregioner når det gjelder fysiske forhold som "lite støy, forurensning" og sosiale forhold som "god kontakt med folk". De regionale senterregionene har også klare fordeler som kompakte regioner med korte avstander til arbeid og familie, og dette er også viktige bomotiv. Den tydeligste ulempen de regionale sentra har er ifølge steds- og miljømotivene et smalere vare- og tjenestetilbud enn by- og storbyregioner. De øvrige bomotivene er ikke detaljert på dimensjoner og aspekt, men vi antar at det samme gjelder for arbeidsmarkedet,

at de regionale senterregionene ikke kan konkurrere med bredden i arbeidsmarkedet i de klart større by- og storbyregionene.

Dette kommer på en måte til uttrykk i flyttemotivene blant de som har flyttet til regionale senterregioner sammenlignet med de som har flyttet til andre region typer. Familie- og sted- og miljømotivene er klart viktigere for flyttere til regionale senterregioner og byregioner enn til storbyregioner. Og arbeidsmotivet er mindre viktig enn i storbyregioner og distriktsregioner. Flytting til regionale senterregioner og byregioner er altså i klart større grad motivert av spesifikke kvaliteter ved sted og miljø, og både flyttemotiver og bomotiver indikerer at de regionale senterregionene i stor grad fyller rollen som "det gode bostedet", med både "distriktskvaliteter" og "kvaliteter som sentra".

Spørsmålet en kan stille seg er om de regionale senterregionene i større grad er det gode bostedet enn det gode arbeidsstedet? Arbeidsmotivet er lite fremme som flyttemotiv til disse regionene, og når det nevnes er det mer knyttet til "nye utfordringer" og "overtakelse av familiebedrift", enn til "lønn" og "fagmiljø". Bredden i arbeidsmarkedet er opplagt smalere enn i by- og storbyregioner, og jobbmulighetene slik sett færre. Samtidig kan mindre bedrifter og organisasjoner gi raskere karrieremuligheter i regionale senterregioner. De faglige karrieremulighetene kan likevel være begrenset, selv om dette også vil variere mellom regionale sentra etter hvilke bedrifter og organisasjoner som er etablert i regionen. Med tiltagende konkurranse om kompetent arbeidskraft framover, er det etter vår oppfatning viktig at de regionale senterregionene også har et arbeidsmarked som er attraktivt nok. Bo- og flyttemotivundersøkelsen viser at de regionale sentrene i stor grad er attraktive bosteder i de fleste livsfaser, men de må også være attraktive arbeidssteder for å kunne konkurrere om tilflytterne.

1 Innledning, problemstillinger og metode

Dette er en rapport fra et delprosjekt i prosjektet "Flyttemotiver og bostedsvalg", finansiert gjennom Norges Forskningsråd, programmet DEMOSREG. Prosjektet er basert på en nasjonal bo- og flyttemotivundersøkelse som ble gjennomført av Norsk institutt for by- og regionforskning (NIBR) og Statistisk sentralbyrå (SSB) i 2008, samt registerbasert flyttehistoriemateriale som NIBR og SSB gjennom mange år har tilrettelagt. I prosjektet som NIBR har ledet, og som Norut Tromsø og Norut Alta har deltatt i, har formålet vært å gå dypere ned i utvalgte problemstillinger, og til sammen åtte delprosjekt med ulike tema er gjennomført i prosjektet. Det ble i prosjektet også laget en hovedrapport som oppsummerte hovedfunnene fra bo- og flyttemotivundersøkelsen (Sørli, Aure og Langset 2012).

Dette delprosjektet har hatt fokus på de regionale sentras rolle i bo- og flyttemønsteret i Norge. Begrunnelsen for å fokusere særlig på de regionale sentra, er knyttet til betydningen disse har for bosettingsmønsteret utenfor de områdene som har by- og storbyregioner. En har historisk i distrikts- og regionalpolitikken sett for seg at disse sentrene har hatt en viktig funksjon i å demme opp for utflytting og bremse sentraliseringen. Viktige spørsmål er derfor om og på hvilken måte regionale sentra oppfattes som attraktive bosteder, og hvilke bomotiv og flyttemotiv som ligger til grunn for folk som velger og bo eller flytte til regionale sentra.

1.1 Problemstillinger

Problemstillingene i delprosjektet er dels knyttet til faktisk bo- og flytteaktivitet i, til og fra regionale sentra, og dels til hvordan bosetting i, og flytting til regionale sentra begrunnes.

En grunnleggende problemstilling er hvorvidt folks faktiske bo- og flyttheadferd bidrar til de regionale sentras rolle? De lange linjer i befolkningsutviklingen viser vekst i regionale sentra, men klart lavere enn veksten i større byregioner og de største byregionene. Lavere fødselsoverskudd i regionale sentra enn byer og storbyer er en årsak, men mye av forklaringen finner vi i flyttemønsteret. Viktige spørsmål er derfor hvilken flytteaktivitet og hvilket flyttemønster som ligger bak denne utviklingen, og hvordan flytting i ulike livsfaser bidrar til flyttemønsteret? Dette har vi fått anledning til å studere nærmere med grunnlag i det registerbaserte bo- og flyttehistoriematerialet.

De mest interessante problemstillingene knytter seg likevel til hvordan bosetting og flytting i regionale sentra begrunnes, sammenlignet med tilsvarende begrunnelser i distrikter, byer og storbyer. I hvilken grad og på hvilken måte de regionale sentra oppfattes som attraktive som bosteder og flyttemål, og hvordan bo- og flyttemotivene til regionale sentra skiller seg fra andre regionstyper er viktige problemstillinger. I bo- og flyttemotivundersøkelsen er hovedmotivene arbeid, utdanning, familie, bolig, helse og sted- og miljø, og viktige spørsmål er da hvilke av disse som er viktigst for de som bor på eller flytter til regionale senter. Steders attraktivitet er sterkt knyttet til hovedmotivet sted og miljø, og en problemstilling er hvilke dimensjoner og aspekter ved dette hovedmotivet som er viktig for de som velger å bo eller flytte til regionale sentra. En tilsvarende problemstilling er hvilke dimensjoner og

aspekter ved arbeid og familieforhold som kommer særlig fram blant flyttere til regionale sentra.

Dette munner ut i en litt spissa problemstilling for dette delprosjektet; om de regionale sentra er det gode bostedskompromisset mellom distrikt og byer og storbyer; "ja takk, begge deler", eller om de regionale sentra taper til andre regiontyper på grunn av at "de hverken er det ene eller det andre"? Dette spørsmålet vil neppe få noe entydig og klart svar, men analysene vil få fram hvilke styrker og svakheter de regionale sentra har sammenlignet med de andre regiontypene, og derfor til en viss grad besvare problemstillingen.

1.2 Metodisk tilnærming

Det metodiske hovedgrunnlaget for prosjektet, og også for dette delprosjektet, er den nasjonale bo- og flyttemotivundersøkelsen som ble utført av SSB og NIBR i 2008. Respondentene svarte da på mange spørsmål om bofasthet og flytting, og bo- og flyttemotiv, basert på om de hadde flyttet eller ikke i perioden 1999-2006. Det er altså denne sjuårsperioden som er bo- og/eller flytteperioden som analysene av bo- og flyttemotiv er basert på. Respondentene var valgt ut fra sju årskull, som i den aktuelle perioden har gjennomlevd ulike livsfaser, fra kullet født i 1977 som i sjuårsperioden var i utdannings- og arbeidsetableringsfasen, til kullet født i 1935 som i løpet av perioden ble pensjonert.

Som et supplement både i dette delprosjektet og andre delprosjekt har vi benyttet det registerbaserte flyttehistoriematerialet til å studere nærmere og mer detaljert flytteaktivitet og flyttemønster for de regionale sentrene i Norge. Da dette er et materiale som omfatter alle i populasjonen, har det gitt grunnlag for å splitte tallene nærmere geografisk, og vi har kunnet analysere flytteaktivitet og flyttemønster for alle regionale sentra. Her har vi også fokusert på perioden 1999-2006, altså den perioden som bo- og flyttemotivundersøkelsen er basert på. Og vi har avgrenset analysene til de sju årskullene som var med i bo- og flyttemotivundersøkelsen, som altså gjennomlevde ulike livsfaser i sjuårsperioden.

I ettertid har vi hatt enda en sjuårsperiode 2006-13, og fra denne perioden har vi ingen bo- og flyttemotivundersøkelse (enda?). Når vi nå tolker resultatene fra både bo- og flyttemotivundersøkelsen og det registerbaserte flyttehistoriematerialet fra perioden 1999-2006, er det viktig å få med seg de endringer som har skjedd fra denne perioden til den siste sjuårsperioden. Den største endringen er den økte innvandringen, som i stor grad har vært en arbeidsinnvandring knyttet til større vekst og arbeidskraftbehov i Norge enn andre land. Innvandringen har også gitt større vekst, eller mindre nedgang, i alle regiontyper, og de regionale sentra har hatt litt større vekst i denne sjuårsperioden enn foregående sjuårsperiode. Størst økning i veksten har imidlertid storbyregionene hatt, der vekstraten er fordoblet, og sentraliseringen har derfor vært litt sterkere i siste sjuårsperiode enn tidligere. Vår analyseperiode er altså en periode med mindre innvandring, litt mindre befolkningsvekst og litt mindre sentralisering enn den siste sjuårsperioden, noe som er viktig å ha i mente.

1.2.1 Det registerbaserte flyttehistoriematerialet

Det registerbaserte flyttehistoriematerialet omfatter i utgangspunktet alle personer i folkeregisteret og endres år for år etter flyttemeldinger. Dette er et materiale utviklet av Kjetil Sørli, i et samarbeid mellom NIBR og SSB. Materialet omfatter personers bosted og flytting siden 1964, og fra 1990-tallet er m.a. sosioøkonomiske variable som arbeidstilknytning, næringstilknytning og utdanning koblet til.

Vi har hatt tilgang til dette materialet i anonymisert form i prosjektperioden, og har i dette delprosjektet brukt de demografiske variablene fra dette datamaterialet. Vi har også valgt å gjøre analysene på de sju årskullene som respondentene til bo- og flyttemotivundersøkelsen var valgt ut i fra, og begrenset analyseperioden til sjuårsperioden 1999-2006 som bo- og flyttemotivundersøkelsen dekker. På den måten korresponderer disse analysene av flytteaktivitet og flyttemønster, med analysene av bo- og flyttemotiv.

1.2.2 Bo- og flyttemotivundersøkelsen

Bo- og flyttemotivundersøkelsen ble altså gjennomført i 2008, basert på et utvalg respondenter i sju årskull, og de ble spurt om bosetting og flytting i sjuårsperioden 1999-2006. Det var årskullene født 1935, 1942, 1949, 1956, 1963, 1970 og 1977 som respondentene ble trukket fra, for å dekke alle livsfaser fra utdannings- og arbeidsetableringsfasen (fasen 21-28 år, årskullet født 1977), via familieetableringsfasen (fasen 28-35 år, født 1970) og seinere faser helt til pensjoneringsfasen (fasen 63-70 år, årskullet født 1935).

Utvalget ble i stor grad trukket tilfeldig, men stratifisert etter om en hadde flyttet eller blitt boende i perioden, etter flyttype (bofaste, tilbakeflyttere, internflyttere, regionflyttere) samt etter landsdel, sentralitet og kjønn. Totalt ble 10.000 respondenter trukket ut til undersøkelsen, og 65 prosent svarte i første fase på spørsmål gjennom en telefonundersøkelse. Et stort flertall av disse (79 prosent) svarte også i andre fase på et tilleggsskjema som ble sendt ut og returnert som postal undersøkelse. Andelen som svarte på både telefonintervju og postal undersøkelse var på 51 prosent.

Under telefonintervjuet ble respondentene spurt om bofasthet og flytting, og om egen og evt. ektefelle/samboers jobbsituasjon. De som hadde flyttet mellom kommuner, om lag en fjerdedel av respondentene, ble videre spurt om husholdssituasjonen før og etter siste flytting, og en rekke spørsmål om flytteårsaker. Det ble altså spurt om seks forskjellige hovedmotiv for flytting; helse, bolig, familieforhold, arbeid, utdanning og sted og miljø, og det ble stilt detaljerte spørsmål med ulike dimensjoner og aspekter ved disse hovedmotivene. De som ikke hadde flyttet mellom kommuner, altså det store flertallet av respondentene, fikk i stedet spørsmål om tilsvarende seks hovedmotiv som bomotiv. De fikk også spørsmål om dimensjoner og aspekter ved bomotiv, men bare for familiemotivet og sted- og miljømotivet.

I det postale spørreskjemaet ble det først spurt om noen bakgrunnsopplysninger om oppvekststed, utdanningssted for respondentene og evt. ektefelle/samboer. Det ble videre spurt om boligforhold, sted- og miljøkvaliteter og familie og sosial tilknytning på det bostedet respondentene bodde ved slutten av flytteperioden (2006), og samme spørsmål om

boligforhold, sted- og miljøkvaliteter og familie og sosial tilknytning på det bostedet de bodde før siste flytting.

Et forhold som overrasket noe var spriket mellom registrert flytteaktivitet og faktisk flytteaktivitet. En femtedel av de som var trukket ut som flyttere oppga ikke at de hadde flyttet i perioden. Forsinkede flyttemeldinger, og manglende registrering av tidligere utdanningsflytting, kan være en årsak til dette. Uansett resulterte dette i at en fikk en noe lavere andel flyttere i materialet enn først forutsatt. Dette betyr også at materialet fikk noe større overvekt av ikke-flyttere enn planlagt.

I bo- og flyttemotivundersøkelsen var det naturlig nok flere spørsmål rettet til flytterne enn de som ikke hadde flyttet. Flytterne ble spurt om forhold både før og etter flytting, samt at alle seks hovedmotiv ble detaljert til spørsmål om dimensjoner og aspekter. Et problem med underspørsmålene om dimensjoner og aspekter, var at mange respondenter ikke ble stilt disse spørsmålene. Bare respondenter som svarte at hovedmotiv var en flytteårsak (en kunne svare det for inntil 3 hovedmotiv), og igjen at underliggende dimensjoner var viktige (en kunne svare for alle dimensjoner), fikk spørsmål om aspekter. Dette resulterte i at datagrunnlaget for f.eks. å analysere forskjeller mellom regionale senterregioner og andre regionstyper, ble for tynt for mange av disse underspørsmålene.

Vi har også i dette delprosjektet vært opptatt av å skille mellom flytting innen BA-regioner, altså mellom kommuner innen samme BA-region, og flytting mellom BA-regioner, der en faktisk har flyttet fra et bo- og arbeidsmarked til et annet. Den siste gruppen er noe større enn den første gruppen, men denne oppsplittingen av flyttere gir også et mindre robust grunnlag for analyser av flyttemotiv, og da særlig dimensjoner og aspekter. Det har også vært vår hensikt å skille mellom flyttemotiv i flyttestrømmer mellom ulike regionstyper, og i de analysene har det bare vært mulig å se på hovedmotiv, ikke dimensjoner og aspekter ved motivene.

Antallet svar fra ikke-flyttere er derimot om lag tre ganger flere enn flytterne, og derfor et langt mer robust materiale å splitte opp på bl.a. geografiske kategorier. En mangel ved disse spørsmålene til ikke-flytterne er at det ikke ble stilt underspørsmål om dimensjoner og aspekter ved fire av de seks hovedmotivene, bare for hovedmotivene familie og sted og miljø. Omfattende spørsmål om dimensjoner og aspekter ved sted og miljømotivet, som var det klart viktigste for ikke-flyttere, gir likevel mange gode inntak til analyse. Og på disse spørsmålene var datagrunnlaget robust, både fordi mange ble stilt spørsmålene, og de fleste av disse svarte på dem.

Blant ikke-flytterne var det også to grupper, den klart største gruppen som hadde vært bofaste i perioden, men også en betydelig gruppe som hadde flyttet innen kommunen (nesten like mange som hadde flyttet mellom kommuner), og vi har i analysene valgt å skille mellom disse gruppene. Begge gruppene har imidlertid fått spørsmål om hvorfor de ikke flyttet, og dette må tolkes noe ulikt for de to gruppene. For den første gruppen er spørsmålet om hvorfor de ikke flyttet relevant for både bolig, bostedsstrøk, bydel og kommune, mens det for den andre gruppen kanskje bare er relevant at de har blitt i kommunen. De har skiftet bolig, og kan også ha skiftet bostedsstrøk og bydel. Spørsmålet om hvorfor de er blitt boende blir for denne gruppen først og fremst hvorfor de er blitt boende i kommunen, altså hvilke faktorer som gjør at de holdt seg i kommunen. Det kunne vært interessant å stille spørsmål om flyttemotiv også for denne gruppen som bare har flyttet innen kommunen, men det ble ikke gjort. Vi antar at flyttemotivene for denne

gruppen ikke ville vært så ulike flyttemotivene til de som har flyttet innen BA-regioner. I og med at vårt hovedfokus er på flyttinger mellom BA-regioner, påvirker ikke denne svakheten ved bo- og flyttemotivundersøkelsen våre analyser nevneverdig. "Kontrollgruppen" av flyttere innen BA-regioner er et godt sammenligningsgrunnlag for gruppen av flyttere mellom BA-regioner.

Det må også knyttes en kommentar til de som har flyttet inn fra utlandet i løpet av perioden. I det registerbaserte flytتهistoriematerialet utgjør de 5 prosent av disse årskullene, høyest andel i de yngste årskullene. I bo- og flyttemotivundersøkelsen utgjør de imidlertid bare 2 prosent av totalt antall respondenter. Den lave andelen kan skyldes både at det har vært vanskeligere å nå denne gruppen, og lavere svarprosent blant disse. Men det skyldes nok også at noen av disse har flyttet innenlands mellom kommuner etter de kom til landet, og det er denne siste innenlandske flyttingen de har oppgitt som siste flytting. De som har innvandret i perioden 1999-2006 er altså delvis registrert som flyttere innenlands og delvis som innvandrere, og da den siste gruppen er liten er disse av praktiske årsaker slått sammen med flyttere i analysene våre.

2 Drøfting av regionale sentras rolle og avgrensning av regionale senterregioner

2.1 Drøfting av regionale sentras rolle

I dette delprosjektet fokuserer vi på regionale sentras rolle, særlig hvilken rolle de har for å bidra til å opprettholde bosettingsmønsteret i alle deler av landet. Vi spør om i hvilken grad de fungerer som tilflyttingsområder, og hvilke flyttemotiv som ligger til grunn for denne type flyttinger. Hvordan virker regionale sentras tiltrekningskraft på personer fra ulike områder som distriktsområder og fra byer og storbyer og hvilke andre kjennetegn har de personene som flytter til regionale sentra? Hvor går flyttingen fra de regionale sentra, hvem flytter og hva er flyttemotivene i denne typen flyttinger?

Kan de regionale sentra være det gode kompromisset mellom det urbane og det rurale? Får en både i pose (varierte arbeidsmarked, urbane tilbud) og sekk (naturnært, rural livsform) i de regionale sentra? Eller taper en både til byer/storbyer fordi de kan tilby mer av det urbane, og til distrikt for de som søker rurale verdier? Vi kan oppsummere og konkretisere disse temaene i det overordnede spørsmålet om regionale sentra demmer opp for sentraliseringen, bidrar de til økt lokal sentralisering, og/eller fungerer som mellomstasjon for ytterligere sentralisering?

Prosjektet vil med utgangspunkt i det flytnehistoriske materialet basert på registrerte flyttinger beskrive flyttestrømmene til og fra regionale sentra i ulike deler av landet. Med grunnlag i svar fra bo- og flyttemotivundersøkelsen, vil vi analysere motiv bosatte og flyttere gir for henholdsvis bofasthet eller flytting. Til sammen gir dette et grunnlag for å forstå de ulike rollene regionale sentra har i Norge i dag.

2.1.1 Utfordringer for regionalforskningen

Endringer i bolig og flyttemønstre og dermed de regionale sentras rolle har vært et omfattende tema i den såkalte rural- eller regionalforskningen. Denne forskningen innbefatter perspektiv og studier fra demografi, ruralsosiologi og –geografi, men i høyeste grad også antropologi og statsvitenskaplige tilnærminger. Hovedpoenget i denne forskningen er den geografiske fordelingen ved mønstre og endringer, samt årsaker og -fordelingsmessige konsekvenser av disse. Det inkluderer politiske, sosiale, kulturelle, økonomiske, symbolske og andre typer maktprosesser.

Statistikk fra folke- og boligtellinger har gjerne vært datagrunnlag for å beskrive årsaker og karakteristikk av inn- og utflyttinger og påfølgende endringer i befolkningens sammensetning (Milbourne 2007:381). Fra 1970-tallet har disse dataene ifølge Milbourne vist nye aggregerte bevegelser av folk, også til rurale områder. Det har ført til at forskningsfokus har skiftet til også å inkludere rural innflytting, ny- eller re-befolkning til rurale områder og mot-urbanisering (2007:381). De siste tiårene har både kvantitative og mer caseorienterte studier vist til et mangfold av romlige og sosiokulturelle demografiske endringer i rurale områder og dette har igjen ført til mer sofistikerte forståelsesmåter ifølge ham. Milbourne (2007) påpeker likevel at det er en ubalanse i flytteforskningen og at det er stor avstand og manglende samspill mellom et økende antall kvalitative stedsbaserte studier og statistiske studier med fokus på det større demografiske sosio-romlige bildet. Vi er ikke

sikker på om dette er en presis beskrivelse av den norske regionalforskningen (se f.eks Rye 2011 og Grimsrud 2011). I Norge har det i denne perioden foregått en omfattende forskning om rural-urbanflytting og sentralisering (Rye 2011: 171). Vi tror uansett regionalforskningen ville tjene på mer samarbeid mellom ulike retninger, metodologier og tradisjoner, slik Milbourne etterlyser, inkludert forskning som tar for seg flytting til og fra regionale senter eller større byer. Milbourne argumenterer for at følgende strategier kan bidra til dette: 1) flere kvantitative studier, 2) å bruke flere metoder i de samme studiene og 3) det han kaller for hybride teoretiske tilnærminger som kan plassere lokale studier i større sosio-romlige sammenhenger, og lokalisere større statistiske undersøkelser i spesifikke lokaliteter. Dette vil da ifølge ham også bidra til mer teoretiske tilnærminger i kvantitative studier av befolkningsendringer, som han opplagt mener det er behov for (Milbourne 2007:382).

2.1.2 Et politisk sidesprang – betydningen av regionale sentra

Vår påstand er at regionale sentras rolle har en spesiell stilling i den distriktpolitiske debatten i Norge: den implisitte og noen ganger eksplisitte forventningen er at oppbygging og utvikling av regionale sentra kan bremse den pågående sentraliseringen som må ses som et resultat av generelle politiske beslutninger. En satsing på regionale sentra kan inngå som et virkemiddel i distriktpolitikken, som et strategisk alternativ til å opprettholde bosettingen på de minste stedene, eller til og med, håper en på at en satsing på regionale sentra også kan styrke småstedene? Foss, Juvkam og Onsager (2006) har gjort en litteraturstudie av små og mellomstore byer og regional utvikling, som drøfter det vi kaller regionale sentras rolle. De oppsummerer og sier at det finnes antakelser om at små- og mellomstore byers vekstspredende rolle, men svært lite og ujevn dokumentasjon på at en slik faktisk eksisterer (Foss mfl 2006:57). Ifølge dem finnes det lite empirisk dokumentasjon om små og mellomstore byer generelt (2006:59). De henviser til Illeris (2002), som har studert en spesifikk økonomisk rolle for regionale sentra gjennom begrepet "growth poles", og som heller ikke finner empiri som underbygger en slik vekstsenterteori (Foss mfl. 2006:58). Tilsvarende finner heller ikke Coutney og Errington (2003) at satsing i små byer gir positiv økonomisk effekt i andre deler av regionen (Foss mfl 2006:38). I følge dem vil slike satsingers resultat være svært kontekstuellet betinget og basert på spesifikke mønstre.

Vi tar ikke, og skal heller ikke videre i denne studien ta stilling til det politiske i disse spørsmålene. Vi synes likevel det er viktig å lokalisere vår studie i en slik debatt, fordi dette vil være den konteksten denne studiens resultater vil inngå i. Med utgangspunkt i vår empiri og med inspirasjon fra ulike teoretiske tradisjoner ønsker vi å beskrive de funksjoner og roller regionale sentra faktisk har med hensyn til flytting og bofasthet, med de styrker og svakheter som finnes i materialet og tradisjonene som følger av de teoretiske vinklingene vi velger.

2.1.3 Region og regionalforskning – naturlige, konstruerte eller produserte regioner?

Foss mfl. diskuterer definisjoner og avgrensninger av regioner basert på tre tilnærminger (Foss mfl. 2006:13). Regioner kan ses som 1) geografiske områder basert på sammenhengende bebyggelse og tettsteddefinisjoner, en såkalt morfologisk tilnærming, dvs.

basert på form – hvordan det ”ser” ut – med hensyn til visse kriterier. 2) formelle regioninndelinger som administrative, juridiske, økonomisk eller demografiske avgrensede og 3) funksjonelle regioninndelinger som et arbeidsmarked, en grenseregion, eller et servicesenter. Dette er en klassisk og tradisjonelle tilnærming til regionbegrepet, der de ulike aspektene også må ses i sammenheng; administrative-, natur- og transportteknologiske faktorer spiller for eksempel sammen og bidrar til fremvekst og oppløsning av arbeidsmarked, bo - og pendlingsregioner. Disse kriteriene og operasjonaliseringen av dem vil vi komme tilbake til i våre metodologiske redegjørelser, her nevner vi bare at regioninndelinger ofte operasjonaliseres til et spørsmål om størrelse, tetthet – avstand mellom hus, og en rekke kvalitative og andre kvantitative kriterier, samt dimensjoner som sentralitet og såkalt territorielt influensområde (Foss mfl. 2006:15), som dreier seg om hvilke funksjoner stedet kan ha for et større område. Juvkvam et al (2011) nevner også reisetid, funksjoner, avstander og transport, bo- og arbeidsmarkedsregioner.

Bukve (2004:86) fremhever at funksjonelle regioner er knyttet sammen gjennom ulikheter og ser byer som økonomiske og politiske kontrollsenters i forhold til omlandet preget av klare sentrum-periferi relasjoner. Det er nettopp forskjellene mellom de ulike deler av en region som skaper dynamikk og en funksjonsdeling mellom for eksempel senter og omland eller mellom ulike sentra. Regionbegrepet er altså relasjonelt og preget av makt og ulikhet i forhold mellom steder.

Foss mfl (2006:51ff) påpeker at teorier og forskning om små og mellomstore byers funksjon er preget av betydelig fragmentering både nasjonalt og internasjonalt. De presenterer likevel en tredeling av denne litteraturen. Teoriene handler ifølge dem om 1) indre vekstdynamikk – endogene prosesser, 2) servicefunksjoner og spredningseffekt i større territorier (deriblant polysentriske modeller), og 3) teorier om roller i funksjonelle bynettverk. Vårt fokus dreier seg om hvilken rolle regionale sentra har med tanke på bosettings- og flytteprosesser i forhold til andre typer steder og i større geografisk sammenheng. I dette spørsmålet inngår sentras funksjon i forhold til omland, større steder og andre steder av samme type med hensyn til flytting- og bosetting, men dette er bare en side av saken.

Den andre dimensjonen er forholdet mellom steder (som regionale sentra) og mennesker, og hvordan denne relasjonen inngår i folks bosteds- og flyttepraksiser. Dette er med å påvirke hvilken funksjon regionale sentra har i utviklingen av nasjonale flyttemønstre. Her ligger det mange utfordringer blant annet i forståelsen av hva steder og rom er og hva de oppfattes som, samt hvordan vi forstår praksis, valg og beslutninger. Da er det ikke stedenes funksjon som servicesenter eller administrasjonssted i seg selv som er interessant, men hvordan slike funksjoner er med å skape flytte- og bostedsmønstre: Hva ”gjør” regionale sentra med flytte- og bostedsprosessene i Norge og hvorfor, dvs. hvordan ”gjør de det”?

Dette handler om det ene av Foss mfl. fem sentrale spørsmål i norsk regionalpolitikk og forskning (Foss mfl 2006: 10): Hva slags forskningsbasert kunnskap finnes blant annet om slike steders sosiodemografiske dynamikk og utvikling og rolle i rekruttering samt mobilitetmønstre for øvrig? Her antyder de at kunnskapen peker mot at 1) sentralitet har stor betydning for steders funksjon og rolle, det vil her si hvilke funksjoner de har, nærhet til større sentra og generell tilgjengelighet. Og den peker mot 2) typer, romlig utstrekning og grad av territoriell innflytelse (knyttet til funksjoner og regional kontekst for eksempel rurale områder versus urbane nettverk) (opcit)

Både Foss mfl (2006) og Juvkam mfl. (2011) drøfter ulike typer regioninndelinger og gjør rede for hvordan de bruker dem. Foss mfl. definerer "små og mellomstore byer" som de om lag 80 norske tettsteder mellom 5000 og 50 000 innbyggere. Samtidig knytter for eksempel Juvkam mfl (2011) an til Lefebvres romlige triade (1991) og viser hvordan ulike begrep og romlige aspekter kan koples til regionalforskningens problemstillinger og prosesser. Vi skal ikke gå nærmere inn på dette, men slik vi ser det går nettopp Lefebvre (1991) i mot å ta regioner, kriterier og inndelinger for gitt og predefinert. Lefebvre (1991) ser rommet som produsert og konstruert, både sosialt, kulturelt og materielt, det er altså ikke på forhånd gitt eller "naturlig". Dermed er rommet i alle sine former under endring og i forandring, det følger derfor også at det er og oppleves ulikt for ulike mennesker og er preget av makt og underordning som alle sosiale systemer. Som Lefebvre (1991) kan en se regioner som bygd opp og produsert gjennom romlig praksis, at regioner er resultat av bottom-up prosesser.

Dette er også relevant i forhold til en debatt på slutten av nittitallet om begrepet skala. Skala betyr størrelse, men betegner også på et vis ulike nivåer innenfor geografien. Vi snakker altså både om lokalt som en "lavt" nivå, "nede" samtidig som det også er gjerne er av begrenset omfang som i utstrekning, men også i størrelse, som i antall. Dette er den tenkningen som ligger implisitt i opprøpsingen fra lokalt, via regionalt/fylkesnivå til, stat/nasjonalt til globalt. Brenner oppsummerer noen punkt i denne debatten og sier (2001: 592): Heller enn å se skala som en selvinnsende eller gitt plattform for geografiske prosesser har disse forskerne (Marston, Smith etc. våre anmerkninger) introdusert en mer dynamisk konseptualisering for å kunne studere den uklare og omstridte, stadig fremvoksende rollen skala har som beholder, arena, stativ/stillas og hierarki av sosioromlige praksiser. Videre mener han at den forståelsen av geografi som ser skala som fiksert, bundet, selvomslettende og på forhånd gitte beholdere vil bli overtatt av en produktiv vektlegging på prosess, utvikling, dynamikk og sosiopolitiske utfordringer.

Implikasjonen av å snakke om et bottom-up og praksisgenerert regionbegrep, og dermed ikke et predefinert begrep om skala kan være at en burde studere hva som faktisk fungerer som et regionalt senter. Dette gjelder både i flytte- og bostedmessig forstand, men også i folks geografiske handlinger i form av bruk av arbeidsmarked, tjenestetilbud og fritidsaktiviteter, gitt ved pendling og reisemønster. Vi kan altså studere regionale sentras rolle ved å finne ut om de er senter ut fra folks flytte- og bostedsvalg, og deres geografiske aktivitetsmønster. Deretter kan en studere hvordan og hvorfor disse fungerer som de gjør.

Vi har likevel av metodologiske grunner valgt å føye oss inn i rekken av studier der regioner og regionhierarki i stor grad er predefinerte, da dette gir et rammeverk for analysen som også gjør den sammenlignbar med tidligere analyser. Det er også slik at definisjonene og kategoriseringene av regionene og regionhierarkiene i stor grad er basert på folks handlinger; arbeidsmarkedsregioner er avgrenset av folks pendling, og regionhierarkiene i bunn og grunn av folks sentraliserende flyttebevegelser over lang tid. I dette er det selvsagt også et betydelig element av top-down, ved beslutninger om hvor funksjoner skal ligge, enten det gjelder offentlige institusjoner eller bedriftsetableringer, og om hvordan transportinfrastruktur blir bygd ut. Men poenget her er altså at folks tilpasninger til dette i form av bosetting og flytting har vært med på å avgrense de regioner og regionhierarki som er rammeverket for denne studien (se kap. 2.2.). Vi velger derfor heller å drøfte hvorvidt de stedene vi har avgrenset som regionale senter faktisk har en slik funksjon, og deretter spørre

hvilken funksjon eller rolle en slikt senter kan spille i forhold til flytting til og fra mindre/ evt. mer perifere steder og flytting til fra større/mer sentrale steder.

Disse problemene henger sammen med at en slik konstruktivistisk tilnærming (som også kan inkludere strukturer) vektlegger prosessen og meningsaspektene i samfunnsvitenskapelig forskning. Både Milbourne (2007), Rye (2011: 173) og andre har vist at dette innebærer en kulturell men også kvalitativ vending i regionalforskningen. En fenomenologisk, nedenfra- og opp-tilnærming er vanskeligere metodologisk håndterbar i kvantitative enn kvalitative studier, fordi avgrensninger gjerne gjøres på forhånd heller enn som et resultat av studiene. På den annen side er det altså stort behov for å klarlegge utbredelsene av flyttestrømmer og bostedsmønster samt begrunnelsene folk gir for dem i stort omfang og gå ut over svært avgrensede casestudier. Et godt eksempel på dette er ifølge Milbourne (2007:383) at den meget omskrevne livsstil- og middelklasse pregede moturbaniseringen heller ikke i UK støttes av bredere statistiske studier, selv om mengden studier og generaliseringer har fått det til å fremstå som at dette er et utbredt fenomen, mens den generelle sentraliseringen har hatt større omfang.

2.1.4 Nyere stedsteori og regionale sentra

I tillegg til en hovedtrend i nyere stedsteori som innebærer at en ser steder som produsert og konstruert og dermed resultat av ulike aktørers handlinger og strukturelle endringer viser Agnew (1987) hvordan begrepet "romlighet" også dreier seg om ulike aspekter. Han skiller mellom sted som "location", et slags objektivisert sted med karakteristikk som beliggenhet og egenskaper som gjør at det egner seg for det ene eller det andre (lokalisering), "sense of place" (stedsopplevelse- og følelse, som kanskje er den mest subjektive siden ved steder) og "locale" (sted som kontekst som inngår i handlinger men også legger rammer for og endres som følge av aktiviteter og bruk). Slik vi ser det er dette sider ved steder, som bare analytisk kan deles opp. I virkelighetenes verden henger de sammen. De fremhever også mer og mindre subjektive og objektive dimensjoner, og de vektlegger, eller får forskere og forskning til å vektlegge individuelle eller strukturelle aspekter på ulike måter.

Det er også verd å merke seg at Agnew ikke trekker et skille mellom sted som materialstruktur og andre forståelser. Snarere er det slik at rom/sted/geografi også – allerede er materielt og sosialt. I dag brukes skillet mellom materielle sider ved sted og andre sider, kanskje først og fremst for å fremheve sammenhengen mellom dem, ikke for å etablere et skille mellom materialitet og andre aspekter. I for eksempel kjønnsforskning – ser en både hodet og kroppen som en del av mennesket! Derimot er det ikke slik at den ene, for eksempel naturen eller det materielle er det grunnleggende som sosiale aspekter er fortolkninger av. Det er ikke stillestående sedimenter der materialitet anses som mer grunnleggende enn andre faktorer, slik Massey (1994) har imøtegått i en rekke sammenhenger. Vi snakker altså om en sosio-romlighet, eller mer konkret at steder, geografi og sosialitet har mange sammenvevde dimensjoner og at det er empiriske spørsmål hvordan de er sammenvevd. I dette ligger det at steder ses som noder i et nettverk av strømmer og prosesser, ruter og baner (Massey 2005), og ikke som en avgrenset område som fungerer som en ramme eller container, med en inside og outside. Det er altså dynamisk og igjen, preget av handlingenes utstrekning, nå, men preget av fortid og fremtid. Teorier som nevnt over om nettverk av byer, eller relasjoner mellom regionale senter kan koples til slike

perspektiv. Samtidig – hvis vi skal ta en praksisorientering på alvor, skaper flytteprosessene og bosettingspraksisene regionale sentra, like mye som at regionale sentra skaper flytte- og bosettingsmønstre, som vi prøver å ta høyde for med å se relasjonene mellom steder, og mellom mennesker og steder, både med et predefinert begrep om region og et mer praksisgenerert begrep.

Sted som stedsopplevelse henger også sammen med et generelt fokus i samfunnsvitenskapen på refleksivitet, individualisering og identitet som en del av det moderne (f.eks Giddens 1991) og forholdet mellom steder, kjønn og identitet (McDowell 1999). I flytteforskningen ga slike innspill økt fokus på å studere hvem en ønsker å være, identitet, hva slags liv en vil leve (livsstil) og hvordan en ønsker å fremstå (refleksivitet) (Berg et al 2004, Villa 2002). Dette er ikke særegent for flytting til distriktene, men har i norsk sammenheng spesielt vært tematisert i studier av flytting mellom rurale og urbane strøk, og kanskje særlig knyttet til ungdoms flyttinger og tanker om bosted og flytting (Hansen 2004, Fosso 2004, Paulgaard 2001, Villa 1999 og 2002, Wiborg 2004, Rye 2011).

Fokuset på hvordan steder oppleves – det vil på et vis si, hva de gjør med deg – er også knyttet til egenskaper ved til- og fraflyttingssteder. Begreper som "place imagery" - stedsforestillinger (Findlay & Rogerson 1993) og stedsattraktivitet kan sies å være del av en "romlig vending" i samfunnsvitenskapen som vektlegger betydningen av sted. Florida (2002) koplet talent og kreativitet til steder og så tilflytting, attraksjonskraft, sosiale heterogenitet, kreativitet og økonomisk vekst i sammenheng og har inspirert til stedsutviklingsprosjekter og studier av slike (Niedomysl 2004 og 2007). I ruralsosiologien har dette ført til oppmerksomhet mot hvordan folks forestillinger om steder og kategorier av steder, som distrikter, småsteder og storbyer, kan påvirke valg av bosted (Halfacree 1995, Rye 2006, Munkejord 2009, Villa 2002, Niedomysl 2010). Dette er gjenstand for en egen delstudie i denne undersøkelsen, men vil også være et aspekt i analysen av regionale sentras rolle.

Hvilke problemstillinger kan perspektiver på sted som lokalitet, sted som opplevelse og sted som kontekst hjelpe oss til å forstå når det gjelder regionale sentras rolle? For det første gjelder at ulike trekk ved arbeidsmarked, bolig, natur, avstander, veier, infrastruktur, butikker, størrelse m.m. har betydning for hvordan folk vurderer regionale sentra. For det andre kan stedsopplevelse, om hvilke opplevelser denne type sted gir, si noe om betydningen av denne type faktorer for å bli boende, flytte til eller fra et regionalt senter. For det tredje kan sted som kontekst og handlingsrom fremstå med noen muligheter folk setter pris på.

I "For space" (Massey 2005:4f) anbefaler Massey at en skal prøve å unngå å skille mellom rom og sted, men se sted som et møtested for historier og fortellinger som gir plass for et mangfold av spor eller stier (utvikling/endrings) løp (retninger). Når vi forsøker å kople dette til forståelsen av regionale senter kan vi spørre om vi kan sortere ut flere men forskjelligartede strømmer, som preges av sine egne sammenkoblede dynamikker og historier. For noen gjør livsfase, familiesituasjon, økonomi på et bestemt tidspunkt, posisjon i arbeidsmarked og boligmarked, sammen med tilknytninger eller opplevelser av mulighetsrom at et sted fungerer på en spesiell måte. Da kan en kanskje si at dette er en funksjon dette stedet har for dem, og liknende grupper av mennesker. For andre finnes andre logikker. Begrepene tilbakeflytter, livstilsflyttere m.fl. kan fylles med et slikt innhold. Det ville også innebære å se regionale sentra som et mangfold preget /av samtidige og synkrone prosesser, som en sfære der distinkte "løp" eksisterer sammen og skaper en heterogenitet. Massey sier: "Without space, no multiplicity; without multiplicity, no space"

(2005: 9), som vi forstår som nettopp dette at utbredelse (det romlige – spredte og utstrakte) er en forutsetning for mangfold.

Videre kan en slik tilnærming også innebære at vi ser regionale senter som et resultat av relasjoner mellom prosesser som foregår i spennet fra det uendelig globale til det intime og lille (Massey 2005:9). Der koples individuelle disposisjoner og strukturer til prosesser av ulik utstrekning. Sist men ikke minst innebærer det at en ser regionale sentra, som andre steder, som under konstruksjon og oppbygging, det er historier så langt – slik fungerer det nå, som også innebærer at nået er en del av en tidligere historie. Slik Massey har fremhevet (1994) er steder resultat av mange runder av investeringer, hendelser, politiske prosesser, m.m.. Under visse konjunkturer kan et sted fungere som en mellomstasjon for en gruppe bosatte eller flyttere. Under andre konjunkturer og i andre perioder, for folk i en annen næring eller med et annet fokus har "det samme stedet" en annen funksjon – og er ikke dermed et regionalt senter. Det innebærer altså at tid og sted må tenkes sammen. For oss innebærer dette at den rollen vi kan vise til at regionale sentra har i dag ikke er hugget i stein. Den kan endres, og den er ulik for ulike folk. Regionale sentra er konstruerte politisk og økonomisk, resultat av pågående og tidligere prosesser, i ferd med å bli, åpne og under produksjon, fordi de består av en rekke spesifikke historier og sammensetninger. Dermed er ikke fremtiden gitt, men er potensialer og som er svært ulike og mangfoldige etter hvem du spør og hva de politisk gjøres til. Sånn sett er selvsagt heller ikke sentralisering og urbanisering noe uavvendelig – men et resultat av styrke og mindre styrte prosesser – ønskelige eller ikke.

Perspektivene som kort er presentert over handler ikke bare om sted og rom, men er koplet til generelle teoretiske trender i samfunnsvitenskapene. Disse handler blant annet om å inkludere forskjell, ulikheter og mangfold. Det gir rom for å studere hvordan så vel klasse, som etterlyst av Milbourne (2007), kjønn, etnisitet, med mer inngår i regionale mønstre, på mange og forskjelligartede måter. I stor grad innebærer dette et fokus på kompleksitet, variasjon og prosesser. I forståelsen av regionale senter kan det innebære et større fokus på at steder og romlige strukturer henger sammen på flere og forskjelligartede måter, avhengig, forsterkende, motstridende, uthulende, komplementerende etc. både med hensyn til relasjonen mellom mennesker og steder, og mellom steder. Likevel er målet i denne undersøkelsen å beskrive så vel som forstå mønstre, så nyansert som mulig, samtidig som det skal være mulig å beholde oversikten.

2.1.5 Oppmerksomhet mot betydningsinnhold og mening.

Flere av de teoretiske trendene vi har nevnt innebærer også en dreining mot mening og fortolkning, i betydningen hva mennesker forstår, legger i, og reflekterer over. Det medfører også kritiske spørsmål til hva begreper betyr og innebærer. I denne studien er begreper som sentrum og periferi, urban-rural, senter – omland av særlig interesse. Dette er begreper som en må spørre hva inneholder og betyr – de er merkelapper med bestemte konnotasjoner. Munkejord har for eksempel vist at det tette (urbane) bebyggelses- og bosettingsmønsteret i kystsamfunn kan oppleves som en kvalitet i små samfunn (2009), men også kan innebære kontroll.

I flytteforskningen har sense of place-dimensjonen vært knyttet til hvordan folks forestillinger og bilder av steder og type steder, som distrikter og storbyer, kan påvirke valg av bosted (Halfacree 1995, Rye 2006). Om man ser på Rjukan som et "høl" så spiller det liten

rolle om man kan få drømmejobben, stort hus og gratis barnehage der (Hansen 2004). Om storbyen derimot oppfattes som stressende, skitten og bråkete, er man kanskje villig til å redusere på andre krav for å flytte til roen og freden på bygda (Villa 1999). Slike sammenhenger antydes i både i internasjonal og nasjonal forskning (Fløysand og Jakobsen 2007, Gibson og Davidson 2004, Phillips 1998). Det er nettopp kunnskap fra denne forskningen som ligger til grunn for mange av distriktskommunenes omdømme- og flyttekampanjer. De ønsker å påvirke folks stedsoppfatninger i positiv retning (Røe og Vestby 2012).

Sammenhengen mellom stedsoppfatninger og bostedsvalg er imidlertid ikke enkel. En ting er at bildet man har av bygda endrer seg gjennom livsløpet. Haugen og Villa (2006) og Paulgaard (2001) viser for eksempel at i tenårene ønsker mange unge seg bort fra kontroll og gjennomsliktighet, mens en ser bygda som et positivt oppvekstssted for små barn. En kan også ha både positive og negative bilder av oppvekstsstedet samtidig (Wiborg 2004). I tillegg kan en ha et positivt inntrykk av bygdelivet og setter pris på å være i og bruke naturen, uten å flytte dit. For mange holder det å dra på ferie. Norske, så vel som mange andre storbyer har ofte god tilgjengelighet til natur. To timers kjøretur fra Manhattan bringer deg til områder der bjørn er en reell trussel.

Hvilke relasjoner en inngår i og hvilke sammenlikninger som gjøres definerer også hvordan vi oppfatter et sted. Når steder i nord sammenliknes på tvers, i det sirkumpolare området med andre steder i nord oppstår andre forståelser enn når nord sammenliknes med steder i sør, slik f.eks Bærenholdt og Aarsæther (2001) har vist.

Internasjonalt har forskning om flytting til landsbygda vært et dominerende tema siden 1970- tallet da Berry (1976) slo fast at moturbanisering hadde avløst urbanisering som viktigste befolkningstrend i USA og en rekke europeiske land (Champion 1998, Milbourne 2007). I Norge er trenden fortsatt urbanisering, men innflyttingsperspektivet avløste det sterke fokuset vi hadde på utflytting mot slutten av 1990-tallet (Berg 2007). Særlig den britiske og nordamerikanske forskningen på moturbanisering har handlet om "snowbirds" (pensjonister som flytter til varmere strøk), utvikling av forsteder, og økonomisk privilegerte som flytter til landsbygda på grunn av belastende boligmiljø i sentrumsstrøk. I Norge og andre nordiske land er trenden fortsatt urbanisering og sentralisering (Niedomysl 2008, Karlstad og Lie 2008, Forsberg et al 2007, Bjarnason og Thorlindsson 2006).

Fokus på mestringsstrategier og hva som kjennetegnet mindre samfunn med positiv befolkningsutvikling (f.eks Bærenholdt og Aarsæther 2001) for å forstå og kunne lære av slike prosesser heller enn et fokus på fraflytting og utarming er også eksempel på hvordan teoretiske perspektiv påvirker både hva en studere og hvilke resultater en får.

En lærdom fra denne forskningen, og forskning på internasjonal migrasjon er at flyttebeslutninger og -handlinger er meget komplekse (Kofman m.fl. 2000). Det er fordi flytting er innvevd i folks biografier (Boyle og Halfacree 1998). Flyttebeslutninger er sosiale praksiser preget av individuelle og strukturelle forhold og kontekstuelle prosesser på en rekke områder.

Flyttinger henger sammen med mange sider av folks liv som for eksempel kjærlighet, familieliv og karriere og dermed så vel fremtidsplaner som drømmer og fantasier. Flyttebeslutninger kobles derfor ofte sammen med eksistensielle spørsmål om hvem en ønsker å være (identitet) og hva slags liv en ønsker å leve (livsstil). Særlig i internasjonal

migrasjonsforskning har diskutert hvem som "tar" flyttebeslutninger. Studier har vist at det er konflikter, makt og ulike interesser involvert i slike vurderinger og at familien som enhet må "pakkes ut" for å få forståelse av hva dette handler om (Hondagneu-Sotelo, 1994). Det har også vært vist at aktører utenfor husholdet kan ta del i slike beslutninger (Aure 2008).

Vår studie dreier seg om et aspekt av det klassiske forholdet mellom by og land – nemlig hvordan det vi kaller regionale sentra bidrar til omliggende og tilgrensende regioners demografiske utvikling. Det innebærer at vi for det første er opptatt av hvordan regionale sentra fungerer med hensyn til å påskynde eller demme opp for sentraliserende prosesser og dernest hvilke begrunnelsene for bofasthet, og til- og fraflytting mellom regionale sentra og mindre og større steder folk benytter. For det tredje er vi opptatt av om regionale sentra har noen spesiell rolle mht. rekruttering av folk og arbeidskraft

2.2 Definerings og operasjonalisering av regionale sentra og regionale senterregioner

Drøftingen over viser altså at regioner og regionale sentra ikke er entydige begrep, men i en kvantitativ studie som dette er det vanskelig å komme unna predefinering av regioner og kategorier for å ha et rammeverk for analysene. Regionale sentra kan videre ut fra drøftingen over ses både som funksjonelle og relasjonelle. Funksjonelt fungerer de ofte (i) som innpendlingssenter for en bo- og arbeidsmarkedsregion (BA-regioner) som gjerne omfatter flere kommuner enn senterkommunen, og som (ii) tjenestesenter for tjenester med ulik rekkevidde. Regionale senters tjenesteomland varierer altså geografisk etter type tjenester, mens arbeidsmarkedsomlandet er mer entydig. Noe handel og tjenesteyting (eksempelvis kapitalvarer som bilsalg) har større rekkevidde enn bo- og arbeidsmarkedsregionen, mens andre har mindre og mer lokale tjenesteomland.

De funksjonelle båndene skaper også relasjoner mellom regionale senter og deres omland. Selv om den største pendlingsstrømmen går fra omland til senter, går det også en motstrøm andre veien, slik at det innen bo- og arbeidsmarkedsregionen skjer en utveksling av arbeidskraft begge veier. Noen tjenester har også sitt utgangspunkt i omlandet, med kunder i senteret. Dette avhenger selvsagt også av hvor stort og tettbygd omlandet er, og hvilket arbeidsmarked og tjenester som finnes der. En ganske sterk relasjon er sentrumsbefolkningens bruk av omlandet i fritiden, knyttet til hytter og friluftsliv. Relasjonene mellom senter og omland er altså knyttet til både arbeidsmarked, handel, tjenester og fritid, og går altså begge veier.

2.2.1 En praktisk avgrensning av regionale sentra og regionale senterregioner relatert til bo- og flyttemotivundersøkelsen

Noen entydig definisjon av regionale sentra finnes ikke, og dette er blitt avgrenset ulikt i ulike land. I nordisk og norsk sammenheng som vi forholder oss til her, er regionale sentra gjerne definert som senter for regioner under fylkes-/länsnivå. Hovedstaden, storbyene for øvrig, og de større byregionene som er landsdelssentra eller fylkessentra, ser vi ikke på som regionale sentra, mens som storby- og byregioner. Disse fungerer også som regionale sentra

mer regionalt/lokalt, men er altså noe mer i form av sine funksjoner for større regioner som fylker og landsdeler.

I statistikkssammenheng har Statistisk sentralbyrå gruppert kommunene i fire hovedkategorier etter sentralitet, og tettsteder/byer med 5000-15.000 innbyggere og deres omlandskommuner karakteriseres som "mindre sentrale kommuner" (kode 1) (SSB 2008, 1994). Det er to sentralitetskategorier som har større tettsteder/byer som sentra, de med 15.000-50.000 kalt "noe sentrale kommuner" (kode 2), og de med over 50.000 innbyggere kalt "sentrale kommuner" (kode 3). Og en kategori som er de "minst sentrale kommuner", de utenfor omlandet til et tettsted med minst 5000 innbyggere (kode 0).

Det intuitive nivået for regionale sentra i denne kategoriseringen er de "mindre sentrale kommunene" med et regionscenter med 5000-15.000 innbyggere. Disse vil det være stor enighet om at en kan kalle regionale sentra. Men spørsmålet er om dette er en for snever avgrensning? Vi ser at en del sentra er noe større enn dette, men likevel ikke fylkessentra eller landsdelssentra, og i noen spredtbygde deler av landet er det mindre sentra som også har regionale funksjoner. Vi har derfor sett behov for å avgrense regionale sentra i Norge noe breiere enn SSB, og i den forbindelse laget en alternativ sentralitetsinndeling (Vedlegg 1). En annen motivasjon for dette er også å sikre et større datagrunnlag fra respondenter i regionale sentra fra bo- og flyttemotivundersøkelsen, da bare ca. 10% av respondentene (og befolkningen) bor i kategorien "mindre sentrale kommuner". Inndelingen og de avgrensningene vi har gjort for å skille mellom regiontypene er skissert nedenfor:

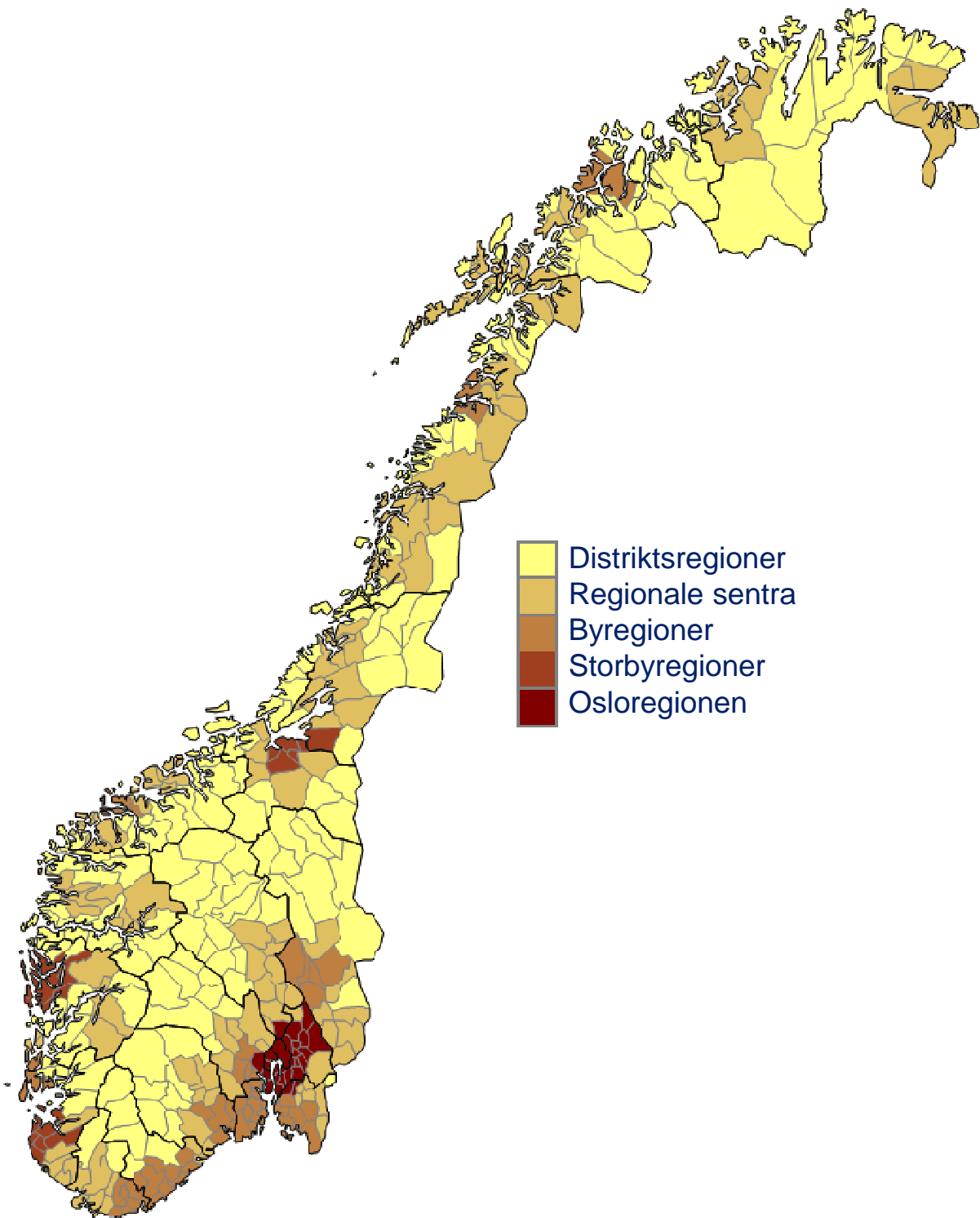
- Den nedre avgrensningen på tettsteder med ca. 5000 innbyggere valgte vi ikke å endre så mye fra SSB's kategorisering, dels fordi SSB her har gjort noen skjønnsmessige inkluderinger av tettsteder med litt under 5000 innbyggere, og vi har i tillegg inkludert noen til, bl.a. med grunnlag i at to nærliggende tettsteder til sammen utgjør et senter med 5000 innbyggere (f.eks. Kirkenes/Bjørnevatn og Farsund/Vanse). Og dels fordi de fleste tettsteder med omkring 4000 innbyggere er mer lokale enn regionale senter, bl.a. gjelder det noen ensidige industristeder. De sentra som ligger nærmest å fungere som regionale senter, men som her på grunn av størrelsen på sentra er plassert som distriktsregioner, er sentra i øvre Østerdal, Gudbrandsdal, Valdres og Hallingdal. Distriktsregionene er små bo- og arbeidsmarkedsregioner som ofte består av enkeltkommuner, ca 140 BA-regioner og nærmere 180 kommuner, men bare 10% av folketallet.
- Det er den øvre avgrensningen av disse regionene som vi har valgt å endre i betydelig grad. Når vi ser på senter- og tettstedshierarkiet er det et klart sprang fra tettsteder/byer med omkring 25.000 innbyggere, som Gjøvik/Raufoss, Lillehammer og Molde til Hamar/Brumunddal og Bodø med over 40.000 innbyggere. Vi har derfor valgt å sette et skille mellom de regionale sentra Gjøvik, Lillehammer og Molde og byregionene Hamar og Bodø. Skillet er altså satt etter senterstørrelse målt i byer/tettsteders innbyggertall, og der nærliggende tettsteder (inntil 20 min. avstand) er sett på som ett senter. De regionene som vi her regner som regionale sentra, men som av SSB er plassert i kategorien "noe sentrale kommuner" er da Harstad, Narvik, Mo i Rana, Kristiansund, Molde, Kongsberg, Hønefoss, Gjøvik og Lillehammer. Dette er altså de 9 største regionale sentra, og med de øvrige senterregionene med 5000-15.000 innbyggere, summerer disse seg opp til 41 regioner, som omfatter vel 130 kommuner, og har ca. 20% av folketallet.

- Vi har så identifisert 13 byregioner som er klart større enn disse regionale sentra, men som ikke er storbyer. Det er Fredrikstad/Sarpsborg, Moss, Hamar/Brumunddal, Drammen, Tønsberg, Sandefjord/Larvik, Porsgrunn/Skien, Arendal/Grimstad, Kristiansand, Haugesund, Ålesund, Bodø og Tromsø. Disse har sentra med fra 40.000 til 110.000 innbyggere, og som vi ser dominerer byregioner på Østlandet denne kategorien. Totalt omfatter disse regionene vel 60 kommuner, og 26% av folketallet i landet.
- Det er til slutt et klart skille opp til de fire storbyregionene i landet, der vi har valgt å skille ut hovedstadsregionen som en egen kategori. De tre øvrige storbyene Stavanger/Sandnes, Bergen og Trondheim har sentra med mellom 180.000 og 270.000 innbyggere, og omfatter hver 7-11 kommuner, og totalt 19% av folketallet. Osloregionen er imidlertid alene større og omfatter like mange kommuner som de tre øvrige storbyene, og nærmere en fjerdedel av landets folketall.

Totalt gir dette altså fem kategorier av regioner, der regionale senterregioner er nivå nr. 2, jamfør kartet og tabellen nedenfor.

Regiontype	Senterstørrelse i 1000 innb.	Antall BA-regioner	Antall kommuner	Folketall i 1000	Andel av landets folketall
Osloregionen	930	1	27	1.224	24,5 %
Storbyregioner	180-270	3	28	929	18,6 %
Byregioner	43-110	13	64	1.312	26,3 %
Regionale senterregioner	5-27	41	132	1.008	20,2 %
Distriktsregioner	<5	Resten, ca. 140	177	513	10,3 %
Sum		ca. 200	428	4.986	100,0 %

Tabell 2.1 Kategorier av regioner etter sentralitet og senterstørrelse

Figur 2.1 *Kommunenes fordeling på kategorier av regioner etter sentralitet og senterstørrelse*

Avgrensningene av disse regionene og kategoriene er basert på pendling og reisetid mellom kommuner. Pendling er vektlagt for å tydeliggjøre de innpendlingssentra og de funksjonelle bo- og arbeidsmarkedsregionene omkring disse, men reisetidsbegrensninger er også satt for å unngå for store regioner i utstrekning. Normalt er reisetidsbegrensningen satt til 45 min., men omkring storbyene og særlig Oslo er noe lengre reisetid akseptert. Her har vi også vektlagt de analyser som er gjort av bo- og arbeidsmarkedsregioners størrelse og integrering de siste årene (Angell, Aure, Lie, Nygaard og Ringholm 2013, Gundersen og Juvkam 2013, Juvkam 2002). Tettsteder som oppfyller innbyggerkriteriene for å være regionale sentra, men som ligger innenfor omland til storbyregioner og byregioner er lagt til de respektive by- og storbyregionene, f.eks. Jessheim til Oslo og Mandal til Kristiansand. For en nærmere beskrivelse av kategoriseringen se Vedlegg 1.

Denne kategoriseringen, og avgrensningen av regionale sentra, sett i forhold til distriktsområder og byregioner/storbyregioner er altså gjennomført med grunnlag i pendling og senterstørrelse. Og avgrensningen er empirisk, og på en måte basert på en slags "eliminasjonsmetode", der de regionale sentra er de som ikke er byregioner og ikke er distriktsregioner. Ideelt sett skulle en slik kategorisering også tatt hensyn til funksjoner, men det har det ikke vært ressurser eller datagrunnlag til her.

Nylig har imidlertid NIBR gjennomført en kategorisering av senterstruktur basert på tilstedeværelse av funksjoner i tettsteder; varehandel, private tjenester og offentlige tjenester og institusjoner, med grunnlag i detaljerte sysselsettingsdata (Gundersen og Juvkam 2013). De kategoriserer også sentrene i fem nivå, og supplerer med en fininndeling i ti nivå.

- De fire "storbyene" utgjør et eget nivå, og med fininndelingen skilles Oslo fra de øvrige tre storbyene.
- Som "mellomstore byer" regnes de 13 vi har tatt med, men NIBR plasserer også Molde, Gjøvik og Lillehammer i denne kategorien, basert på funksjonsinnhold. Dette er i vår avgrensning de tre største regionale sentra, og vi valgte altså å plassere dem som det fordi de er klart mindre enn byregionene Hamar og Bodø.
- Det tredje nivået "småbyer" omfatter i stor grad "våre" regionale sentra, dvs. 30 av dem.
- Det fjerde nivået, kalt "bygdesentra" omfatter mange små senter, men også 9 av de sentrene vi har regnet som regionale sentra; Vadsø, Svolvær, Leknes/Gravdal, Brønnøysund, Ulstein/Herøy, Odda, Flekkefjord, Farsund/Lyngdal og Risør. Dette er i hovedsak de sentrene som har størst funksjonsbredde av bygdesentrene i NIBR's inndeling, og er slik sett de som er nærmest kategorien småbyer. I tillegg er flere av disse "tvillingsentre" bestående av to senter, og har dermed til sammen flere funksjoner enn hver av de to sentrene.

Sammenlignet med NIBR har vi altså avgrenset regionale sentra litt bredere enn småbyer. Forskjellene er imidlertid ikke dramatiske, og vi tror analyser med NIBR's inndeling ville gitt lignende resultat som det våre analyser har gjort.

En mindre forskjell til NIBR's kategorisering er også at vi har lagt litt strengere reisetidsavgrensninger til grunn for avgrensning av storbyenes og byenes BA-regioner, med den følge at storbyregionene og noen byregioner er litt mindre i denne kategoriseringen enn

i NIBR's kategorisering. Dette har imidlertid hatt svært liten påvirkning på avgrensningen av de regionale senterregionene, som så å si er identisk avgrenset.

2.2.2 Et mangfold av regionale sentra

Med denne avgrensingsmetoden er det altså omkring 40 regionale sentra i Norge, og de utgjør altså det fjerde "senternivået" i landet, etter hovedstaden, de tre andre storbyene og de 13 byregionene. De regionale sentra har imidlertid ulike roller i de ulike landsdelene.

Østlandet domineres av hovedstaden, og dernest av de sju byregionene rundt Oslofjorden. De regionale sentra er på Østlandet det tredje senternivået, og ligger som en "Ring 3" omkring Oslo. Dette gjelder Askim/Mysen, Kongsvinger, Lillehammer, Gjøvik/Raufoss, Hønefoss, Kongsberg og Notodden. Dette er alle typiske innlandssenter eller "stasjonsbyer", som etter hvert har utviklet seg til regionale sentra, i hovedsak for omland som ligger "oppover i dalene".

De regionale sentra på Sørlandet er derimot kystbyer; Kragerø og Risør i øst, og Farsund, Flekkefjord og Egersund i vest, gitt at Sørlandet avgrenses fra og med Kragerø til og med Egersund. De to byregionene Arendal/Grimstad og Kristiansand er de største sentra på Sørlandet, og de regionale sentra blir da altså andre senternivå i denne landsdelen.

På Vestlandet, her avgrenset som området mellom Stavanger og Ålesund, er de regionale sentra i hovedsak typiske distriktssentra i områder av landsdelen der det ikke er andre sentra, gjerne i indre strøk. Storbyene Bergen og Stavanger dominerer naturlig nok denne landsdelen, og byregionene Haugesund og Ålesund er også viktige. Slik sett utgjør de regionale sentra det tredje senternivået i denne landsdelen, men mellom Bergen og Ålesund er dette de eneste sentrene. De regionale sentra på Vestlandet er Leirvik, Odda, Voss, Sogndal, Førde, Florø, Ørsta/Volda og Ulstein/Herøy.

I Midt-Norge, her inkludert Romsdal og Nordmøre, dominerer storbyen Trondheim, men her er ingen byregioner. De regionale sentrene er derfor andre senternivå i denne landsdelen. Det er Molde, Kristiansund og Orkanger sørvest for Trondheim, og Levanger/Verdal, Steinkjer og Namsos nordøst for Trondheim.

Flest regionale sentra er det i Nord-Norge. På samme måten som Sørlandet mangler denne landsdelen storbyer, og de to byregionene Bodø og Tromsø er de største regionene i landsdelen. På grunn av landsdelens størrelse er de regionale sentra de viktigste i store deler av Nord-Norge, både sør for Bodø, mellom Bodø og Tromsø, og nordøst for Tromsø. I landsdelen er de regionale sentra andre senternivå, men avstandene til første senternivå er i de fleste tilfeller stor. Fra sør til nord er det 16 regionale sentra i nord; Brønnøysund, Sandnessjøen, Mosjøen, Mo i Rana, Fauske, Svolvær, Leknes/Gravdal, Sortland/Stokmarknes, Narvik, Harstad, Finnsnes, Hammerfest, Alta, Vadsø, Kirkenes – alle sentra unntatt Bodø og Tromsø – regionale sentra + fylkessenteret i Finnmark

Felles for alle regionale sentra er at de har regionale funksjoner som handelssenter og videregående skole med bredt utvalg av program/linjer. I stor grad har de også andre tjenestefunksjoner, men her varierer bredden og tilstedeværelsen av tilbud noe mer. De fleste sentra har en viss kunnskapsintensiv tjenestesektor, men størrelsen og bredden varierer. Av offentlige funksjoner har over halvparten av de regionale sentra sykehus, mens de øvrige har relativt velutviklede helsetjenester, eller andre regionale helseinstitusjoner.

Høgskoler finner vi i 15 av de regionale sentra, mens flere har desentraliserte høgskoletilbud. Fem regionale sentra er også fylkessentra, og det er Vadsø (Finnmark), Steinkjer (Nord-Trøndelag), Molde (Møre og Romsdal), Sogndal/Leikanger (Sogn og Fjordane) og Lillehammer (Oppland).

Næringsstrukturen varierer også en del mellom de regionale sentra, og det er ikke alle de regionale senterregionene som er like dominert av tjenestenæringene.

Petroleumsvirksomheten er tydeligst i Hammerfest og Kristiansund, mens Sør-Varanger og Mo i Rana er gruvebyer. Kongsberg er "engineering"-byen, Farsund har aluminiumsindustri, Flekkefjord skipsverft og smelteverk (i Kvinesdal), Odda har også metallindustri, mens Stord og Ulstein/Herøy har skipsverft/offshoreindustri. Og Alta og Kragerø har mye bygg- og anleggsbyer.

Tjenestenæringene har også ulik utbredelse, og de regionale senterregionene som har høyest andel sysselsatt i varehandel, er Narvik, Førde og Askim/Eidsberg.

Transportnæringene er størst i Narvik, Alstahaug, Brønnøy, Kristiansund, Ulstein/Herøy og Flora, mye på grunn av lokaliseringen av hovedkontorene for transportselskap. Vågan, Voss og Lillehammer er de regionale sentra med høyest andel sysselsatt i reiselivsnæringen.

Omfanget av faglig/teknisk tjenesteyting er ikke stort i noen regionale senterregioner, men i Odda og Hønefoss er det på landsgjennomsnittet. Det samme gjelder for annen forretningsmessig tjenesteyting, hvor både Steinkjer og Sør-Varanger har andeler over landsgjennomsnittet.

Regionale sentra, og de regionale senterregionene de danner, er altså både størrelsesmessig, næringsmessig og funksjonsmessig ulike, og har ulike roller i de ulike landsdelene. Fellestrekket er imidlertid at de fungerer som regionsentra for noe mer enn eget senter, og har en viss bredde i tjenestetilbud og funksjoner.

2.2.3 Alternative tilnærminger og kompliserende flerstedstilknytning – en selvkritikk

Avgrensningen over er altså basert på senterstørrelse, men alternative tilnærminger til denne avgrensningen av regionale sentra kunne også vært brukt. Vi har allerede drøftet funksjonsbredde som utgangspunkt for en slik avgrensning, men hadde ikke datagrunnlag og ressurser til å gå inn på en slik metode. Sammenhengen mellom senterstørrelse og funksjonsbredde er imidlertid ganske stor, slik NIBR's kategorisering viser. Så slik sett gir vår tilnærming også en ganske god kategorisering også basert på funksjoner.

En mer alternativ tilnærming er å se på regionenes størrelse, altså ikke bare på senterstørrelsen, men også inkludere omlandet i vurderingen. I dette tilfellet vil det være den totale størrelsen på bo- og arbeidsmarkedsregionene (BA-regioner) som de regionale sentra danner, målt i sysselsetting eller innbyggertall. På den ene siden er dette et mål som kanskje bedre viser dybden og bredden i arbeidsmarkedet, men på den andre siden kan det også skjule klare forskjeller i funksjonsomfang. Dersom en slik tilnærming hadde blitt lagt til grunn, ville Gjøvik/Raufoss, Molde, Hønefoss og Lillehammer hatt samme størrelse eller vært større enn de minste byregionene Bodø og Moss. Vi måtte i så fall vurdert å ta dem ut av kategorien regionale sentra, evt. flytte Bodø og Moss inn i denne kategorien.

I andre enden av skalaen ville regioner omkring dalsentrene Oppdal, Røros, Tynset, Sel, Fron, Gol og Fagernes måtte vurderes tatt med da de konstituerer regioner som er større eller like store som de regionale senterregionene. De samme vurderingene måtte gjøres også for Vindafjord, Kvam, Kvinnherad, Årdal, Stryn, Sykkulven, Rauma, Sunndal, Surnadal, Ørland, Vikna, Meløy og Målselv. En slik avgrensning hadde følgelig blitt enda litt bredere, og med større spenn i funksjoner fra den minste til den største regionale senterregionen.

Den metoden som er brukt, og disse alternative avgrensningene som er drøftet over, kan alle karakteriseres som mer eller mindre top-down-tilnærminger. Dette fordi avgrensningene er basert på statistiske indikatorer med grunnlag i sysselsettingstall og innbyggertall. Det tas utgangspunkt i at det er et senterhierarki, hvor regionale sentra utgjør det laveste senternivået, om en da ser bort fra mer lokale senter. Sammenkoblingen av regionene i bo- og arbeidsmarkedsregioner (BA-regioner) er i noe større grad basert på folks handlinger, og har dermed mer et element av bottom-up. Pendlingsmønsteret skapes i alle fall delvis av folk selv, når de velger å reise mellom arbeidssted og bosted, og slik sett skaper funksjonelle regioner.

En kunne tenkt seg at også avgrensningen av hvilke sentra som er regionale sentra tok mer utgangspunkt i folks handlinger; f.eks. handlemønstre, bruk av tjenester m.m. Manglende datagrunnlag om dette, gjør imidlertid slike avgrensninger vanskelige. Omsetningstall i detaljhandelen sier noe om intensiteten i handel og tjenesteyting i sentrene, men gir ikke det geografiske mønsteret for transaksjonene, og hvilken type handel og tjenester som benyttes. NIBR's kategorisering av hvilke typer handel, tjenester og funksjoner sentrene har gir slik sett et bedre bilde, men er altså en mer top-down-tilnærming.

Avslutningsvis kunne en også tenkt seg både inngående data om hvor folks reiser mellom senter og omland, og hvilke funksjoner disse benytter ved sine reiser. Og en kunne gjennomført spørreundersøkelser og intervjuer for å få folks oppfatning av deres forhold til de aktuelle sentra, og hvordan de bruker disse. Dette ville vært altså vært mer "bottom-up"-tilnærminger til denne avgrensningen av regionale sentra, men det har av ressursmessige grunner ikke vært mulig å hente inn eller analysere slike data i det omfang som ville vært nødvendig.

Et annet moment som kompliserer en slik avgrensning av regionale sentra i dag er den økende flerstedstilknytningen som kommer til uttrykk i form av at mange har flere bosteder, eller steder hvor en oppholder seg over tid og ofte vender tilbake til i tillegg til bostedet (Overvåg 2009, Cruickshank et al. 2009). Hytter er utbredt i Norge, og mange pendler mellom hus i byen og hytte på landet, særlig i sommersesongen, og gode tider har gitt betydelig hyttevekst. Og i noen livsfaser oppholder folk seg like mye eller mer på hytta enn i huset, og flere og flere har muligheter til å ta med arbeid på hytta (Bachke og Rye 2011). Det er også en motstrøm som pendler mellom hus på landet og leilighet i byen, men med litt andre sesongvariasjoner, og livsfasevariasjoner. Og noen oppholder seg månedsvis i utlandet, særlig gjelder det pensjonister som er i Sør-Europa de hardeste vintermånedene.

Dette fanges ikke opp i registerdata, der hver person bare er registrert med ett bosted (om gangen). Agderforskning har gjort en interessant kobling av hytteeierstatistikk og lokalisering av hytter, som viser sammenhengen mellom bosted og hyttelokalisering, bl.a. slik at en kan se hvor de bosatte i regionale sentra har sine hytter. Disse viser naturlig nok en større "aksjonsradius" for hyttereisene enn avgrensningen av BA-regionene, særlig omkring storbyer og byer, men også omkring de regionale sentra. Det er vanlig å reise 2-3 timer til

hytta 1-2 ganger i måneden, mens dagpendling naturligvis er uvanlig over 1 times reisetid. Likevel er det slik at det store flertallet av hytteeierne i regionale sentra har hytte innenfor dagpendlingsområdet til de fleste regionale sentra, og de regionale senterregionene fanger derfor oftest opp denne typen flerstedstilknytning.

I bo- og flyttemotivundersøkelsen er det også forutsatt ett bosted, og ikke spurt om hytter eller annen form for flerstedstilknytning. Dette er altså ikke fanget opp og heller ikke tematisert i bo- og flyttemotivundersøkelsen, og det er altså ikke grunnlag for å analysere flerstedstilknytning med disse data. Dette gir noen tolkningsutfordringer både ved analyser av flyttehistoriematerialet og bo- og flyttemotivundersøkelsen. At vi har avgrenset funksjonelle regioner omkring de regionale sentra i form av BA-regioner, som altså også i stor grad dekker befolkningens fritidsomland, reduserer problemet ved gjennomføringen av analysene, men noen tolkningsutfordringer består. Hvorvidt bostedspreferanser og bo- og flyttemotiv er knyttet til bostedet, eller hytta som ligger i nabokommunen, lar seg ikke alltid avdekke. Og flerstedstilknytning som strekker seg ut over BA-regionen fanges altså ikke opp.

3 Befolkningsutvikling, flytteaktivitet og flyttemønster i regionale senterregioner

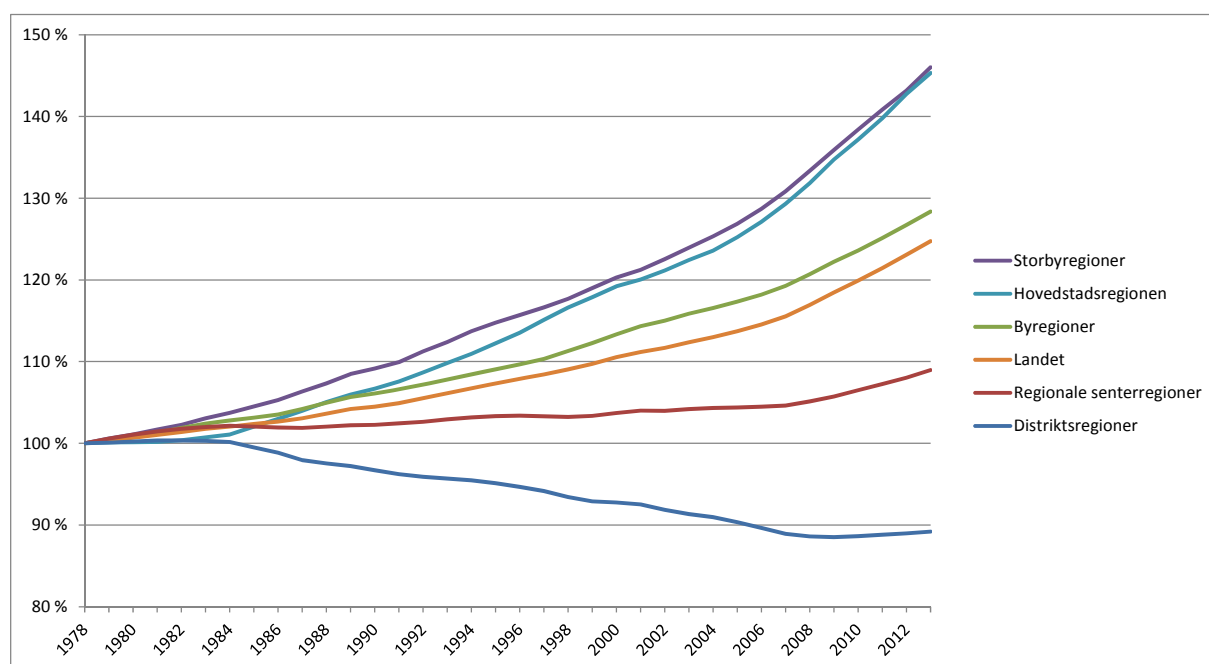
I dette kapitlet fokuserer vi på de overordna demografiske utviklingstrekkene i regionale sentra, dvs. befolkningsutvikling i, og flytteaktiviteten og flyttemønster til og fra regionale sentra. Dette for å vise de lange utviklingslinjene i de regionene vi studerer, og hvilke demografiske prosesser som har resultert i denne utviklingen. Dette er også sett i forhold til tilsvarende demografiske prosesser i distriktsregioner, byregioner og storbyregioner.

Oversikten over befolkningsutviklingen er basert på offentlig befolkningsstatistikk, og endringene fordelt på naturlig tilvekst og flytting, og her er tidsperspektivet flere tiår. Analysene av flytteaktiviteten er basert på analyser av flyttehistoriematerialet, som er et datamateriale over folkeregisterbasert bosetting og flytting år for år, fordelt på bl.a. årskull, kjønn og bokommuner. Analysene av flyttehistoriematerialet er begrenset til den sjuårsperioden som bo- og flyttemotivundersøkelsen dekket, og de sju årskullene som respondentene i denne undersøkelsen var valgt ut fra.

3.1 Befolkningsutviklingen i regionale senterregioner

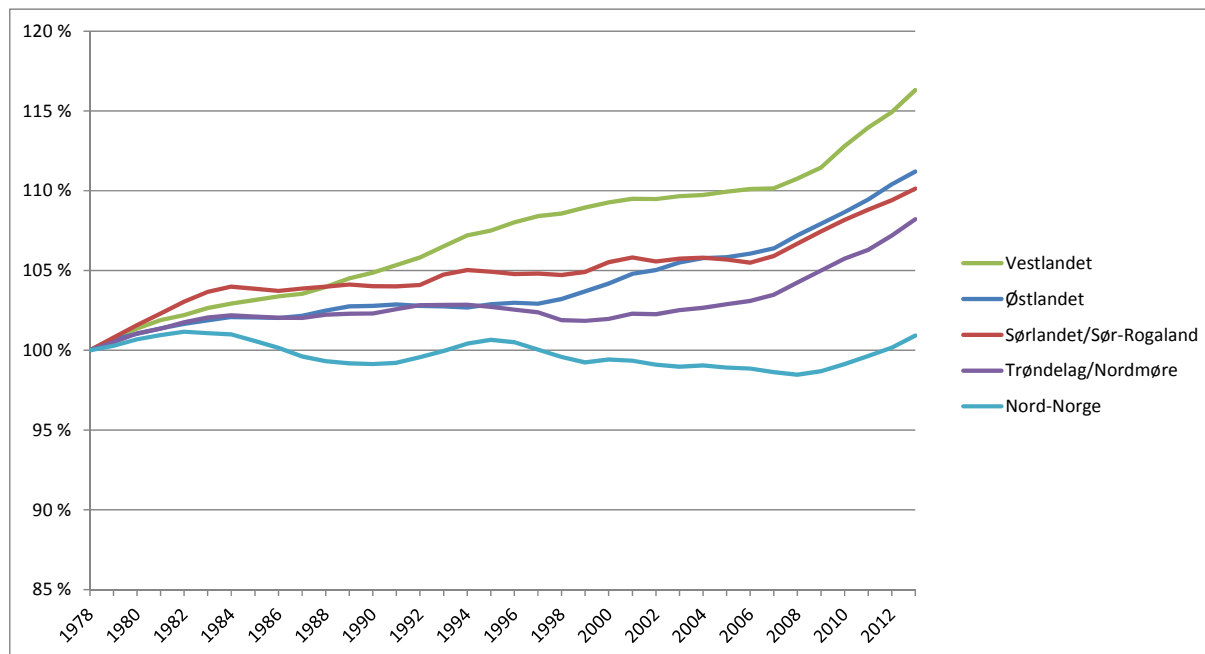
3.1.1 Folketallsutviklingen i regionale senterregioner over tid – beskjeden vekst

De regionale sentra er den kategorien av regioner som har hatt den mest stabile folketallsutviklingen når vi ser utviklingen over flere tiår. Mens storbyregionene har hatt stor folketallsvekst, og byregionene en vekst litt over landets vekst, har folketallsveksten i de regionale sentra vært beskjeden, selv om den har akselerert litt de siste fem-seks årene.

Figur 3.1 Folketallsutvikling 1978-2013 i regioner etter sentralitet. 1978=100

Lenge var den årlige veksten i de regionale sentra på 0,1-0,2 prosent, men etter 2007 har veksten økt til 0,6-0,7 prosent per år, i betydelig grad som følge av økt innvandring. Alle kategorier av regioner har for øvrig hatt folketallsvekst på grunn av økt innvandring de siste fem årene, også distriktsregionene som fram til 2008 hadde nedgang i folketall.

Figur 3.2 Folketallsutvikling 1978-2013 i regionale sentra i landsdelene. 1978=100

Størst og jevnest vekst har det vært i de regionale senterregionene på Vestlandet, og det er der veksten etter 2008 også har vært størst. Minst vekst har de regionale senterregionene i Nord-Norge hatt, og disse har samla sett knapt hatt vekst, med unntak av de siste fem-seks årene.

Det har imidlertid vært store forskjeller i folketallsutvikling mellom sentra også innen landsdelene. På Østlandet er det Askim/Eidsberg og Kongsberg som har hatt størst vekst, mens Kongsvinger ikke har hatt vekst, og veksten har vært svak på Gjøvik/Raufoss og Notodden. På Sørlandet har Eigersund og Farsund hatt størst vekst, mens Kragerø og Risør ikke har hatt vekst. Sørlandsbyene har imidlertid hatt betydelig hyttevekst, og et fenomen langs sørlandskysten er at det reelle folketallet i sommerhalvåret er betydelig større enn den registrerte befolkningen, og sommerbefolkningen øker mange steder mer enn helårsbefolkningen.

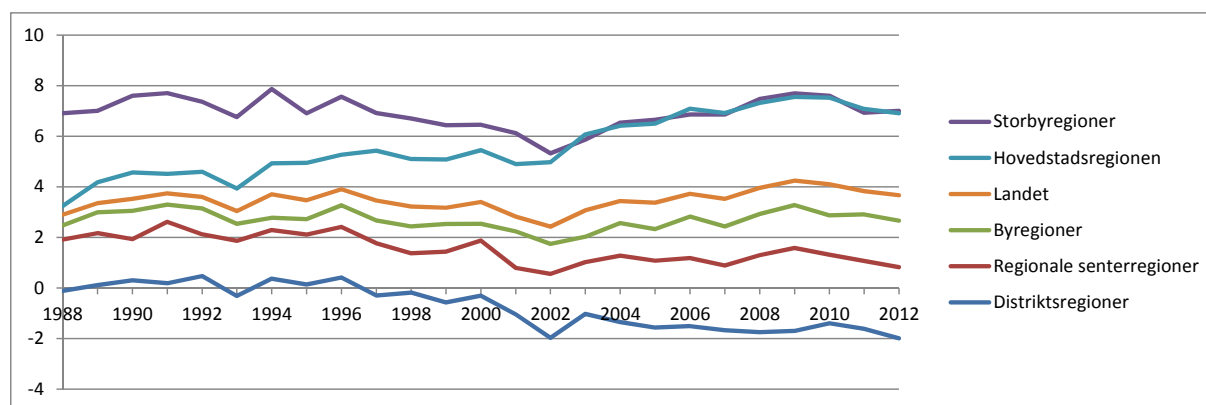
På Vestlandet har Førde hatt klart størst vekst, men Florø og Stord har også hatt stor vekst. Regionene Voss og Ørsta/Volda har derimot ikke hatt vekst, mens industristedet Odda utmerker seg som det eneste regionale sentra i landet som har hatt stor folketallsnedgang. I Trøndelag (inkl. Nordmøre) er det Levanger/Verdal som har hatt størst vekst, mens Steinkjer og Kristiansund ikke har hatt vesentlig folketallsvekst.

I nord utmerker Alta seg svært mye fra resten av de regionale sentra i landsdelen, med en sammenhengende vekst på 50 prosent på vel 30 år. Dette er også den regionale senterregion i landet som har hatt størst folketallsvekst. Ellers er det bare Brønnøy i nord

som har hatt noe og noenlunde jevn folketallsvekst over denne lange perioden. Ingen andre regionale sentra i nord har hatt sammenhengende vekst, og folketallet er like høyt eller lavere enn det var for vel 30 år siden. Om en bare ser på det siste tiåret, har også Hammerfest hatt klar vekst, men veksten avløste en lenger periode med nedgang i folketall.

3.1.2 Befolkningsendringer i regionale senterregioner over tid

Folketallsendringene skyldes en kombinasjon av egenveksten i befolkningen i form av fødselsoverskudd eller –underskudd, og flytting.

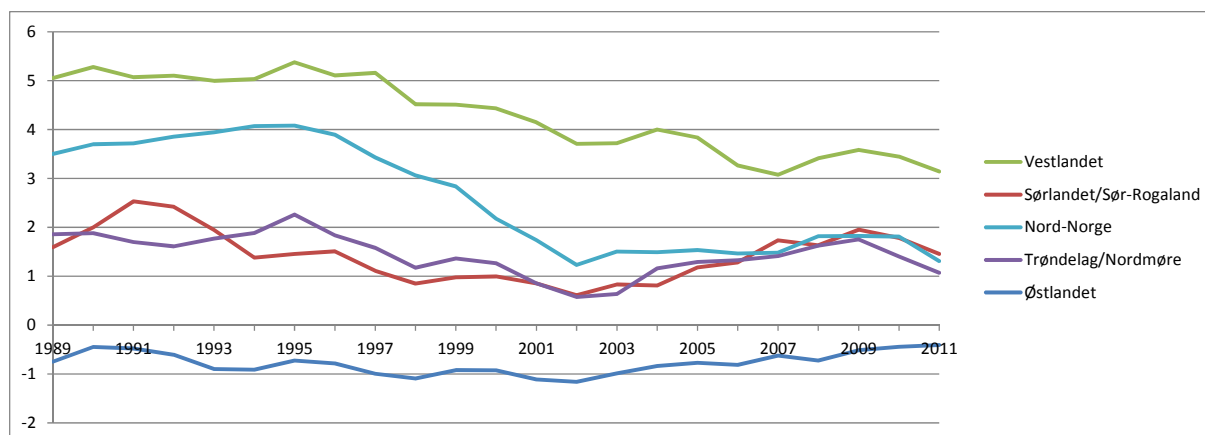
Figur 3.3 Fødselsoverskudd pr. 1000 innbyggere 1988-2010 i regioner etter sentralitet

Fødselsoverskuddet i de regionale senterregionene var for 25 år siden ikke så mye lavere enn i byregioner og landsgjennomsnittet, men har etter det blitt redusert, og har det siste tiåret variert omkring 1 promille. Fødselsoverskuddet har imidlertid ikke falt så mye som i distriktsregionene der det siste tiår har vært fødselsunderskudd. Det er bare hovedstadsregionen som har fått økt sitt fødselsoverskudd når vi ser hele 25-årsperioden under ett, og bare storbyregioner (inkl. hovedstadsregionen) som i dag har et betydelig fødselsoverskudd langt over landsgjennomsnittet.

Resultatet av denne utviklingen er at det i dag bare er storbyregionene som har en klar egenvekst i befolkningen, altså der fødselsoverskuddet gir et vesentlig bidrag til folketallsutviklingen. I byregionene gir fødselsoverskuddet et lite positivt bidrag, mens dette bidraget er svært lite i de regionale sentra samla sett.

Det er imidlertid klare forskjeller i egenvekst i regionale sentra mellom landsdelene, og selvsagt mellom de regionale sentra innen landsdelene. De regionale sentra på Østlandet har faktisk gjennom de siste to tiårene hatt et lite fødselsunderskudd. Størst har fødselsoverskuddet vært på Vestlandet, der det årlig ga en folketilvekst på 0,5 prosent tidlig på 1990-tallet, og i dag er på vel 0,3 prosent. På Sørlandet, i Trøndelag og Nord-Norge er fødselsoverskuddet i dag litt under 0,2 prosent årlig. Fødselsoverskudd/-underskudd er først og fremst et resultat av forskjeller i befolkningsstruktur, og da primært aldersstruktur, selv om kjønnsbalanse blant unge voksne også kan bety noe i enkelte regioner. Eldre befolkning i regionale senterregioner på Østlandet enn i øvrige landsdeler er derfor hovedgrunnen til

fødselsunderskuddet der. Det er generelt små forskjeller i fruktbarhet, men at denne er lavest på indre Østlandet bidrar også negativt, altså til at det er et fødselsunderskudd der.

Figur 3.4 Fødselsoverskudd pr. 1000 innbyggere 1988-2012 i regionale sentra i ulike landsdeler, 3-års glidende gjennomsnitt

Det er som sagt også betydelige forskjeller internt i landsdelene. På Østlandet er det imidlertid få regionale sentra med fødselsoverskudd, siste tiåret er det bare Kongsberg som har hatt det. Kongsvingerregionen er den som har hatt det største fødselsunderskuddet, med et årlig negativt bidrag på 0,3-0,4 prosent gjennom hele perioden.

På Sørlandet er det de regionale sentra i vest som har hatt fødselsoverskudd. Fødselsoverskudd i Eigersund og Farsund på 0,3-0,4 prosent årlig, noe som bidrar til folketallsvekst. Derimot har det vært fødselsunderskudd på 0,2-0,3 prosent årlig i Risør og Kragerø, de østligste sørlandsbyene, og altså bidrag til folketallsnedgang.

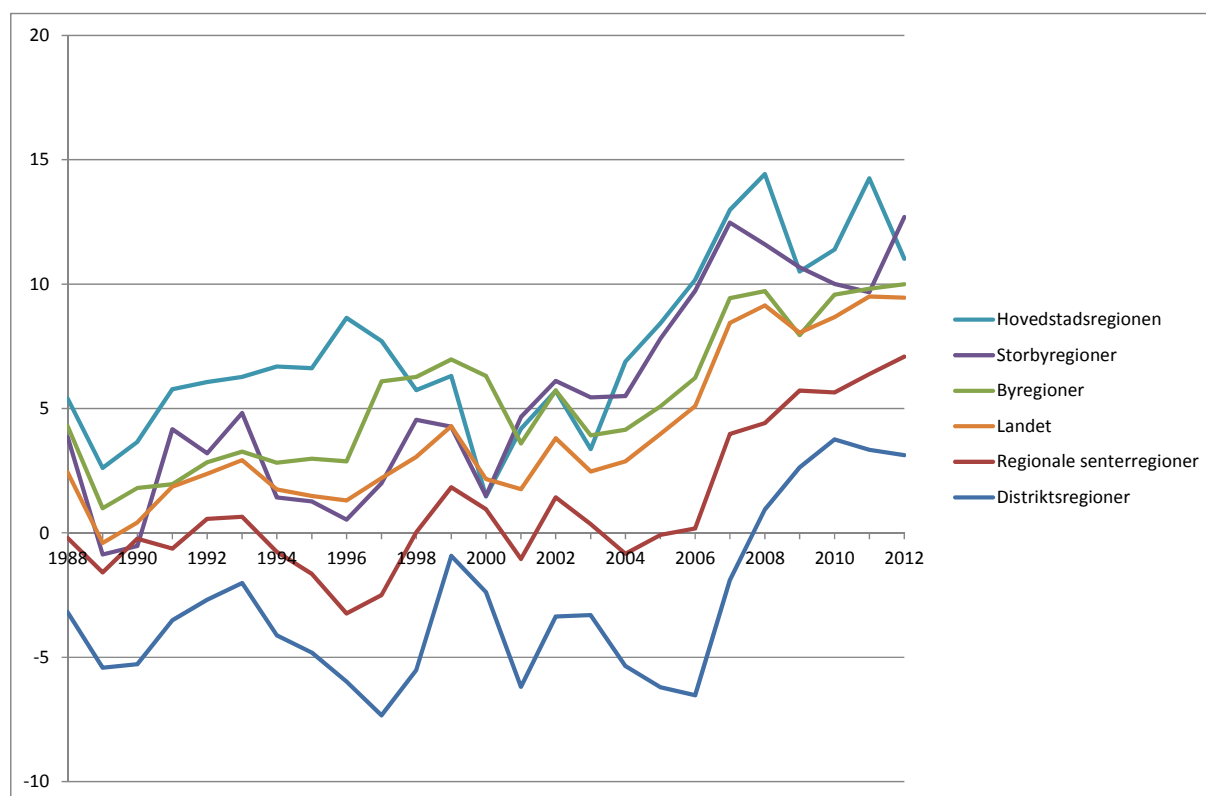
Stord, Førde og Florø er de regionale sentra på Vestlandet som har hatt størst fødselsoverskudd, siste tiåret på 0,5-0,7 prosent årlig, noe som gir en betydelig årlig tilvekst uavhengig av flytting. I de øvrige regionale senterregionene på Vestlandet har fødselsoverskuddet vært lavere, men omkring 0,3 prosent i Molde, Ulstein/Herøy, Ørsta/Volda og Sogndal, og dermed også bidratt til folketallsvekst. Odda har derimot hatt fødselsunderskudd i lang tid, og særlig siste tiåret er det blitt betydelig, og bidrar årlig med 0,3 prosent nedgang i folketall, altså før flytting.

I Trøndelag er det Levanger/Verdal som har hatt størst fødselsoverskudd, med vel 0,3 prosent siste tiåret. Steinkjer og Orkdal har derimot ikke hatt fødselsoverskudd siste tiåret, og dermed ingen "egenvekst" i befolkningen.

I nord er det primært de regionale sentra i Finnmark som har og har hatt fødselsoverskudd de siste par tiårene. Alta utmerker seg med et årlig fødselsoverskudd på 0,9 prosent siste tiåret, og har gjennom de siste tiårene fått en årlig vekst i folketall på omkring 1% bare fra fødselsoverskuddet. Også de andre regionale sentra i Finnmark har hatt et klart fødselsoverskudd, men siste tiåret er det bare i Hammerfest at det er betydelig og utgjør 0,5 prosent årlig. De regionale sentra i Troms og Nordland har knapt hatt fødselsoverskudd det siste tiåret, og i Fauske, Vågan og Alstahaug har det vært et lite fødselsunderskudd.

For de fleste regioner har derfor flyttebevegelsene og nettoflyttingen blitt viktigere for folketallsutviklingen. I perioden før 2007 hadde de regionale sentra over tid flyttebalanse, det flyttet omtrent like mange inn og ut, og flytteoverskuddet vekslet omkring 0. Under sentraliseringen på slutten av 1990-tallet var det litt flytteunderskudd, mens det i lavkonjunkturer årene deretter var et lite flytteoverskudd i de regionale sentra. Endringen til et betydelig flytteoverskudd i de regionale senterregionene, har kommet de siste fire årene, og skyldes i all hovedsak den økte innvandringen.

Landet hadde relativt lav nettoinnvandring fram til og med 2006, men deretter økte innvandringen kraftig, og vi har følgelig hatt høy nettoinnvandring de siste fem-seks årene. Økningen i innvandring de siste årene har i størst grad kommet fra våre naboland i Norden, Polen og de baltiske landene.

Figur 3.5 Flytteoverskudd pr. 1000 innbyggere 1988-2010 i regioner etter sentralitet

Mens de regionale sentra på Østlandet stort sett har hatt flytteoverskudd, har de regionale sentra i Nord-Norge i hovedsak hatt flytteunderskudd. Nettoflyttingen har til dels fulgt konjunkturerne, og på slutten av 1990-tallet var det store flytteunderskudd i regionale sentra i nord og i Trøndelag. I Trøndelag snudde utviklingen parallelt med den på Sørlandet og Østlandet, og de regionale sentra i alle disse tre landsdelene fikk utover 2000-tallet flytteoverskudd, riktig nok i litt ulike faser. De siste årene har også de regionale sentra på Vestlandet og i Nord-Norge fått flytteoverskudd, noe som i stor grad kan relateres til den økte arbeidsinnvandringen de siste fem årene.

Figur 3.6 Flytteoverskudd pr. 1000 innbyggere 1988-2012 i regionale sentra i ulike landsdeler, 3-års glidende gjennomsnitt

Av de regionale sentra på Østlandet er det Askim/Eidsberg, Kongsberg og Ringerike (Hønefoss) som har hatt størst flytteoverskudd de siste ti årene, med 0,6-0,8 prosent årlig netto innflytting. Gjøvik, Lillehammer, Kongsvinger og Notodden har også hatt litt flytteoverskudd, omkring 0,3-0,4 prosent årlig.

Sørlandsbyene har generelt hatt lavere nettoinnflytting, og ingen av dem utmerker seg om vi ser på siste tiåret. Men tendensen til flytteoverskudd de siste fire-fem årene finner vi først og fremst igjen i Kragerø og Eigersund.

På Vestlandet er det ingen regionale senterregioner som har hatt stabilt flytteoverskudd. Førde og Florø hadde et mindre flytteoverskudd på 1990-tallet, men har ikke hatt det de siste ti årene sett under ett. Det er Ulstein/Herøy som har hatt den største veksten i flytteoverskudd de siste tre-fire årene, en vekst vi finner igjen i de fleste sentra, og som har gitt et klart flytteoverskudd de siste årene også i Molde, Ørsta/Volda, Førde, Sogndal, Voss og Stord. Florø og Odda har derimot fortsatt flytteunderskudd, og særlig i Odda er flytteunderskuddet betydelig, med et gjennomsnitt på 0,5 prosent årlig siste tiåret, og følgelig et klart negativt bidrag til folketallsutviklingen.

I de regionale senterregionene i Trøndelag har flytteoverskuddet gradvis økt gjennom det siste tiåret, fra et klart flytteunderskudd på 1990-tallet. Det er Orkdalsregionen som har fått størst flytteoverskudd med 0,5 prosent årlig siste tiåret, men også Kristiansund har hatt ett

klart flytteoverskudd, på 0,3 prosent årlig. Steinkjer og Levanger/Verdal har fått snudd et flytteunderskudd på 1990-tallet til et lite flytteoverskudd siste tiåret.

I nord er det derimot få regionale senterregioner som har hatt flytteoverskudd, de fleste har hatt flytteunderskudd gjennom både 1990- og 2000-tallet. Størst har flytteunderskuddet vært i de regionale senterregionene Alstahaug (Sandnessjøen), Vefsn (Mosjøen), Fauske, Vestvågøy, Harstad og Vadsø, med mellom 0,3 prosent og 0,6 prosent årlig flytteunderskudd siste tiåret. Unntakene er Alta og Brønnøy som i gjennomsnitt har hatt små årlige flytteoverskudd. Om vi bare ser på de siste årene da nettoflyttingen til regionale sentra i nord i sum er blitt positiv, ser vi også at Rana, Harstad, Hammerfest og Sør-Varanger har fått klare flytteoverskudd. Endringen skyldes primært økt innvandring, men også noe reduksjon i utflyttingen.

3.2 Bo- og flytteaktivitet og bo- og flyttemønster i perioden 1999-2006

Perioden 1999-2006 er undersøkelsesperioden for bo- og flyttemotivundersøkelsen som ble gjennomført i 2008, og med respondenter fra sju utvalgte årskull i alderen 21-63 år ved starten av perioden i 1999. Vi har derfor sett nærmere på flytteaktivitet og flyttemønster i disse utvalgte årskullene i den aktuelle sjuårsperioden for å kontekstualisere de bo- og flyttemotiv som respondentene har gitt i sine svar i undersøkelsen.

3.2.1 Flytteaktivitet i undersøkelsesperioden avhengig av livsfase og kjønn

Som vi ser av tabellen nedenfor (Tabell 3.1) er flytteaktiviteten sterkt knyttet til alder og livsfase. I de fire eldste årskullene var det bare 7-15 prosent som hadde flyttet mellom kommuner i løpet av sjuårsperioden, og bare 5-10 prosent som hadde flyttet mellom BA-regioner. Og det var bare i de to yngste årskullene som hadde gjennomlevd aldersfasene 21-28 år og 28-35 år at en stor del av årskullene hadde flyttet. I det yngste årskullet hadde over halvparten flyttet mellom kommuner, og over 40 prosent mellom BA-regioner.

Årskull Fase		1935 63- 70 år	1942 56- 63 år	1949 49- 56 år	1956 42- 49 år	1963 35- 42 år	1970 28- 35 år	1977 21- 28 år	Totalt de 7 årskull
Siste flytting i perioden 1999-2006									
Bosatt i samme kommune		93 %	91 %	89 %	86 %	79 %	62 %	43 %	76 %
Flyttet mellom kommuner	Innen BA-reg.	2 %	3 %	4 %	5 %	7 %	12 %	13 %	7 %
	Mellom BA-reg.	4 %	4 %	5 %	7 %	10 %	19 %	32 %	12 %
Flyttet inn fra utlandet		1 %	1 %	1 %	3 %	4 %	7 %	11 %	5 %
Sum		100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
N		30 237	43 530	58 820	63 730	66 541	70 254	57 011	390 123

Tabell 3.1 Folkeregistrert flytteaktivitet i populasjonen etter årskull, årskullene som er med i bo- og flyttemotivundersøkelsen

Årskull Fase		1935 63- 70 år	1942 56- 63 år	1949 49- 56 år	1956 42- 49 år	1963 35- 42 år	1970 28- 35 år	1977 21- 28 år	Totalt de 7 årskull
Siste flytting i perioden 1999-2006									
Bosatt i samme kommune		0 %	-1 %	-1 %	-2 %	-3 %	-3 %	+8 %	-1 %
Flyttet mellom kommuner	Innen BA-reg.	0 %	0 %	0 %	0 %	+2 %	+1 %	-1 %	+1 %
	Mellom BA-reg.	0 %	0 %	0 %	+1 %	+2 %	+2 %	-4 %	0 %
Flyttet inn fra utlandet		0 %	0 %	0 %	+1 %	0 %	0 %	-3 %	0 %
Sum		0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
N		30 237	43 530	58 820	63 730	66 541	70 254	57 011	390 123

Tabell 3.2 Folkeregistrert flytteaktivitet i populasjonen etter årskull, forskjeller mellom kjønn, årskullene som er med i bo- og flyttemotivundersøkelsen

Jevnt over var det små forskjeller mellom kjønn i flytteaktivitet (Tabell 3.2), men tendens til senere flytting blant menn enn kvinner. I det yngste årskullet født i 1977 var 47% av mennene bofaste i samme kommune, mens det bare gjaldt 39% av kvinnene, og det var både flere kvinner som hadde flyttet over BA-regioner og som hadde innvandret i løpet av aldersfasen 21-28 år. I de to neste årskullene er kjønnsforskjellen motsatt, om enn ikke like stor. Flere menn enn kvinner hadde flyttet gjennom aldersfasene 28-35 og 35-42, og færre menn enn kvinner var bofaste. Dette er forventet og knytter seg trolig til at familieetableringen i gjennomsnitt er litt seinere for menn enn for kvinner.

3.2.2 Flytteaktivitet i undersøkelsesperioden fordelt på regioner; sentralitet og landsdel

De største forskjellene i flytteaktivitet er altså knyttet til livsfase, men det er også noen forskjeller når vi skiller mellom regioner (Tabell 3.3) og landsdeler (Tabell 3.4). Blant de som bodde i regionen ved slutten av flytteperioden, altså i 2006, var det nesten en tredjedel i Osloregionen som hadde flyttet, mot en knapp fjerdedel i øvrige storby- og byregioner, og en knapp femdel i regionale senterregioner og distriktsregioner. Flytteaktiviteten var altså størst i den største og mest sentrale regionen, og lavest blant de bosatte i distriktsregioner og regionale senterregioner.

Flytteaktiviteten utjevner seg imidlertid mye om vi bare ser på andelen som har flyttet mellom BA-regioner, da varierer prosenten mellom 16 og 19 prosent, litt høyere i Osloregionen enn de øvrige regioner. Sett i forhold til at distriktsregioner og regionale senterregioner har en litt høyere andel fra de eldste årskullene og storbyregionene en litt høyere andel av de yngste årskullene er forskjellene små.

Bosted 2006		Distrikts-regioner	Regionale senter-regioner	By-regioner	Storby-regioner	Oslo-regionen	Landet
Siste flytting i perioden 1999-2006							
Bosatt i samme kommune		81 %	81 %	77 %	77 %	68 %	76 %
Flyttet mellom kommuner	Innen BA-reg.	3 %	3 %	7 %	8 %	13 %	7 %
	Mellom BA-reg.	13 %	13 %	13 %	11 %	12 %	12 %
Flyttet inn fra utlandet		3 %	3 %	4 %	5 %	7 %	5 %
Sum		100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
N		42 419	81 172	102 126	69 287	95 119	390 123

Tabell 3.3 Folkeregistrert flytteaktivitet i populasjonen etter bosted 2006, årskullene som er med i bo- og flyttemotivundersøkelsen

Bosted 2006		Øst-landet	Sørlandet og Sør-Rogaland	Vest-landet	Trøndelag og Nordmøre	Nord-Norge	Landet
Siste flytting i perioden 1999-2006							
Bosatt i samme kommune		73 %	78 %	80 %	79 %	81 %	76 %
Flyttet mellom kommuner	Innen BA-reg.	9 %	7 %	6 %	4 %	1 %	7 %
	Mellom BA-reg.	13 %	10 %	10 %	14 %	15 %	12 %
Flyttet inn fra utlandet		5 %	5 %	3 %	3 %	3 %	5 %
Sum		100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
N		196 137	47 961	68 580	38 248	39 197	390 123

Tabell 3.4 Folkeregistrert flytteaktivitet i populasjonen etter bosted 2006, årskullene som er med i bo- og flyttemotivundersøkelsen

Det er heller ikke store forskjeller mellom landsdelene i flytteaktivitet, men en litt høyere andel av de som ved slutten av flytteperioden bodde på Østlandet enn i de andre landsdelene hadde flyttet. Dette er naturlig da tallene for Østlandet er påvirket av at hovedstadsregionen i folketall utgjør om lag halve landsdelen. Ellers ser vi også at Østlandet som landsdel nesten utgjør "halve landet" i folketall. Forskjellene mellom landsdelene blir mindre om vi bare ser på flytting mellom BA-regioner, da denne varierer mellom 13% og 18%. Lavest var flyttingen mellom BA-regioner blant de som ved slutten av flytteperioden var bosatt på Sørlandet og Vestlandet.

Bosted 2006	Distrikts-regioner	Regionale senter-regioner	By-regioner	Storby-regioner	Oslo-regionen	Landet
Landsdel 2006						
Østlandet	18 %	22 %	24 %		32 %	27 %
Sørlandet og Sør-Rogaland	21 %	16 %	21 %	26 %		22 %
Vestlandet	20 %	17 %	20 %	21 %		20 %
Trøndelag og Nordmøre	19 %	18 %		24 %		21 %
Nord-Norge	18 %	18 %	24 %			19 %
Landet	19 %	19 %	23 %	23 %	32 %	24 %

Tabell 3.5 Andel som har flyttet mellom kommuner, folkeregistrert flytteaktivitet i populasjonen etter bosted 2006, fordelt på sentralitet og landsdel, årskullene som er med i bo- og flyttemotivundersøkelsen

Bosted 2006	Distrikts-regioner	Regionale senter-regioner	By-regioner	Storby-regioner	Oslo-regionen	Landet
Landsdel 2006						
Østlandet	16 %	18 %	17 %		19 %	18 %
Sørlandet og Sør-Rogaland	21 %	14 %	15 %	15 %		15 %
Vestlandet	15 %	14 %	13 %	14 %		14 %
Trøndelag og Nordmøre	15 %	15 %		19 %		17 %
Nord-Norge	18 %	16 %	23 %			18 %
Landet	16 %	16 %	16 %	16 %	19 %	17 %

Tabell 3.6 Andel som har flyttet mellom BA-regioner, folkeregistrert flytteaktivitet i populasjonen etter bosted 2006, fordelt på sentralitet og landsdel, årskullene som er med i bo- og flyttemotivundersøkelsen

Fordelt på både sentralitet og landsdel ser vi at det i hovedsak er små forskjeller (Tabell 3.5 og 3.6). Det er de som bodde i Osloregionen ved slutten av perioden som skiller seg ut med høy flytteaktivitet. Og den laveste flytteaktiviteten finner vi blant de som ved slutten av perioden var bosatt i regionale sentra, med unntak av sentrene på Østlandet hvor flytteaktiviteten var litt høyere. Dette reflekterer i hovedsak høyere flytteaktivitet på Østlandet.

Avgrenset til bare flytting mellom BA-regioner, utjevner de fleste geografiske forskjellene seg, da mye av flytteaktiviteten i storby- og byregioner er internflytting innen BA-regioner. Blant storbyene ser vi høyere flytteaktivitet blant de som bodde i Trondheim og Oslo enn Bergen og Stavanger. Blant byregionene skiller de to nordnorske byene Tromsø og Bodø seg ut med klart høyere andel (inn-)flyttere enn i byregioner i Sør-Norge. Manglende omland gjør at nesten alle flyttinger til og fra disse to nordnorske byene også er flyttinger mellom BA-regioner. Når det gjelder de regionale sentra er det ganske små forskjeller og lav

flytteaktivitet, men litt høyere blant de som ved slutten av perioden var bosatt i regionale sentra på Østlandet.

Bosted 2006 DRBSH-kategori	Landsdel	BA-region	Andel som hadde flyttet 1999-2006	
			Mellom kommuner	Mellom BA- regioner
Hovedstadsregionen	Østlandet	Oslo	32 %	19 %
Storbyregioner	Sørlandet/S.R.	Stavanger/Sandnes	26 %	15 %
	Vestlandet	Bergen	21 %	14 %
	Trøndelag/N.	Trondheim	24 %	19 %
Byregioner	Østlandet	Moss	32 %	22 %
		Fredrikstad/Sarpsborg	20 %	14 %
		Hamar	23 %	16 %
		Drammen	27 %	19 %
		Tønsberg	31 %	19 %
		Sandefjord/Larvik	21 %	18 %
		Porsgrunn/Skien	21 %	13 %
		Sørlandet og Sør-Rogaland	Arendal/Grimstad	21 %
	Vestlandet	Kristiansand	22 %	15 %
		Haugesund	20 %	11 %
	Nord-Norge	Ålesund	20 %	15 %
		Bodø	21 %	19 %
		Tromsø	25 %	25 %

Tabell 3.7 Andel som har flyttet mellom kommuner og mellom BA-regioner, folkeregistrert flytteaktivitet i befolkningen etter bosted 2006, storby- og byregioner, årskullene som er med i bo- og flyttemotivundersøkelsen

Tabellen ovenfor (Tabell 3.7) viser de samme tallene litt mer detaljert fordelt på de ulike byregioner. Flytteaktiviteten over kommunegrensene er klart høyere i Moss, Drammen og Tønsberg enn de øvrige byregionene på Østlandet. Og så skiller Tromsø seg ut med høy andel innflyttere

Når vi tar bort internflytting innen BA-regionene, og bare ser på flytting mellom BA-regioner, kommer også Sandefjord/Larvik med blant byregioner med noe høy flytteaktivitet.

Nedenfor følger samme tabell for alle regionale senterregioner (Tabell 3.8). Når det gjelder flytting over kommunegrensene, er det Askim/Eidsberg som det mest Oslonære regionale senteret som skiller seg ut med høy flytteaktivitet, men også de andre regionale sentra på Østlandet har relativt høy flyttefrekvens.

Den er derimot lav på Sørlandet og Vestlandet, og lavest i Farsund, Flekkefjord, Egersund, Leirvik, Voss og Florø. Første er den regionen i disse landsdelene med mest flytting. I Trøndelag er det Levanger/Verdal som har lavest flyttefrekvens, mens den er høyest i Kristiansund.

I Nord-Norge er det mange regionale senterregioner, og en del forskjeller i flytteaktivitet mellom dem. Regionene med minst flytting mellom kommuner finner vi på Helgeland, der særlig Mo i Rana og Mosjøen har lite flytting, men det gjelder også Vestvågøy i Lofoten.

Høyest flytteaktivitet finner vi lengst nord, og særlig gjelder det Hammerfest og Vadsø i Finnmark, hvor om lag en fjerdedel av de bosatte i 2006 hadde flyttet.

Bosted 2006 DRBSH-kategori	Landsdel	BA-region	Andel som hadde flyttet 1999-2006	
			Mellom kommuner	Mellom BA- regioner
Regionale senterregioner	Østlandet	Askim/Eidsberg	28 %	22 %
		Kongsvinger	21 %	16 %
		Lillehammer	23 %	23 %
		Gjøvik	21 %	14 %
		Hønefoss	20 %	19 %
		Kongsberg	21 %	17 %
		Notodden	21 %	17 %
	Sørlandet og Sør-Rogaland	Kragerø	16 %	15 %
		Risør	19 %	17 %
		Farsund	15 %	14 %
		Flekkefjord	15 %	13 %
		Egersund	13 %	12 %
	Vestlandet	Leirvik	14 %	12 %
		Odda	16 %	13 %
		Voss	12 %	12 %
		Sogndal	19 %	17 %
		Førde	22 %	16 %
		Florø	15 %	15 %
		Ulstein/Herøy	16 %	12 %
		Ørsta/Volda	16 %	13 %
		Molde	19 %	14 %
		Trøndelag	Kristiansund	22 %
	Orkanger		19 %	16 %
	Steinkjer		18 %	15 %
	Namsos		18 %	15 %
	Levanger/Verdal		16 %	14 %
	Nord-Norge	Brønnøysund	17 %	15 %
		Sandnessjøen	17 %	15 %
		Mosjøen	13 %	12 %
		Mo i Rana	13 %	12 %
		Fauske	16 %	13 %
		Narvik	19 %	18 %
		Leknes/Gravdal	15 %	15 %
Svolvær		20 %	20 %	
Sortland		19 %	17 %	
Harstad		19 %	16 %	
Finnsnes		19 %	16 %	
Alta		21 %	21 %	
Hammerfest		25 %	22 %	
Vadsø	23 %	22 %		
Kirkenes	19 %	19 %		

Tabell 3.8 Andel som har flyttet mellom kommuner og mellom BA-regioner, folkeregistrert flytteaktivitet i populasjonen etter bosted 2006, regionale senterregioner, årskullene som er med i bo- og flyttemotivundersøkelsen

Når vi ser bare på flytting mellom BA-regioner er det noen interessante forskjeller. På Østlandet er det en del regionale sentra som har klart lavere flytting mellom BA-regioner enn kommunegrenser, altså at en god del av flyttingen har foregått internt i disse BA-regionene. Vi ser at det særlig er stor forskjell mellom Gjøvik og Lillehammer i flytteaktivitet, noe som kan henge sammen med at Gjøvik har større omland.

På Sørlandet og Vestlandet er det lav flytteaktivitet uansett hvordan en måler den, og vi ser at Førde, som har et visst omland, har om lag samme flytteaktivitet ut og inn av BA-regionen som de andre regionale sentra i Sogn og Fjordane. Det samme ser også ut til å gjelde for Kristiansund, som når vi bare ser på flytting mellom BA-regioner har like lav flyttefrekvens som øvrige regionale sentra i Midt-Norge.

I Nord-Norge er det små omland omkring de fleste regionale sentra, så her er det små forskjeller mellom flytting over kommunegrenser og mellom BA-regioner. Og sentra i Finnmark har også den høyeste flyttefrekvensen når en bare ser på flytting mellom BA-regioner.

3.2.3 Flyttemønster i undersøkelsesperioden fordelt på regioner etter sentralitet

Det store flertallet av de sju årskullene som har respondenter i bo- og flyttemotivundersøkelsen hadde altså ikke flyttet i sjuårsperioden, og en del av flytterne var internflyttere i den forstand at flyttingen foregikk innen BA-regionen. Andelen som faktisk flyttet fra en BA-region til en annen, var totalt sett på 17 prosent. Avslutningsvis i dette kapitlet skal vi se på hvilke flyttestrømmer disse 17 prosentene skapte.

Den første tabellen nedenfor (Tabell 3.9) viser flyttestrømmene fordelt på sentralitetskategori, fordelt på bosted ved slutten av flytteperioden (2006), etter bosted ved starten av flytteperioden (1999). Som vi ser har det store flertallet av personer i disse sju årskullene ikke flyttet eller bare flyttet mellom kommuner eller BA-regioner med samme sentralitet. Bare 9-15% har flyttet mellom BA-regioner med ulik sentralitet, høyest andel fra distriktskommuner, og lavest andel fra byregioner og de tre storbyregionene utenom Oslo.

Vi ser videre at utflyttingen fra distriktsregioner fordeler seg omtrent likt på de øvrige regiontyper, mens utflyttingen fra regionale sentra i hovedsak går mot by- og storbyregioner, i mindre grad mot distriktsregioner.

Fra byregionene, som har sitt tyngdepunkt på Østlandet, flyttes det lite, men i den grad det flyttes er Osloregionen det vanligste flyttemålet. Men her er det en nesten like stor motstrøm, da utflyttingen fra Osloregionen er størst til byregioner, i hovedsak på Østlandet. Utflyttingen til utlandet er også størst fra Osloregionen, selv om den er mindre enn innvandringen.

Fra de tre øvrige storbyregionene er altså utflyttingen minst, og den er relativt jevnt fordelt på de øvrige sentralitetskategoriene.

Innvandrerne i denne sjuårsperioden har i større grad endt opp i Osloregionen enn de øvrige regioner, men det er også verdt å merke seg at en knapp fjerdedel av disse innvandrerne i løpet av perioden flyttet ut av landet igjen. I tillegg flyttet en viss andel av befolkningen i alle regioner til utlandet, flest fra Osloregionen.

Bosted 1999	Distrikts-regioner	Regionale senter-regioner	By-regioner	Storby-regioner	Oslo-regionen	Utlandet	Sum
Bosted 2006							
Distrikts-regioner	85,2 %	1,5 %	0,9 %	1,4 %	0,8 %	5,4 %	10,5 %
Regionale senter-regioner	3,7 %	87,7 %	1,7 %	1,9 %	2,7 %	10,9 %	20,2 %
Byregioner	3,3 %	3,3 %	90,5 %	1,5 %	4,1 %	17,1 %	25,4 %
Storby-regioner	3,6 %	2,5 %	1,3 %	90,9 %	1,2 %	14,0 %	17,3 %
Oslo-regionen	3,1 %	3,9 %	4,1 %	2,3 %	87,6 %	30,2 %	23,7 %
Utlandet	1,1 %	1,1 %	1,5 %	2,0 %	3,6 %	22,3 %	3,0 %
Sum	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %
N	43049	80500	97407	65512	88822	19558	394848

Tabell 3.9 Antall bosatt i region etter sentralitet etter bosted 1999 og 2006, personer som har vært bosatt i Norge minst ett år i perioden 1999-2006, årskullene som er med i bo- og flyttemotivundersøkelsen

Bosted 1999	Distrikts-regioner	Regionale senter-regioner	By-regioner	Storby-regioner	Oslo-regionen	Utlandet	Sum
Bosted 2006							
Distrikts-regioner	9,3 %	0,3 %	0,2 %	0,2 %	0,2 %	0,3 %	10,5 %
Regionale senter-regioner	0,4 %	17,9 %	0,4 %	0,3 %	0,6 %	0,5 %	20,2 %
Byregioner	0,4 %	0,7 %	22,3 %	0,3 %	0,9 %	0,8 %	25,4 %
Storby-regioner	0,4 %	0,5 %	0,3 %	15,1 %	0,3 %	0,7 %	17,3 %
Oslo-regionen	0,3 %	0,8 %	1,0 %	0,4 %	19,7 %	1,5 %	23,7 %
Utlandet	0,1 %	0,2 %	0,4 %	0,3 %	0,8 %	1,1 %	3,0 %
Sum	10,9 %	20,4 %	24,7 %	16,6 %	22,5 %	5,0 %	100,0 %
N	43049	80500	97407	65512	88822	19558	394848

Tabell 3.10 Andel av bosatte i region etter bosted 1999 etter sentralitet fordelt på bosted i 2006 etter sentralitet, personer som har vært bosatt i Norge i perioden 1999-2006, årskullene som er med i bo- og flyttemotivundersøkelsen.

Generelt er flyttestrømmene fra periferi til sentrum større enn de motsatte strømmene. I tabellen ovenfor (Tabell 3.10) vises størrelsen på strømmene mellom disse sentralitetskategoriene, sett i forhold til totalbefolkningen i de sju årskullene.

Sett i forhold til totalbefolkningen i de sju årskullene utgjør de ulike flyttestrømmene relativt små andeler, fra 0,2 til 1,5 % av totalen. Generelt er flyttestrømmene i sentraliserende retning (loddrett i tabellen under diagonalen) større enn flyttestrømmene i desentraliserende retning (vannrett i tabellen over diagonalen).

Det innebærer at alle strømmer fra distriktsregioner er større enn de til distriktsregioner, med unntak av at innvandringen fra utlandet er større enn utvandringen fra distriktsregioner. For regionale sentra er situasjonen nesten den samme, flyttestrømmene til by- og storbyregioner er klart større enn motstrømmene. Bare i forhold til distriktsregioner er flyttestrømmene til regionale sentra litt større enn strømmene fra. I tillegg gjelder selvsagt at innvandringen er større enn utvandringen.

For by- og storbyregioner gjelder stort sett at flyttestrømmene til er større enn flyttestrømmene fra. Det gjelder selvsagt i forhold til distriktsregioner og regionale sentra. Men vi ser også at flyttestrømmene mellom by- og storbyregioner er omtrent like store i begge retninger. Bare i forhold til Osloregionen, ser vi en mindre forskjell i at strømmene fra byregioner og de øvrige storbyregioner er litt større enn motstrømmene ut fra Osloregionen.

Bosted 1999	Distrikts-regioner	Regionale senter-regioner	By-regioner	Storby-regioner	Oslo-regionen	Utlandet	Sum	Sum uten innv.
Bosted 2006								
Distrikts-regioner	0,0 %	-0,1 %	-0,2 %	-0,2 %	-0,1 %	+0,2 %	-0,4 %	-0,6 %
Regionale senter-regioner	+0,1 %	0,0 %	-0,3 %	-0,2 %	-0,2 %	+0,3 %	-0,2 %	-0,5 %
Byregioner	+0,2 %	+0,3 %	0,0 %	0,0 %	-0,1 %	+0,4 %	+0,7 %	+0,3 %
Storby-regioner	+0,2 %	+0,2 %	0,0 %	0,0 %	-0,1 %	+0,4 %	+0,7 %	+0,3 %
Oslo-regionen	+0,1 %	+0,2 %	+0,1 %	+0,1 %	0,0 %	+0,7 %	+1,2 %	+0,5 %
Utlandet	-0,2 %	-0,3 %	-0,4 %	-0,4 %	-0,7 %	0,0 %	-2,0 %	
Sum	+0,4 %	+0,2 %	-0,7 %	-0,7 %	-1,2 %	+2,0 %	0,0 %	0,0 %
N	43049	80500	97407	65512	88822	19558	394848	375 290

Tabell 3.11 *Nettoflytting blant bosatte i region etter bosted 1999 etter sentralitet fordelt på bosted i 2006 etter sentralitet, personer som har vært bosatt i Norge i perioden 1999-2006, årskullene som er med i bo- og flyttemotivundersøkelsen.*

I tabellen ovenfor (Tabell 3.11) er tallene omgjort til differanser der de positive tallene indikerer netto tilflytting, og de negative tallene netto utflytting.

Det som da blir tydelig er betydningen av innvandringen, for alle kategorier av regioner utgjorde innvandringen den største nettoflyttestrømmen. For by- og storbyregioner var innvandringen viktigere enn netto tilflytting innenlands, og for distriktsregioner og regionale sentra bidrog innvandringen til å redusere netto utflytting.

3.2.4 Flyttemønstre i undersøkelsesperioden fordelt på regioner etter sentralitet og årskull

I og med at flytteaktiviteten er sterkt avhengig av livsfase, er det nødvendig også å se på flyttemønstrene i de ulike årskullene. I og med at flytteaktiviteten er liten i de eldste årskullene har vi konsentrert oss om flyttemønsteret i de yngste årskullene.

I det yngste kullet som gjennomlevde aldersfasen 21-28 år i perioden 1999-2006 var det altså over halvparten som flyttet, og over 40 prosent som flyttet mellom BA-regioner, mens det i det nest yngste kullet som gjennomlevde aldersfasen 28-35 år var knapt 40 prosent som flyttet, vel en fjerdedel mellom BA-regioner. Flytteandelene blir derfor mye større når vi bare ser på disse årskullene, sammenlignet med totaltallene for alle sju årskullene.

Bosted 1999	Distrikts-regioner	Regionale senter-regioner	By-regioner	Storby-regioner	Oslo-regionen	Utlandet	Sum	Sum uten innv.
Bosted 2006								
Distrikts-regioner	0,0 %	-0,4 %	-0,6 %	-1,2 %	-1,1 %	+0,2 %	-2,9 %	-3,1 %
Regionale senter-regioner	+0,4 %	0,0 %	-1,0 %	-1,4 %	-2,2 %	+0,6 %	-3,4 %	-4,0 %
Byregioner	+0,6 %	+1,0 %	0,0 %	-0,6 %	-2,6 %	+1,2 %	-0,4 %	-1,6 %
Storby-regioner	+1,2 %	+1,4 %	+0,6 %	0,0 %	-0,7 %	+1,2 %	+3,6 %	+2,4 %
Oslo-regionen	+1,1 %	+2,2 %	+2,6 %	+0,7 %	0,0 %	+2,9 %	+9,5 %	+6,6 %
Utlandet	-0,2 %	-0,6 %	-1,2 %	-1,2 %	-2,9 %	0,0 %	-6,2 %	
Sum	+2,9 %	+3,4 %	+0,4 %	-3,6 %	-9,5 %	+6,2 %	0,0 %	0,0 %
N	6548	12062	14177	9431	10916	7370	60504	53134

Tabell 3.12 Nettoflytting blant bosatte i region etter bosted 1999 etter sentralitet fordelt på bosted i 2006 etter sentralitet, personer som har vært bosatt i Norge i perioden 1999-2006, årskullet 1977.

I det yngste årskullet (Tabell 3.12) ser vi en svært klar sentralisering fra distriktsregioner og regionale sentra til storbyregioner. Dette er en forventet effekt av utdannings- og karriereflytting blant unge. I tillegg en klar innvandringsvekst, i størst grad til storbyregioner og byregioner. Sett i forhold til at antallet som før flytteperioden bodde i regionale senterregioner var nesten det dobbelte av antallet i distriktsregioner, har distriktsregionene

hatt størst netto flyttetap, men det er altså også betydelig i de regionale senterregionene. Byregionene har omtrent flyttebalanse i dette årskullet, men innvandring er der et nesten like viktig bidrag som tilflytting fra distriktsregioner og regionale senterregioner. Og utflyttingen fra byregionene gikk særlig til Osloregionen.

Bosted 1999	Distrikts-regioner	Regionale senter-regioner	By-regioner	Storby-regioner	Oslo-regionen	Utlandet	Sum	Sum uten innv.
Bosted 2006								
Distrikts-regioner	0,0 %	-0,1 %	-0,2 %	0,0 %	-0,1 %	+0,3 %	-0,1 %	-0,4 %
Regionale senter-regioner	+0,1 %	0,0 %	-0,3 %	0,0 %	+0,1 %	+0,6 %	+0,3 %	-0,3 %
Byregioner	+0,2 %	+0,3 %	0,0 %	+0,1 %	+0,5 %	+1,0 %	+2,0 %	+1,0 %
Storby-regioner	0,0 %	0,0 %	-0,1 %	0,0 %	-0,1 %	+0,5 %	+0,6 %	+0,1 %
Oslo-regionen	+0,1 %	-0,1 %	-0,5 %	+0,1 %	0,0 %	+1,3 %	+0,9 %	-0,4 %
Utlandet	-0,3 %	-0,6 %	-1,0 %	-0,5 %	-1,3 %	0,0 %	-3,8 %	
Sum	+0,1 %	-0,3 %	-2,0 %	-0,6 %	-0,9 %	+3,8 %	0,0 %	0,0 %
N	6739	13255	16521	12544	18233	5664	72956	67292

Tabell 3.13 *Nettoflytting blant bosatte i region etter bosted 1999 etter sentralitet fordelt på bosted i 2006 etter sentralitet, personer som har vært bosatt i Norge i perioden 1999-2006, årskullet 1970.*

Sentraliseringen er ikke like tydelig i det nest yngste kullet (Tabell 3.13), som altså er et klart større kull, og som gjennomlevde aldersfasen 28-35 år. Størst netto tilflytting var det i dette årskullet til byregioner, og litt netto tilflytting til storbyregioner, mens regionale sentra og distriktsregioner omtrent hadde flyttebalanse. Uten innvandring hadde bare byregionene hatt netto innvandring, så bidraget fra innvandringen var viktig også i dette årskullet, og det var størst i Osloregionen og byregioner (mange på Østlandet). I denne livsfasen som i større grad er preget av familieetablering, var det byregionene som fikk størst netto tilflytting, mens det altså var storbyregionene som hadde størst tilflytting i utdannings- og arbeidsetableringsfasen.

Vi har også sett litt på flyttemønsteret til de to neste årskullene som gjennomlevde henholdsvis 35-42-årsfasen og 42-49-årsfasen, faser preget av barnefamilie og etter hvert ungdom og voksne barn, og i noen grad familieoppløsning. Andelen som flyttet i disse årskullene var 15-20 prosent, og 10-15 prosent flyttet mellom BA-regioner, altså omtrent som gjennomsnittet for alle årskull, og mye lavere enn i de to yngste årskull og livsfaser.

Bosted 1999	Distrikts-regioner	Regionale senter-regioner	By-regioner	Storby-regioner	Oslo-regionen	Utlandet	Sum	Sum uten innv.
Bosted 2006								
Distrikts-regioner	0,0 %	0,0 %	-0,1 %	0,0 %	0,0 %	+0,2 %	+0,2 %	0,0 %
Regionale senter-regioner	0,0 %	0,0 %	-0,1 %	0,0 %	+0,3 %	+0,4 %	+0,8 %	+0,4 %
Byregioner	+0,1 %	+0,1 %	0,0 %	0,0 %	+0,5 %	+0,5 %	+1,2 %	+0,7 %
Storby-regioner	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	+0,3 %	+0,1 %	-0,2 %
Oslo-regionen	0,0 %	-0,3 %	-0,5 %	0,0 %	0,0 %	+0,4 %	-0,5 %	-0,9 %
Utlandet	-0,2 %	-0,4 %	-0,5 %	-0,3 %	-0,4 %	0,0 %	-1,8 %	
Sum	-0,2 %	-0,8 %	-1,2 %	-0,1 %	+0,5 %	+1,8 %	0,0 %	0,0 %
N	6603	12761	16530	12019	17055	3100	68068	64968

Tabell 3.14 *Nettoflytting blant bosatte i region etter bosted 1999 etter sentralitet fordelt på bosted i 2006 etter sentralitet, personer som har vært bosatt i Norge i perioden 1999-2006, årskullet 1963.*

Flyttemønsteret til 1963-kullet (Tabell 3.14) i perioden 1999-2006, som da gjennomlevde aldersfasen 35-42 år, var mer desentralisert enn 1970-kullet. Veksten kom i byregioner og regionale sentra, mens Osloregionen hadde netto utflytting. Bidraget fra innvandring var mye mindre enn i de to yngre årskullene, og mer jevnt fordelt på alle regiontyper. Gjennom barnefamiliefasen var det altså byregioner og regionale senterregioner som fikk netto tilflytting.

Flyttemønsteret for 1956-kullet viser derimot svært små nettoflyttestrømmer. Disse gjennomlevde altså aldersfasen 42-49 år. Den regionale omfordeling som dette resulterte i gav bare vekst i byregionene, primært på bekostning av Osloregionen. For dette årskullet og denne aldersfasen var det altså i stor grad bare snakk om en omfordeling av folk på det sentrale østlandsområdet.

Tabellen nedenfor (Tabell 3.15) oppsummerer nettoeffektene av flytting i de sju årskullene. Som vi har sett er flytteaktiviteten og omfordelingseffektene størst i de yngste årskullene, knyttet til at disse har gjennomlevd de mest aktive flyttefasene. Den sterke sentraliseringen i det yngste årskullets flyttebevegelser påvirker også det totale flyttemønsteret og den sentralisering det viser mot storbyregionene. Og dette slår igjennom selv om det i de andre årskullene ikke er slike sentraliseringstendenser mot storbyene, faktisk er nettoflyttestrømmen negativ for Osloregionen i alle de fem eldste årskullene.

Byregionene har derimot positiv nettoflyttestrøm i de fleste årskull, og da særlig årskullene født i 1970, 1963, 1956. I de voksne flyttefasene er det altså byregionene som har størst netto tilflytting, og dette bidrar også til at byregionene totalt sett har netto tilflytting.

Årskull Fase Bosted 2006	1935 63-70 år	1942 56-63 år	1949 49-56 år	1956 42-49 år	1963 35-42 år	1970 28-35 år	1977 21-28 år	Totalt de 7 årskull	Sum uten innv.
Distrikts- regioner	+0,3 %	+0,2 %	+0,2 %	-0,1 %	+0,2 %	-0,1 %	-2,9 %	-0,4 %	-0,6 %
Regionale senter- regioner	+0,1 %	+0,3 %	+0,1 %	+0,2 %	+0,8 %	+0,3 %	-3,4 %	-0,2 %	-0,5 %
Byregioner	+0,1 %	+0,3 %	+0,3 %	+0,7 %	+1,2 %	+2,0 %	-0,4 %	+0,7 %	+0,3 %
Storby- regioner	-0,3 %	-0,2 %	0,0 %	+0,1 %	+0,1 %	+0,6 %	+3,6 %	+0,7 %	+0,3 %
Oslo- regionen	-0,9 %	-1,0 %	-0,6 %	-0,4 %	-0,5 %	+0,9 %	+9,5 %	+1,2 %	+0,5 %
Utlandet	+0,5 %	+0,4 %	-0,1 %	-0,7 %	-1,8 %	-3,8 %	-6,2 %	-2,0 %	
Sum	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
N	28198	42369	58434	64319	68068	72956	60504	394848	375290

Tabell 3.15 Effekten av nettoflytting i hvert årskull i perioden 1999-2006 for hver regiontype

Vårt fokus er på de regionale senterregionene, og disse har også positiv nettoflyttestrøm i de fleste årskull, men det er bare for 1963-kullet at effekten er stor. Gjennom aldersfasen 35-42 år fikk altså de regionale sentra en betydelig netto tilflytting. Utflyttingen i det yngste årskullet, da mange flytter til storbyer for utdannelse og jobb, er imidlertid så stor at den totale flytteeffekten i regionale sentra blir svakt negativ.

For distriktsregionene er effektene av flyttemønsteret mer negativ. Den store utflyttingen av unge blir ikke i vesentlig grad oppveid av netto innflytting i andre aldersfaser og effekten er totalt sett negativ. Den klart positive nettoflytteeffekten som de regionale senterregionene hadde i de to neste årskullene er knapt positiv for distriktsregionene. Mens de regionale sentra har en viss motstrøm av tilflyttere i de mer voksne aldersfasene, er det ingen slik motstrøm til distriktsregionene.

4 Bo- og flyttemotiv i regionale senterregioner

Analysene som er presentert i dette kapitlet utgjør hovedanalysene i denne rapporten, og har fokus på bomotiv blant bofaste og flyttemotiv blant flyttere. Vi har i denne pakken av prosjektet vært opptatt av de regionale sentras rolle i bo- og flyttemønsteret, og de motivene personer har for å bo i eller flytte til disse regionene.

Da et flertall av respondentene var bofaste i perioden 1999-2006, har vi i større grad enn først planlagt analysert bomotiv blant bofaste, da bomotivene i større grad enn flyttemotiv har latt seg splitte opp på analysekategorier på grunn av antallet respondenter. Særlig har dimensjoner og aspekter ved bomotivet "sted og miljø" blitt viktig, da det er stilt detaljerte spørsmål om dette, og det kan skilles godt mellom kategorier av regioner, bl.a. de regionale senterregionene.

Vi har også analysert flyttemotiv, men da disse i mindre grad har latt seg splitte opp på dimensjoner og aspekter, har analysene i større grad sett på forskjeller i hovedmotivene; dvs. "arbeid", "utdanning", "bolig", "familie", "sted og miljø" og "helse". Fokuset er her lagt på tilflyttingsmotiv, og da hvordan tilflyttingsmotiv til regionale senterregioner skiller seg fra tilflyttingsmotiv til andre regionstyper.

Men i første avsnitt har vi valgt å drøfte respondentene i bo- og flyttemotivundersøkelsen og det utvalget de utgjør av de sju årskullene som de er trukket fra. Det er i all hovedsak et representativt utvalg, men noen nyanser gjør det nødvendig å gjøre denne drøftingen.

4.1 Respondentene i bo- og flyttemotivundersøkelsen som utvalg fra de sju årskullene

Respondentene i bo og flyttemotivundersøkelsen kommer fra et utvalg trukket fra de sju årskullene som vi i forrige kapittel så på flytteaktivitet og flyttemønster for. Totalt ble 10.000 personer i disse årskullene trukket ut til å delta i undersøkelsen, og knapt to tredjedeler svarte på undersøkelsen. Personene ble tilfeldig trekt fra populasjonen, men stratifisert etter årskull, flyttetype, regionstype og kjønn. Utvalget skiller seg generelt lite fra populasjonen, men på grunn av lav flytteaktivitet i de eldste årskullene ble det trukket forholdsvis flere respondenter fra denne gruppen. Dette er i ettertid justert ved vektning av respondenter ved gjennomføring av analyser.

En overraskelse en fikk blant respondentene var at færre enn de som var trukket ut som flyttere i perioden 1999-2006 faktisk oppga at de hadde flyttet. Dette kan skyldes forsinkelser i flyttemelding i forhold til faktisk flytting, samt at utdanningsflytting ikke må registreres (Sørli, Aure og Langset 2012). Vi har derfor valgt å sammenligne oppgitt flytting med folkeregistrert flytting for å se hvor stort dette avviket var blant ulike grupper respondenter. Vi har her også trukket inn forholdet til oppvekststed, om personer har vært bofaste, flyttet ut eller flyttet tilbake til den region de kom fra.

4.1.1 Flytteaktivitet etter kjønn og alder – respondentene speiler i hovedsak folkeregistrert flytting

Flytteaktiviteten, slik respondentene selv oppgir den (Tabell 4.1), er i hovedsak den samme som registerdata viste om flyttebevegelsene i undersøkelsesperioden 1999-2006 (sammenlign med Tabell 3.1). Andelen som hadde flyttet var totalt sett omtrent den samme, men litt flere oppga at de hadde flyttet innen BA-regioner, mens færre oppga at de var flyttet inn fra utlandet. Lavere svarprosent fra innvandrere kan være en forklaring til det sistnevnte. Dette kan både skyldes at en i mindre grad nådde denne gruppen, og språklige problemer som har gjort at færre fra denne gruppen har svart. Spørreundersøkelsen har dessuten fokusert på siste flytting, og i den grad innvandrere har flyttet innenlands etter de kom til landet, kan det være denne siste flyttingen som de har oppgitt.

Årskull Fase		1935 63- 70 år	1942 56- 63 år	1949 49- 56 år	1956 42- 49 år	1963 35- 42 år	1970 28- 35 år	1977 21- 28 år	Totalt de 7 årskull	
Siste flytting i perioden 1999-2006	Bosatt i samme kommune	Ikke flyttet	82 %	80 %	77 %	69 %	56 %	30 %	13 %	55 %
		Flyttet internt	11 %	11 %	13 %	18 %	24 %	35 %	35 %	22 %
Flyttet mellom kommuner		Innen BA- reg.	2 %	3 %	4 %	6 %	8 %	14 %	18 %	9 %
		Mellom BA-reg.	4 %	4 %	5 %	6 %	10 %	19 %	31 %	12 %
		Flyttet inn fra utlandet	0 %	1 %	1 %	2 %	2 %	2 %	4 %	2 %
Sum			100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
N, vektet			482	696	938	1041	1098	1147	875	6277

Tabell 4.1 Oppgitt flytteaktivitet blant respondentene som svarte på bo- og flyttemotivundersøkelsen, årskullene som er med i bo- og flyttemotivundersøkelsen

Vårt fokus er på de regionale senterregionene, og disse har også positiv nettoflyttestrøm i de fleste årskull, men det er bare for 1963-kullet at effekten er stor. Gjennom aldersfasen 35-42 år fikk altså de regionale sentra en betydelig netto tilflytting. Utflyttingen i det yngste årskullet, da mange flytter til storbyer for utdanning og jobb, er imidlertid så stor at den totale flytteeffekten i regionale sentra blir svakt negativ.

For distriktsregionene er effektene av flyttemønsteret mer negativ. Den store utflyttingen av unge blir ikke i vesentlig grad oppveid av netto innflytting i andre aldersfaser og effekten er totalt sett negativ. Den klart positive nettoflytteeffekten som de regionale senterregionene hadde i de to neste årskullene er knapt positiv for distriktsregionene. Mens de regionale sentra har en viss motstrøm av tilflyttere i de mer voksne aldersfasene, er det ingen slik motstrøm til distriktsregionene.

Kjønnsforskjellene i flytteaktivitet som vi så i flyttehistoriematerialet er også tilstede blant respondentene i bo- og flyttemotivundersøkelsen. Forskjellen er at vi her også vet om de flyttet internt i kommunen, og det er for denne kategorien kjønnsforskjellene i det yngste årskullet kommer til syne. Det var svært få av både menn og kvinner i det yngste årskullet som ikke flyttet i denne sjuårsperioden da de gjennomlevde aldersfasen 21-28 år. Men så var det altså flere kvinner enn menn i dette kullet som har flyttet mellom BA-regioner, og også som hadde flyttet inn fra utlandet.

I de to eldre årskullene er det motsatt litt flere menn enn kvinner som har flyttet, selv om forskjellene ikke er så store som i det yngste årskullet. Som nevnt tidligere er hovedårsaken til dette seinere familieetablering for menn enn kvinner.

4.1.2 Flytteaktivitet blant respondentene etter geografi/sentralitet – også i stor grad som i populasjonen

Den viktigste variabelen i disse analysene er hvilken regiontype respondentene var bosatt i ved slutten av flytteperioden, da det er dette stedet de svarer på bomotiv og flyttemotiv i forhold til. Det er derfor også nyttig å se på fordelingen av oppgitt flytteaktivitet langs denne regionale variabelen (Tabell 4.2), og sammenlignet med folkeregistrert flytteaktivitet (Tabell 3.3).

Bosted 2006		Distrikts-regioner	Regionale senter-regioner	By-regioner	Storby-regioner	Oslo-regionen	Landet
Siste flytting i perioden 1999-2006							
Bosatt i samme kommune	Ikke flyttet	68 %	62 %	55 %	55 %	45 %	55 %
	Flyttet internt	15 %	19 %	23 %	23 %	26 %	22 %
Flyttet mellom kommuner	Innen BA-reg.	1 %	3 %	8 %	9 %	17 %	9 %
	Mellom BA-reg.	15 %	13 %	12 %	11 %	11 %	12 %
Flyttet inn fra utlandet		0 %	2 %	2 %	2 %	2 %	2 %
Sum		100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
N, vektet		684	1236	1668	1099	1597	6273

Tabell 4.2 Opgitt flytteaktivitet blant respondentene som svarte på bo- og flyttemotivundersøkelsen, etter hvilken regiontype en var bosatt i 2006

Den oppgitte flytteaktiviteten samsvarer også i hovedsak med registrert flytteaktivitet fordelt etter regiontype ved slutten av flytteperioden. Den tydeligste forskjellen var at flere enn registrert oppgir internflytting i Osloregionen. Innflytting fra utlandet er ellers som tidligere nevnt underrapportert blant respondentene. Respondentene også har svart på om de flyttet internt i kommunen, noe som var mest vanlig i Osloregionen og minst vanlig i distriktsregioner. Gruppen som har flyttet mellom BA-regioner er kanskje den viktigste

respondentgruppen i dette delprosjektet, og den varierer som vi ser fra 15 prosent i distriktsregioner til 11 prosent i Osloregionen.

4.1.3 Respondentenes status i forhold til oppvekstregion – bofaste, tilbakeflyttere og innflyttere

Selv om det i denne analysen er fokusert på flytteperioden 1999-2006, har også respondentenes oppvekstbakgrunn og flytتهistorie betydning. Det er derfor nyttig å vite i hvilken grad årskullene av respondenter består av bofaste, utflyttere eller tilbakeflyttere i forhold til oppvekststed, der de bodde ved 15 års alder. Totalt sett fordeler de seg omtrent likt på tre grupper; bofaste som har oppholdt seg i samme BA-region, tilbakeflyttere som har flyttet tilbake til oppvekst-BA-region, og de som har flyttet til en annen BA-region. I tillegg kommer de som har flyttet hit fra andre land, og utgjør 7% av respondentene.

Årskull Fase		1935 63- 70 år	1942 56- 63 år	1949 49- 56 år	1956 42- 49 år	1963 35- 42 år	1970 28- 35 år	1977 21- 28 år	Totalt de 7 årskull
Bosatt i samme BA-region	Ikke flyttet	53 %	31 %	24 %	26 %	27 %	27 %	29 %	29 %
	Flyttet tilbake	19 %	28 %	34 %	35 %	31 %	33 %	25 %	30 %
Flyttet til annen BA-region	Fra annen BA-reg.	25 %	37 %	37 %	34 %	33 %	32 %	25 %	34 %
	Fra utlandet	4 %	5 %	6 %	5 %	9 %	8 %	11 %	7 %
Sum		100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
N, vektet		482	696	938	1042	1098	1147	876	6279

Tabell 4.3 Flyttestatus sett i forhold til oppvekst-BA-region blant respondentene som svarte på bo- og flyttemotivundersøkelsen, årskullene som er med i bo- og flyttemotivundersøkelsen

Det er først og fremst det eldste årskullet som skiller seg ut (Tabell 4.3), med over halvparten i gruppen bofaste. For de to eldste årskullene er imidlertid ikke "oppvekstkommunen" den de bodde i ved 15 års alder, men ved 22 og 29 års alder på grunn av manglende registrering før 1964¹. Særlig for det eldste årskullet slår nok dette ut, da mange har flyttet ved 29 års alder, så tallene for dette årskullet er ikke sammenlignbare med de øvrige årskullene.

I det yngste årskullet er det færre som har hatt tid til å flytte ut, og kanskje særlig å flytte tilbake, så andelen tilbakeflyttere er lav. Det er også i dette årskullet det er høyest andel som har flyttet inn fra utlandet.

¹ For de to eldste årskullene finnes ikke data for oppvekstkommune ved 15 års alder. Dette er data hentet fra flytتهistoriematerialet, og de eldste data i flytتهistoriematerialet er fra 1964. For årskullene født 1935 og 1942 betyr dette altså at "oppvekstkommunen" er den de var registrert bosatt i som henholdsvis 22 og 29 år.

Det er også nyttig for å se om det er store forskjeller i dette med relasjon til oppvekststed mellom respondenter regionalt, altså i hvilke grad de er bofaste, tilbakeflyttere eller innflyttere.

Bosted 2006		Distrikts-regioner	Regionale senter-regioner	By-regioner	Storby-regioner	Oslo-regionen	Landet
Bosted 2006 i forhold til bosted ved 15 års alder							
Bosatt i samme BA-region	Ikke flyttet	36 %	37 %	29 %	31 %	18 %	29 %
	Flyttet tilbake	22 %	24 %	32 %	33 %	35 %	30 %
Flyttet til annen BA-region	Fra annen BA-reg.	39 %	35 %	32 %	30 %	35 %	34 %
	Fra utlandet	2 %	4 %	7 %	7 %	13 %	7 %
Sum		100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
N, vektet		678	1236	1663	1099	1596	6272

Tabell 4.4 Flyttestatus sett i forhold til oppvekststed blant respondentene som svarte på bo- og flyttemotivundersøkelsen, årskullene som er med i bo- og flyttemotivundersøkelsen

Generelt er omkring 40 prosent innflyttere til regionen, de fleste fra andre norske regioner, men i tillegg innvandrere (Tabell 4.4). Andelen som ikke har vokst opp i den regionen de nå bor i er omtrent den samme i alle regiontyper, men andelen som er innflyttet fra andre steder eller er innvandret er noe ulik, og innvandringsandelen er størst i storbyregioner. Osloregionen skiller seg mest fra de øvrige ved at de som ikke har bakgrunn fra regionen utgjør nærmere 50 prosent, og innvandrerandelen er klart størst i hovedstadsregionen.

Tilbakeflytterandelen, altså andelen som i 2006 bodde i oppvekstregionen men i mellomtiden har bodd i en annen region, er lavest i distriktsregioner og regionale senterregioner og høyest i by- og storbyregioner. Dette blir i stor grad oppveid ved at distriktsregioner og regionale senterregioner har høyest andel som har bodd i samme region hele livet. Osloregionen har klart lavest andel av disse.

Det er også nyttig å få en oversikt over hvordan respondentene fordeler seg totalt både fordelt på forhold til oppvekststed, og på flytting i den aktuelle perioden som er studert. I tabellen nedenfor (Tabell 4.5) er derfor respondentene totalt fordelt på begge disse flyttestatusvariablene.

Bosted 2006 i forhold til bosted ved 15 års alder		Bofaste i oppvekst-BA-region	Tilbakeflyttere til oppvekst-BA-region	Innflyttet til annen BA-region	Innvandret fra annet oppvekstland	Totalt
Siste flytting i perioden 1999-2006						
Bosatt i samme kommune	Ikke flyttet	20 %	15 %	17 %	3 %	55 %
	Flyttet internt	9 %	6 %	6 %	2 %	22 %
Flyttet mellom kommuner	Innen BA-reg.	0 %	6 %	3 %	1 %	9 %
	Mellom BA-reg.	0 %	3 %	8 %	1 %	12 %
Flyttet inn fra utlandet		0 %	0 %	0 %	1 %	2 %
Sum		29 %	30 %	34 %	7 %	100 %
N, vektet		1812	1896	2117	450	6275

Tabell 4.5 Oppgitt flytteaktivitet og flyttestatus sett i forhold til oppvekststed blant respondentene som svarte på bo- og flyttemotivundersøkelsen, årskullene som er med i bo- og flyttemotivundersøkelsen

Både blant tilbakeflyttere og innflyttere sett i forhold til oppvekststed er andelen som var bofaste i flytteperioden større enn andelen som flyttet mellom kommuner i flytteperioden. Mange har altså unnagjort sine flyttinger før den perioden vi studerer, og det gjelder selvsagt særlig de fire eldste årskullene. Vi ser videre at det er langt flere nyinnflyttere enn tilbakeflyttere som har flyttet mellom BA-regioner, mens det er flere tilbakeflyttere enn nyinnflyttere som har flyttet internt i BA-regioner. Generelt er det altså slik at de som har flyttet mellom BA-regioner i flytteperioden i større grad enn de som har flyttet internt i BA-regioner består av nyinnflyttere, altså personer som aldri tidligere har bodd i BA-regionen.

4.2 Bomotiv blant bosatte

De to hovedgruppene av respondenter i bo- og flyttemotivundersøkelsen er selvsagt de som flyttet og de som ikke flyttet i perioden, og disse to hovedgruppene har fått ulike sett med spørsmål, om henholdsvis flyttemotiv og bomotiv. Med flytting menes skifte av kommune, og som vi ser over er det en del respondenter som bare har flyttet internt i kommunene. De som ikke har flyttet mellom kommuner i flytteperioden kan derfor skilles i to grupper, de bofaste og de som har flyttet internt. Disse to gruppene har imidlertid fått de samme spørsmålene, og er som "ikke-flyttere" spurt om bomotiv. Dette kan imidlertid oppfattes ulikt av de to gruppene, de bofaste svarer gjerne for hvorfor de er blitt boende i samme bolig, bostedsstrøk eller bydel, mens de som har flyttet internt svarer på hvorfor de har valgt å holde seg i samme kommune. Det geografiske fokuset blir gjerne mer lokalt for den første enn den siste gruppen "ikke flyttere".

Den andre hovedgruppen er altså flyttere mellom kommuner, men disse kan også i mange sammenhenger deles i to grupper, de som har flyttet internt i sin BA-region, og de som faktisk har flyttet slik at de har skiftet BA-region. Slik vi ser det er dette to ganske forskjellige

flyttegrupper, da de førstnevnte ofte er korte flyttinger som ikke nødvendigvis skiller seg mye fra kommuneinterne flyttinger. Det er oftest justeringsflyttinger innen samme område, og betyr lite for tilgang til arbeid og utdanning. Når en derimot skifter BA-region, flytter en fra et arbeidsmarked til et annet. Flyttemotivene blir da ganske andre enn om en velger å fortsette å være i samme BA-region.

Vi har på bakgrunn av dette derfor valgt å skille mellom fire grupper etter flyttestatus i perioden 1999-2006 i denne analysen:

1. De som ikke har flyttet, altså de bofaste
2. De som har flyttet innen kommunen
3. De som har flyttet mellom kommuner innen samme BA-region
4. De som har flyttet mellom BA-regioner eller inn fra utlandet.

Som vi så i forrige avsnitt utgjør de bofaste (1.) vel halvparten av respondentene, mens internflyttere i kommunene (2.) utgjør vel en femtedel av respondentene. Totalt utgjør disse som ikke har skiftet bostedskommune litt over tre fjerdedeler av respondentene. Disse er spurt om spørsmål om bomotiv, altså om hvorfor de er blitt boende i denne kommunen. Det er disse to gruppenes bomotiv vi har sett på i dette delkapitlet, mens de to flyttegruppens flyttemotiv er analysert i neste delkapittel.

4.2.1 Bomotiv blant de som ikke flyttet

De som ikke har flyttet i det hele tatt i 7-årsperioden 1999-2006 utgjør altså vel halvparten av respondentene. Ikke uventet er det en lavere andel av de yngste tre årskullene blant de bofaste, da disse er i den alder og livsfase da det flyttes mest. Blant de bofaste er 31% av respondentene i årskullene født 1963, 1970 og 1977, mot 50% i undersøkelsen totalt. Andelen fra disse tre yngste årskullene er også omtrent den samme i blant de bofaste i alle de geografiske bostedstypene, den varierer fra 30 til 33 %. Det er altså en klar overvekt av personer fra årskullene født 1956, 1949, 1942 og 1935, altså personer som er i en alder da de i liten grad flytter.

Kjønnsbalansen er imidlertid den samme blant bofaste som blant alle respondentene. Det gjelder også for alle de geografiske kategoriene, med unntak av distriktsområder som har en lavere kvinneandel blant de bofaste respondentene.

Andelen disse utgjør av totalt antall respondenter varierer også noe med regional tilknytning. Høyest andel utgjør de i distriktsregioner med 2/3 av respondentene, mens andelen er lavest i Osloregionen der de utgjør knapt halvparten.

Blant disse som har vært bofaste i perioden 1999-2006 er det selvfølgelig en del som tidligere har flyttet, så respondentene har ulike relasjoner til den BA-region de i flytteperioden har vært bofaste i. Andelen som alltid har bodd der er 37 prosent, litt høyere i distriktsregioner og regionale senterregioner, og klart lavest i Osloregionen. Andelen som før flytteperioden var tilbakeflyttere, altså var vokst opp i denne regionen, hadde flyttet ut, men deretter tilbake, er 28 prosent, høyest i Osloregionen og lavest i distriktsregioner. De som ikke hadde bakgrunn fra den BA-region de har vært bofaste i perioden 1999-2006, utgjør totalt 35 prosent, hvorav 5 prosent hadde vokst opp i utlandet. Andelen disse utgjør varierer ikke så mye regionalt, men andelen som har innvandret er klart høyest i Osloregionen.

Alle som ikke har flyttet mellom kommuner er spurt om bomotiv, og er gitt anledning til å oppgi tre bomotiv, og rangere disse. I spørreundersøkelsen er det både når det gjelder bomotiv og flyttemotiv, forhåndsdefinert seks hovedkategorier av motiver; arbeid, utdanning, bolig, familie, helse og sted og miljø. I denne analysen har vi først sett på viktigste, nest viktigste og tredje viktigste bomotiv, og dernest på en vektet framstilling av bomotivene, der viktigste bomotiv teller mest. Vi har også sett på hva som er de vanligste kombinasjoner av bomotiv. Avslutningsvis i dette avsnittet har vi utforsket dimensjoner og aspekter ved det vanligste bomotivet; sted og miljø, da et flertall av de bofaste respondentene har svart på spørsmål om hvilke dimensjoner og aspekter som er viktige ved sted- og miljø-motivet.

Alle analyser er her gjort langs den sentrum-periferidimensjonen som er det geografiske rammeverket for analysene i denne delen av prosjektet, og fokuset er på hvilke motiver som er mer eller mindre viktige i regionale senterregioner sammenlignet med distrikts-, by og storbyregioner.

Bosted 2006	Distrikts-regioner	Regionale senter-regioner	By-regioner	Storby-regioner	Oslo-regionen	Landet
Viktigste bomotiv						
Sted og miljø	32 %	37 %	41 %	43 %	44 %	40 %
Arbeid	22 %	18 %	16 %	13 %	14 %	16 %
Bolig	16 %	14 %	16 %	15 %	12 %	15 %
Familieforhold	13 %	13 %	11 %	13 %	12 %	12 %
Helse	2 %	2 %	2 %	1 %	2 %	2 %
Utdanning	0 %	1 %	0 %	1 %	0 %	1 %
Annet ²	13 %	14 %	14 %	14 %	14 %	14 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
N, vektet	465	770	913	603	711	3462

Pearson Chikvadrat = 50,5, df = 32, p = 0,020

Tabell 4.6 Viktigste bomotiv blant bofaste respondenter i perioden 1999-2006 etter regiontype

Det bomotivet som er viktigst for klart flest av respondentene er altså steds- og miljømotivet (Tabell 4.6), som er knyttet til både fysisk miljø, sosial miljø, tilbud av varer og tjenester og reiseavstander. Dernest følger arbeid, bolig og familieforhold, mens utdanning og helse nevnes av svært få bofaste som viktigste bomotiv. Bomotivet "annet" er en restkategori der respondentene har formulert egne svar, og disse er ofte mer av typen; "trives her", "har blitt boende", og er altså ikke så lett å plassere i et av de seks hovedmotivene.

Det er generelt ikke så store forskjeller i bomotiv mellom regiontypene, men på motivene sted- og miljø og arbeid er det signifikante forskjeller. Sted- og miljøfaktorene er det klart viktigste bomotiv i alle typer av regioner, men andelen som oppgir dette er klart lavest i distriktsregioner, og høyest i storbyregioner. I regionale senterregioner svarer 37% at dette er viktigste bomotiv, en noe høyere andel enn i distriktsregioner, men lavere enn i by- og storbyregioner.

² Annet er en restkategori som i hovedsak består av respondentenes egne svar. I tillegg er de få som har svart "vil ikke svare" og "vet ikke" lagt til denne restkategorien, men dette gjelder svært få.

Arbeid er viktigste bomotiv for høyest andel i distriktsregioner, hvor det gjelder 22% av de bofaste respondentene, mens andelen er 18% i regionale senterregioner. Andelen er lavere i by- og storbyregionene.

For de øvrige bomotivene er det svært små regionale forskjeller, og regionale senterregioner skiller seg ikke ut. Vi ser at familieforhold, bolig og restkategorien andre bomotiv er viktigst for omtrent samme andel av respondentene, mens helse eller utdanning bare for svært få er viktigste bomotiv.

Når vi sammenligner regionale senterregioner i ulike landsdeler gir ikke testen signifikante utslag. En mindre forskjell er at sted- og miljømotivet nevnes av flere på Østlandet, Sørlandet og i Nord-Norge, enn på Vestlandet og Trøndelag.

For øvrig er det heller ikke signifikante forskjeller i viktigste bomotiv mellom distriktsregioner i ulike landsdeler, byregioner i ulike landsdeler eller storbyregioner i ulike landsdeler.

Respondentene er altså spurt om og bedt om å rangere inntil tre bomotiv, så en del har nevnt nest viktigste og tredje viktigste bomotiv. Om lag to tredjedeler har oppgitt nest viktigste bomotiv, mens ca. en tredjedel også har oppgitt tredje viktigste bomotiv.

Bosted 2006	Distrikts-regioner	Regionale senter-regioner	By-regioner	Storby-regioner	Oslo-regionen	Landet
Nest viktigste bomotiv						
Bolig	31 %	36 %	38 %	39 %	43 %	38 %
Familieforhold	22 %	23 %	25 %	24 %	19 %	23 %
Sted og miljø	23 %	18 %	20 %	18 %	19 %	19 %
Arbeid	24 %	22 %	17 %	17 %	16 %	19 %
Helse	0 %	1 %	1 %	1 %	2 %	1 %
Utdanning	0 %	0 %	0 %	1 %	2 %	0 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
N, vektet	274	473	506	353	387	1993

Pearson Chikvadrat = 43,5, df = 20, p = 0,002

Tabell 4.7 Nest viktigste bomotiv blant bofaste respondenter i perioden 1999-2006 etter regiontype

Når de bofaste respondentene blir spurt om nest viktigste bomotiv (Tabell 4.7) er bolig det klart vanligste bomotivet, mens familieforhold, sted og miljø og arbeid er de tre neste, og utdanning og helse nesten ikke nevnes.

For nest viktigste bomotiv viser analysen signifikante regionale forskjeller, særlig for boligmotivet. Det er mest vanligst i Osloregionen, og minst vanlig i distriktsregioner, mens regionale senterregioner er litt lavere enn gjennomsnittet. Regionale senterregioner skiller seg ellers ikke mye fra andre regiontyper, men arbeidsmotivet er også som andre bomotiv vanligere i regionale senterregioner og distriktsregioner enn by- og storbyregioner.

Bosted 2006	Distrikts-regioner	Regionale senter-regioner	By-regioner	Storby-regioner	Oslo-regionen	Landet
Tredje viktigste bomotiv						
Familieforhold	41 %	40 %	37 %	39 %	47 %	41 %
Arbeid	23 %	25 %	29 %	22 %	22 %	24 %
Bolig	19 %	14 %	15 %	20 %	20 %	17 %
Sted og miljø	16 %	19 %	16 %	16 %	8 %	15 %
Helse	1 %	2 %	2 %	2 %	2 %	2 %
Utdanning	0 %	0 %	1 %	3 %	2 %	1 %
Annet	1 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
N, vektet	145	251	284	200	204	1084

Pearson Chikvadrat = 41,9, df = 24, p = 0,013

Tabell 4.8 Tredje viktigste bomotiv blant bofaste respondenter i perioden 1999-2006 etter regiontype

Det tredje viktigste bomotivet (Tabell 4.8) er det altså bare en tredjedel som har oppgitt, og her dominerer familieforhold som bomotiv. Dernest følger arbeid, og så bolig og sted- og miljømotivet. Familieforhold er oftest knyttet til nærhet til barn eller foreldre, men i noen grad også til annen slekt.

Familiemotivet er klart vanligst i Osloregionen, mens arbeid er vanligst i byregioner. De regionale senterregionene skiller seg ikke så mye ut, men lav andel boligmotiv og høy andel sted- og miljømotiv er det som avviker noe fra landsgjennomsnittet.

I og med at noen respondenter har oppgitt ett bomotiv og andre to eller tre bomotiv, og det er ønskelig å få framstilt svarene oppsummert i en tabell, er svarene fra de som har oppgitt flere bomotiv vektet. Dette er gjort slik at hver respondent teller likt, men at svaret fra de som har oppgitt flere bomotiv er fordelt på de to eller tre hovedmotiv de har oppgitt, vektet etter hvordan respondentene har rangert disse motivene (Sørli, Aure og Langset 2012).

Bosted 2006	Distrikts-regioner	Regionale senter-regioner	By-regioner	Storby-regioner	Oslo-regionen	Landet
Bomotiv vektet						
Sted og miljø	29 %	30 %	34 %	35 %	35 %	33 %
Bolig	18 %	18 %	19 %	19 %	18 %	19 %
Arbeid	22 %	19 %	16 %	14 %	15 %	17 %
Familieforhold	16 %	16 %	15 %	16 %	15 %	15 %
Helse	1 %	2 %	2 %	1 %	1 %	2 %
Utdanning	0 %	1 %	0 %	1 %	1 %	1 %
Annet (trivsel, blitt boende m.m.) ³	13 %	14 %	14 %	15 %	15 %	14 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
N, vektet	455	762	907	598	701	3424

Tabell 4.9 De tre viktigste bomotiv blant bofaste respondenter i perioden 1999-2006 etter regiontype, vektet slik at viktigste bomotiv teller mest

³ De som har svart vet ikke eller ikke vil svare er tatt ut av kategorien "Annet" i denne tabellen. Det er uansett snakk om få respondenter og påvirker ikke analyseresultatene.

Dette gir den samlede tabellen ovenfor (Tabell 4.9), som viser at alt i alt er sted- og miljø det vanligste og viktigste bomotivet blant de bofaste. Bolig, arbeid og familieforhold er de nest viktigste, mens helse og utdanning, som gjerne er mer knyttet til spesifikke livsfaser, er lite nevnt som bomotiv.

De to hovedmotivene som varierer regionalt, er sted og miljø som er vanligst i storby, og arbeid som er vanligst i de mest desentraliserte regionene. De regionale senterregionene ligger nærmest distriktsregionene i svarfordeling på bomotiv, og sted- og miljø er altså et litt mindre vanlig bomotiv enn det er i by- og storbyregioner, mens arbeid er et litt mer vanlig bomotiv enn i by- og storbyregioner. Da arbeidsmarkedet og -tilbudet er større i by- og storbyregioner, framtrer det kanskje ikke som et spesifikt bomotiv (Sørli, Aure og Langset 2012), mens et smalere arbeidstilbud i regionale senterregioner og særlig distriktsregioner gjør dette litt mer viktig.

I og med at mange har svart mer enn ett bomotiv kan disse samles i kombinasjoner eller knipper av bomotiv. Vi har sett nærmere på fordelingen av knipper av bomotiv langs den sentrum-periferidimensjonen hvor regionale senterregioner er ett nivå. Analysene er gjort både ved å ta hensyn til den innbyrdes rangeringen av bomotiv, og ved å se bort fra denne rangeringen og bare sett på hvilke kombinasjoner som opptrer i svarene fra respondentene. Det siste gir færre svarkombinasjoner og en mer oversiktlig tabell, og det er denne vi har tatt med nedenfor (Tabell 4.10).

Bosted 2006	Distrikts-regioner	Regionale senter-regioner	By-regioner	Storby-regioner	Oslo-regionen	Landet
Bomotivknipper						
Sted og miljø	11 %	9 %	14 %	15 %	15 %	13 %
Sted og miljø, bolig og familieforhold	12 %	12 %	11 %	14 %	14 %	12 %
Sted og miljø og bolig	5 %	7 %	7 %	8 %	8 %	7 %
Sted og miljø, bolig og arbeid	6 %	7 %	6 %	7 %	5 %	6 %
Arbeid	9 %	7 %	5 %	4 %	6 %	6 %
Sted og miljø, familieforhold og arbeid	5 %	7 %	6 %	5 %	4 %	5 %
Sted og miljø og arbeid	6 %	5 %	5 %	3 %	5 %	5 %
Sted og miljø og familieforhold	4 %	5 %	4 %	6 %	4 %	5 %
Bolig, familieforhold og arbeid	6 %	4 %	5 %	5 %	3 %	4 %
Bolig	2 %	4 %	5 %	4 %	4 %	4 %
Familieforhold	4 %	3 %	5 %	3 %	5 %	4 %
Familieforhold og arbeid	5 %	5 %	2 %	3 %	3 %	4 %
Bolig og arbeid	4 %	3 %	3 %	3 %	2 %	3 %
Bolig og familieforhold	2 %	3 %	2 %	2 %	2 %	2 %
Andre kombinasjoner	4 %	6 %	5 %	4 %	6 %	5 %
Annet (trivsel, har blitt boende, m.m.)	13 %	13 %	13 %	15 %	14 %	14 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
N, vektet	462	769	912	597	707	3447

Tabell 4.10 Knipper av bomotiv, innbyrdes urangert, blant bofaste respondenter i perioden 1999-2006 etter regiontype

Sted og miljø er vanligste flyttemotiv, og går igjen i svarene fra over halvparten av respondentene. Sted og miljøfaktoren inngår også ofte i kombinasjonssvar, og vi ser at sju av de åtte vanligste kombinasjoner inneholder sted- og miljøfaktoren. Trippelkombinasjonen sted og miljø, bolig og familieforhold er den klart vanligste der det oppgis tre hovedmotiv.

Forskjellene blir likevel små når en splitter på så mange motivknipper, og vi ser at de regionale senterregionene ikke skiller seg vesentlig fra andre regioner. Litt lavere andel oppgir sted- og miljø alene som hovedmotiv, men sted og miljø inngår ellers minst like ofte i kombinasjoner i regionale senterregioner som i andre regionstyper.

I og med at sted- og miljømotivet er så vanlig blant bofaste, er det mange som har svart på spørsmål om hvilke dimensjoner ved sted og miljømotivet som de har vektlagt som viktige bomotiv. Fire hoveddimensjoner er oppgitt, og respondentene har svart på om hver av dimensjonene er en grunn til at de bor der de bor.

Bosted 2006	Distrikts-regioner	Regionale senter-regioner	By-regioner	Storby-regioner	Oslo-regionen	Landet
Bor på stedet pga						
Forhold ved det sosiale miljøet	65 %	68 %	62 %	66 %	62 %	65 %
Fysiske forhold ved strøket, nærmiljøet eller bostedet	57 %	56 %	57 %	58 %	60 %	58 %
Korte reiseavstander eller gode reisemuligheter	32 %	46 %	53 %	59 %	60 %	51 %
Tilgang på varer og tjenester	36 %	47 %	50 %	55 %	51 %	49 %
N, vektet	402	665	789	515	609	2980

Tabell 4.11 Dimensjoner ved sted og miljø som oppgis som bomotiv, andel av bofaste respondenter i perioden 1999-2006 etter regionstype

Av de fire dimensjonene (Tabell 4.11) er forhold ved det sosiale miljøet nevnt av to tredjedeler, mens korte reiseavstander og tilgang på varer og tjenester er nevnt av halvparten av respondentene. Alle fire dimensjonene er altså nevnt av relativt mange og er viktige dimensjoner ved sted- og miljømotivet.

To av disse dimensjonene har en klar sentrum-periferidimensjon, og det er ikke uventet knyttet til reiseavstander og tilgjengelighet til varer og tjenester. Et interessant moment sett fra regionale sentra, er at andelen som oppgir korte reiseavstander og tilgang på varer og tjenester som bomotiv er langt høyere i regionale sentra enn distriktsregioner, selv om den som forventet ligger litt under by- og storbyregionene. Og når det gjelder forhold ved det sosiale miljøet scorer regionale sentra høyest, men det må også sies at forskjellene der ikke er så store.

De fire dimensjonene er igjen splittet opp i aspekter, som respondentene som svarte positivt på dimensjonene har svart på som grunner til å bli boende. Vi har derfor også i dette avsnittet om bofastes bomotiv sett på hvordan disse aspektene varierer med bosted langs sentrum-periferidimensjonen.

Bosted 2006	Distrikts-regioner	Regionale senter-regioner	By-regioner	Storby-regioner	Oslo-regionen	Landet
Bor på stedet pga						
Trygt miljø	99 %	97 %	93 %	97 %	92 %	95 %
God kontakt med folk i nabolaget, eller at det er lett å finne venner	91 %	89 %	85 %	83 %	80 %	85 %
Lett å bli akseptert som den jeg er	88 %	88 %	84 %	88 %	75 %	84 %
Slipper innsyn, innblanding og sosial kontroll fra naboer eller andre	47 %	46 %	44 %	50 %	41 %	45 %
N, vektet	263	453	491	339	380	1926

Tabell 4.12 Aspekter ved sosialt miljø som oppgis som bomotiv, andel av bofaste respondenter i perioden 1999-2006 etter regiontype

Tre av de fire aspektene under forhold ved det sosiale miljøet (Tabell 4.12) nevnes av det store flertallet av respondentene, mens det "å slippe innsyn, innblanding, sosial kontroll" er mindre utbredt som grunn til å bli boende.

De regionale forskjellene på de tre aspektene som de fleste bofaste oppgir som grunn til å bli boende, viser en sentrum-periferidimensjon, der distriktsregioner og regionale sentra scorer høyest. Tydeligst er denne dimensjonen på aspektet "god kontakt med folk i nabolaget, lett å finne venner". Det må likevel understrekes at på disse tre aspektene er forskjellene ikke store, og det store flertallet i alle regioner oppgir disse aspektene som grunn til å bli boende.

Bosted 2006	Distrikts-regioner	Regionale senter-regioner	By-regioner	Storby-regioner	Oslo-regionen	Landet
Bor på stedet pga						
Bra med sol, god utsikt eller lignende	80 %	82 %	82 %	82 %	77 %	81 %
Bebyggelsen eller type strøk	65 %	73 %	76 %	79 %	81 %	75 %
Gode muligheter for lek og utfoldelse	76 %	74 %	72 %	76 %	72 %	74 %
Lite støy, ingen forurensning eller andre fysiske ulemper	80 %	80 %	72 %	73 %	65 %	73 %
Bra klima	69 %	69 %	74 %	50 %	68 %	67 %
N, vektet	229	370	450	299	365	1713

Tabell 4.13 Aspekter ved fysisk miljø som oppgis som bomotiv, andel av bofaste respondenter i perioden 1999-2006 etter regiontype

Den neste dimensjonen, fysisk miljø (Tabell 4.13), som nærmere 60 prosent oppga som grunn til å bli boende er splittet i fem aspekter. Det mest nevnte aspektet er knyttet til solforhold og utsikt, og oppgis av fire av fem, mens det minst nevnte er bra klima, som likevel oppgis av to av tre.

Av disse aspektene har "bebyggelse, type strøk" en sentrum-periferidimensjon med høyest score i storbyregionene og lavest score i distriktsregionene, mens sentrum-periferidimensjonen er motsatt for lite støy og forurensning, der de regionale sentra scorer

like godt som distriktsområder, og Osloregionen dårligst. Ellers er det ingen klare sentrum-periferidimensjoner i de øvrige aspektene.

På aspektet "bra klima" scorer storbyregionene Stavanger, Bergen og Trondheim svært dårlig sammenlignet med både Osloregionen og by-, regionale sentra og distriktsregioner. Dette kommer nok av at "bra klima" som bomotiv har en svært klar landsdelsdimensjon, der Østlandet scorer høyest og Vestlandet desidert lavest.

Bosted 2006	Distrikts-regioner	Regionale senter-regioner	By-regioner	Storby-regioner	Oslo-regionen	Landet
Bor på stedet pga						
Kort avstand til familie og venner	78 %	85 %	81 %	78 %	77 %	80 %
Kort reise til arbeid	71 %	73 %	69 %	66 %	65 %	68 %
Godt kollektivtilbud	25 %	38 %	53 %	51 %	71 %	52 %
For å komme nærmere et senter eller andre større steder	25 %	40 %	45 %	48 %	42 %	42 %
N, vektet	130	307	420	305	364	1526

Tabell 4.14 Aspekter ved reiseavstander og reisemuligheter som oppgis som bomotiv, andel av bofaste respondenter i perioden 1999-2006 etter regiontype

Den tredje dimensjonen er knyttet til reiseavstander og reisemuligheter (Tabell 4.14), og aspektet kort avstand til familie og venner er det som flest har nevnt som grunn til å bli boende, det gjelder fire av fem av de bofaste. De andre aspektene er kort arbeidsreise nevnt av to tredjedeler, godt kollektivtilbud nevnt av halvparten, mens det er vel 40 prosent som nevner nærhet til senter eller større steder.

De regionale forskjellene kommer som ventet klart til syne når vi ser på aspekter ved dimensjonen reiseavstander og reisemuligheter. Størst forskjell er det på aspektet "godt kollektivtilbud", som er vanlig som grunn til å bo i Osloregionen, men uvanlig som grunn til å bo i distriktsregioner. Nærhet til senter har også en viss slik dimensjon, men det er i hovedsak distriktsregioner som skiller seg ut med lav score på dette aspektet.

På de to andre aspektene er det mindre regionale forskjeller og ingen klar sentrum-periferidimensjon. Det er i de regionale sentra at høyest andel oppgir "kort avstand til familie og venner" og "kort reise til arbeid" som grunn til å bli boende, og selv om ikke forskjellene er så store til andre regioner er dette interessant. Det uttrykker fordelene de regionale sentra kan ha med små interne avstander og trafikkproblem, som forenkler hverdagslogistikken sammenlignet med situasjonen i byer og storbyer.

Bosted 2006	Distrikts-regioner	Regionale senter-regioner	By-regioner	Storby-regioner	Oslo-regionen	Landet
Bor på stedet pga						
Bra tilgang på natur og gode muligheter for friluftsliv	97 %	96 %	94 %	85 %	86 %	91 %
God tilgang på offentlige tjenester (barnehage, skole, helse)	75 %	74 %	77 %	76 %	67 %	74 %
Gode muligheter for å dyrke spesielle hobbyer eller fritidsinteresser	81 %	74 %	70 %	62 %	58 %	68 %
Godt tilbud av butikker/forretninger	59 %	59 %	71 %	67 %	67 %	66 %
Bra kulturtilbud, som kino, teatre, kafeer osv.	44 %	54 %	56 %	60 %	59 %	56 %
N, vektet	144	315	391	283	312	1445

Tabell 4.15 Aspekter ved tilgang på varer og tjenester som oppgis som bomotiv, andel av bofaste respondenter i perioden 1999-2006 etter regiontype

Den siste dimensjonen ved sted og miljø er tilgang til varer og tjenester (Tabell 4.15), men aspektene favner bredere enn det. Det som er mest vanlig som grunn til å bli boende er "bra tilgang på natur og muligheter til friluftsliv", som nevnes av nesten alle. Tilgang på offentlige tjenester, tilgang på butikker og forretninger, og muligheter til å dyrke hobbyer/fritidsinteresser nevnes av et stort flertall, mens "bra kulturtilbud" er minst utbredt og nevnes av vel halvparten som grunn til å bli boende.

De regionale forskjellene langs denne dimensjonen er som forventet, muligheter til friluftsliv og muligheter til å dyrke hobbyer og fritidsinteresser har en klar sentrum-periferidimensjon der distriktsregionene scorer høyest og storbyregionene lavest. Når det gjelder tilgang på natur og muligheter til friluftsliv skal imidlertid ikke forskjellen overdrives, da dette også nevnes som grunn til å bli boende av de aller fleste også i storbyregionene.

Andre aspekter knyttet til tjenestetilbud er som ventet vanligst som bomotiv i by- og storbyregioner. Bra kulturtilbud har høyest score i storbyregioner, mens tilbudet av butikker/forretninger er oftest nevnt som bomotiv i byregioner. Det offentlige tjenestetilbudet er vurdert omtrent likt i alle regioner, men noe lavere i Osloregionen.

De regionale senterregionene kommer best ut på de typisk distriktsorienterte aspektene, og dårligere på aspektene knyttet til tjenestetilbud. Når det gjelder kulturtilbud er andelen som har det som bomotiv i regionale senterregioner klart høyere enn i distriktsregioner, mens godt tilbud av butikker/forretninger ikke har høyere score i regionale senterregioner enn distriktsregioner.

De bofaste som har oppgitt sted- og miljømotiv er også spurt om "følelsesmessig tilknytning til stedet, regionen eller landsdelen". Et stort flertall oppgir slik tilknytning i alle regioner, men andelen er høyest blant bofaste i distriktsregioner og regionale senterregioner. Et aspekt ved dette er "følelsesmessig tilhørighet til bolig/eiendom", som er høyest i distriktsregioner, fulgt av regionale senterregioner og lavest i storbyregioner. Et annet aspekt de regionale senterregionene scorer nesten like høyt som distriktsregioner på, er "liker naturtypen som omgir bostedet". På andre aspekter ved følelsesmessig tilknytning som "liker denne typen steder", "sterk identitet til fylket/landsdelen" er det

distriktsregionene som skiller seg ut, mens det ikke er vesentlige regionale forskjeller mellom regionale senterregioner og by- og storbyregioner. Og i alle regiontyper er andelen som svarer at "aktiviteter og erfaringer har skapt tilknytning til stedet eller regionen" om lag tre fjerdedeler, så følelsesmessig tilknytning skapes ved praksiser i alle regiontyper, og altså i omtrent samme grad.

4.2.2 Bomotiv blant de som bare flyttet internt i kommunen

De som har flyttet internt i kommunen, men ikke ut av den, utgjør 22 prosent av respondentene. Flest interflyttere er det fra de to yngste årskullene, mens det er færrest fra de eldste årskullene. Kjønnbalansen er imidlertid god i alle årskullene.

Flest internflyttere er det i Osloregionen der de utgjør 26% prosent respondentene, mens andelen er lavest i distriktsregionene med 15 prosent. I motsetning til de bofaste, har disse internflytterne et mer sentralisert bosettingsmønster.

Også for denne gruppen er det nyttig å kjenne til flytتهistorien, og de fordeler seg også på tre grupper omtrent som de som var bofaste i perioden 1999-2006. Andelen som hadde bodd i denne BA-regionen hele sitt liv var 38 prosent, mens 27 prosent hadde flyttet tilbake før 1999. Det var altså 35 prosent som hadde flyttet til denne regionen uten at det var deres oppvekstregion, herav 7 prosent fra utlandet. Sammensetningen på disse gruppene varierte imidlertid betydelig etter regiontype, med flest som alltid hadde bodd i regionen i regionale senterregioner, og færrest av disse i Osloregionen. Distriktene hadde høyest andel tilbakeflyttere, mens denne var lavest i regionale sentra. Andelen som før 1999 hadde flyttet til regionen uten at de tidligere hadde bodd der, var likevel omkring 30 prosent i alle regioner, med unntak av Osloregionen der nærmere halvparten ikke hadde oppvekstbakgrunn fra regionen.

Siden disse ikke har skiftet bostedskommune er de altså ikke spurt om flyttemotiv, bare om bomotiv. Bomotivene må derfor sees på som motiver for å bli boende i samme kommune, altså ikke for å bli boende på samme sted eller i samme bolig, da de faktisk har skiftet bolig og evt. også sted i løpet av perioden.

Bosted 2006	Distrikts-regioner	Regionale senter-regioner	By-regioner	Storby-regioner	Oslo-regionen	Landet
Viktigste bomotiv						
Sted og miljø	31 %	26 %	31 %	30 %	32 %	30 %
Familieforhold	24 %	26 %	22 %	23 %	20 %	23 %
Arbeid	25 %	20 %	19 %	20 %	21 %	20 %
Bolig	11 %	13 %	13 %	11 %	12 %	12 %
Helse	4 %	3 %	1 %	2 %	2 %	2 %
Utdanning	0 %	1 %	1 %	4 %	3 %	2 %
Annet	5 %	11 %	13 %	11 %	10 %	11 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
N, vektet	101	239	384	253	408	1384

Tabell 4.16 De tre viktigste bomotiv blant respondenter som bare har flyttet innen kommunen i perioden 1999-2006 etter regiontype, vektet slik at viktigste bomotiv teller mest

Sammenlignet med de helt bofaste er forskjellene først og fremst at familieforhold og arbeid nevnes litt oftere av internflytterne (Tabell 4.16), mens sted og miljø og bolig nevnes sjeldnere. Forskjellen er størst for boligmotiv, som altså sjelden er grunn til å bli boende, men trolig oftere en grunn til å flytte internt. At familieforhold nevnes oftere kan ha sammenheng med at en fortsatt ønsker å bo nær familie selv om en flytter. Dette kan både gjelde for unge som flytter ut, eldre som fortsatt ønsker å bo nær familie, eller foreldre som etter samlivsbrudd fortsatt vil bo nær barn. På samme måte kan arbeid være noe som holder en igjen i kommunen.

De regionale forskjellene er heller ikke her så store, men et par punkter kan likevel trekkes fram knyttet til regionale senterregioner. Litt overraskende er det lavest andel av internflytterne i kommuner i regionale senterregioner som vektlegger sted og miljøfaktorene som viktigste motiv for å bli boende i kommunen. Familieforhold er derimot viktigst for flest i de regionale senterregionene.

Andelen som har arbeidsmotivet som viktigste bomotiv er det samme i regionale senterregioner som i by- og storbyregioner. På dette motivet er det respondentene fra distriktsregioner som skiller seg noe ut med høyere oppslutning om arbeidsmotivet, på samme måte som blant de bofaste.

Antallet respondenter som er internflyttere i kommunen er lite til å splitte også på landsdel, og ingen analyser av bomotiv mot landsdel gir signifikante resultat.

Bosted 2006	Distrikts-regioner	Regionale senter-regioner	By-regioner	Storby-regioner	Oslo-regionen	Landet
Bor på stedet pga						
Forhold ved det sosiale miljøet	70 %	72 %	70 %	69 %	68 %	70 %
Korte reiseavstander eller gode reisemuligheter	35 %	52 %	58 %	63 %	71 %	60 %
Fysiske forhold ved strøket, nærmiljøet eller bostedet	56 %	58 %	59 %	54 %	55 %	56 %
Tilgang på varer og tjenester	38 %	49 %	52 %	59 %	62 %	55 %
N, vektet	98	215	337	227	371	1248

Tabell 4.17 Dimensjoner ved sted og miljø som oppgis som bomotiv, andel av respondenter som bare har flyttet innen kommunen i perioden 1999-2006 etter regiontype

De fleste som flyttet internt i kommunene har også svart på de ulike dimensjonene i sted- og miljømotiv, og hvor stor andel som oppgir dette som grunn til å fortsette å bo i samme kommune er presentert i tabellen ovenfor (Tabell 4.17). Den største forskjellen sammenlignet med de som ikke hadde flyttet, de bofaste, er at korte reiseavstander nevnes oftere som grunn til å bli boende i kommunen av internflytterne, og dermed er den nest vanligste dimensjonen av sted- og miljømotiv for disse.

Det er ellers de samme to dimensjoner; reiseavstander og tilgang på varer og tjenester, som gir klare sentrum-periferimønster. Det er også disse dimensjonene som respondenter fra de regionale senterregionene i mindre grad oppgir som bomotiv, dog ikke i samme grad som respondentene fra distriktsregioner.

Når en splitter opp på aspekt ved dimensjonene, blir antallet respondenter lite og resultatene mer usikre, og det er definitivt for få respondenter fra distriktsregioner. For øvrig gir tabellene i hovedsak det samme bildet som for de bofaste respondentene, for alle fire dimensjoner.

4.3 Flyttemotiv blant flyttere mellom kommuner

Vi har som nevnt i forrige avsnitt skilt mellom fire grupper etter flyttestatus i perioden 1999-2006 i denne analysen:

1. De som ikke har flyttet, altså de bofaste
2. De som har flyttet innen kommunen
3. De som har flyttet mellom kommuner innen samme bo- og arbeidsmarkedsregion (BA-region)
4. De som har flyttet mellom BA-regioner eller inn fra utlandet.

De to første gruppene er omtalt i delkapitlet over.

De to siste gruppene har altså krysset kommunegrenser, og er derfor spurt om flyttemotiv, og totalt utgjør disse flytterne om lag en fjerdedel av respondentene. De som har flyttet innen BA-regionene (3.) er en noe mindre gruppe enn de som har flyttet mellom BA-regioner (4.), men sistnevnte gruppe utgjør likevel bare en knapp sjettedel av respondentene totalt.

Vi kommer til å bruke mest tid og plass på den siste gruppen, de som har flyttet mellom BA-regioner, men først en liten omtale av de som er internflyttere i BA-regioner. Disse er som nevnt også spurt om flyttemotiv.

Aller først er det imidlertid behov for en klargjøring av forskjellene mellom flyttemotiv og bomotiv: Det er de samme hovedmotivene som er svaralternativene både for flyttemotiv og for bomotiv, men som flyttemotiver må de forstås på en litt annen måte enn bomotivene. Flyttemotivene kan nemlig være både knyttet til det stedet en flytter fra og det stedet en flytter til. Respondentene er først spurt om hvilket hovedmotiv flyttingen er motivert av, og så er de etterpå spurt om hvilke forhold på både fraflyttingsstedet og tilflyttingsstedet som hadde betydning innenfor dette hovedmotivet.

I denne analysen har vi vært opptatt av tilflyttingsstedet, og i særdeleshet regionale senterregioner som tilflyttingssted. I de fleste tabellene er altså respondentene gruppert etter tilflyttingssted, mens motivene altså kan være knyttet til både fraflyttingssted og tilflyttingssted. I og med at antallet flyttere mellom BA-regioner er begrenset, har det vært begrensede muligheter til å se på flyttemotiver i spesifikke flyttestrømmer til og fra regionale senterregioner. Det vi har hatt mulighet til er å se på flyttemotiver i sentraliserende og desentraliserende flyttestrømmer, men disse kan altså både være knyttet til fraflyttingssted og tilflyttingssted.

4.3.1 Flyttemotiv blant flyttere mellom kommuner internt i BA-regioner

Flyttere som har flyttet mellom kommuner innen samme BA-region er på en måte internflyttere, om enn ikke like lokale som de kommuneinterne. De utgjør altså en knapp

tidel av respondentene, og som de kommuneinterne flytterne utgjør de størst andel av de yngste årskullene, og størst andel av de som var bosatt i by- og storbyregioner, særlig i Osloregionen.

Det store flertallet i denne gruppen hadde en flytthistorie som tilsa at de var tilbakeflyttere til sin oppvekstregion, mens en tredjedel var innflyttere. Andelen innflyttere uten oppvekstrelasjon til regionen var også i denne gruppen høyest blant de som bodde i Osloregionen, og lavest i de tre øvrige storbyregionene.

De som har krysset kommunegrenser innen samme region er i motsetning til de kommuneinterne flytterne spurt om flyttemotiv, ikke om bomotiv. Svarene nedenfor (Tabell 4.18) kan bl.a. derfor ikke sammenlignes direkte med svarene for bomotiv blant de kommuneinterne flytterne.

Bosted 2006	Distrikts-regioner	Regionale senter-regioner	By-regioner	Storby-regioner	Oslo-regionen	Landet
Viktigste flyttemotiv						
Bolig			43 %	37 %	48 %	43 %
Sted og miljø			17 %	24 %	24 %	22 %
Familieforhold			27 %	23 %	15 %	22 %
Arbeid			11 %	10 %	9 %	10 %
Helse			2 %	2 %	2 %	2 %
Utdanning			0 %	3 %	2 %	2 %
Sum			100 %	100 %	100 %	100 %
N, vektet	5	38	126	94	249	512

Tabell 4.18 De tre viktigste flyttemotiv blant respondenter som har flyttet mellom kommuner, men bare innen BA-regionen, i perioden 1999-2006 etter regiontype, vektet slik at viktigste flyttemotiv teller mest

Bolig er det klart vanligste og viktigste flyttemotivet for de som har flyttet innen BA-regioner, og dette er som forventet da slike korte flyttinger innen samme arbeidsmarked ofte er boligmotiverte. At de to nest mest nevnte flyttemotivene er familieforhold og sted- og miljø understreker at dette gjerne også er skifte av boligstrøk knyttet til familiehendelser som familieførøkelse, samlivsbrudd og aldring.

De regionale forskjellene kan vi bare studere mellom by- og storbyregioner, da det er få av slike internflyttere innen distriktsregioner og regionale senterregioner. Mens sted og miljø er nest viktigste flyttegrunn i storbyregionene er familieforhold nest viktigst i byregionene. Dette blir likevel mindre relevant da vårt fokus er på de regionale senterregionene.

Heller ikke denne gruppen er stor nok til å splittes på landsdel i noen særlig grad, og få analyser med landsdel viser signifikante forskjeller. Det eneste tydelige resultatet er at boligmotivet står sterkere blant flyttere som har flyttet innen by- og storbyregioner på Østlandet enn de øvrige landsdelene.

4.3.2 Flyttemotiv blant flyttere mellom BA-regioner

Det er først når vi kommer til flytterne som har flyttet mellom BA-regioner at vi kan forvente at arbeids- og utdanningsmotivene trer tydeligere fram. Blant flytterne mellom BA-regioner

er også inkludert de som har flyttet inn fra utlandet, men de utgjør bare en mindre del av disse respondentene (12%), så de fleste er altså innenlandske flyttere mellom BA-regioner.

Som vi har sett var det få fra de eldste årskullene som hadde flyttet, og enda færre som altså hadde flyttet mellom BA-regioner i perioden 1999-2006, og selvsagt flest i de yngste årskullene. Andelen som hadde flyttet mellom BA-regioner i flytteperioden, varierte derimot lite regionalt, men var litt høyere i distriktsregioner enn øvrige regioner.

Det er også nyttig å vite litt om denne flyttegruppens relasjon til den BA-region de flyttet til i løpet av perioden. I denne gruppen var andelen som hadde vokst opp i BA-regionen i mindretall. Mellom 4/5 og 2/3 hadde flyttet inn i BA-regionen uten å ha vokst opp der, enten før eller i flytteperioden. Andelen var høyest i Osloregionen og lavest i distriktsregioner, men gjaldt altså uansett det store flertallet i denne gruppen.

Bosted 2006	Distrikts-regioner	Regionale senter-regioner	By-regioner	Storby-regioner	Oslo-regionen	Landet
Flyttemotiv vektet						
Familieforhold	30 %	33 %	35 %	34 %	24 %	31 %
Arbeid	29 %	22 %	23 %	31 %	33 %	27 %
Sted og miljø	17 %	23 %	23 %	13 %	13 %	18 %
Bolig	16 %	18 %	13 %	11 %	19 %	15 %
Utdanning	1 %	1 %	4 %	8 %	9 %	4 %
Helse	7 %	3 %	3 %	2 %	2 %	3 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
N, vektet	97	169	212	134	190	803

Tabell 4.19 De tre viktigste flyttemotiv blant respondenter som har flyttet mellom BA-regioner eller inn fra utlandet i perioden 1999-2006 etter regiontype, vektet slik at viktigste flyttemotiv teller mest

Vi ser at flyttemotivene til disse som har skiftet BA-region (Tabell 4.19) skiller seg vesentlig fra de som bare har flyttet innen BA-regionen. Fordelingen på motiv er jevnere, og familieforhold og arbeid er klart viktigere for denne gruppen flyttere, mens sted og miljø er noe mindre viktig og bolig langt mindre viktig flyttemotiv. Utdanning og helse er fortsatt sjeldne flyttemotiv, men litt flere "langflyttere" oppgir disse flyttemotivene, som altså oftest er knyttet til spesifikke livsfaser.

Det er også en del interessante forskjeller i flyttemotiv mellom respondenter som har flyttet til ulike regiontyper. Familieforhold, som bl.a. omfatter familieforøkelse, samlivsbrudd, ny partner, syke foreldre m.m., er altså vanligste flyttemotiv, men da særlig for de som har flyttet til regionale senterregioner, byregioner og de tre storbyregionene utenom Oslo.

Arbeid er nest vanligste flyttemotiv, og det er også interessante regionale forskjeller i omfanget av dette flyttemotivet. Det er klart vanligst ved flytting til storbyregioner, og minst vanlig ved flytting til byregioner og regionale senterregioner.

Den tredje interessante regionale forskjellen er knyttet til sted- og miljømotivet. Dette motivet er langt vanligere ved flytting til regionale senterregioner og byregioner, enn særlig til storbyregioner.

Når det gjelder boligmotivet som flyttemotiv, er det vanligst som flyttemotiv til Osloregionen og regionale senterregioner, og minst vanlig ved flytting til øvrige storbyregioner.

Her er også noen klare forskjeller når det gjelder de mindre utbredte flyttemotivene utdanning og helse. Utdanning er ikke overraskende mest utbredt som flyttemotiv til storbyregioner, mens helsemotivet er mest utbredt som flyttemotiv til distriktsregioner. Disse motivene er i stor grad knyttet til henholdsvis det yngste og de eldste årskullene, og følger flyttestrømmene i disse årskullene.

I og med at respondentene kan oppgi flere flyttemotiv, og vi ofte snakker om knipper av flyttemotiv, har vi også her valgt å se på utbredelsen av disse knippene eller kombinasjonene av flyttemotiv fordelt på typer av tilflyttingsregioner. For å forenkle analysene har vi som for bomotivene til de bofaste valgt å avgrense analysen til de urangerte kombinasjonene, altså se bort fra den innbyrdes rangeringen av flyttemotivene, da formålet er å se hvilke typer av flyttemotiver som henger sammen.

Bosted 2006	Distrikts-regioner	Regionale senter-regioner	By-regioner	Storby-regioner	Oslo-regionen	Landet
Flyttemotivknipper						
Familieforhold	17 %	16 %	18 %	17 %	14 %	16 %
Arbeid	16 %	14 %	12 %	21 %	19 %	16 %
Bolig	9 %	7 %	4 %	7 %	11 %	7 %
Sted og miljø	4 %	8 %	7 %	4 %	4 %	6 %
Sted og miljø og familieforhold	6 %	7 %	8 %	7 %	2 %	6 %
Familieforhold og arbeid	4 %	5 %	6 %	7 %	6 %	6 %
Sted og miljø, bolig og familieforhold	2 %	11 %	6 %	4 %	1 %	5 %
Sted og miljø og bolig	3 %	8 %	7 %	1 %	5 %	5 %
Sted og miljø, familieforhold og arbeid	7 %	3 %	5 %	5 %	6 %	5 %
Sted og miljø og arbeid	4 %	4 %	3 %	3 %	4 %	3 %
Bolig og familieforhold	4 %	4 %	3 %	3 %	2 %	3 %
Utdanning	0 %	1 %	1 %	3 %	5 %	2 %
Sted og miljø, bolig og arbeid	3 %	1 %	1 %	0 %	5 %	2 %
Utdanning og arbeid	1 %	0 %	2 %	1 %	4 %	2 %
Andre kombinasjoner	18 %	12 %	17 %	16 %	13 %	15 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
N, vektet	95	169	218	135	193	810

Tabell 4.20 Knipper av flyttemotiv, innbyrdes urangert, blant respondenter som har flyttet mellom BA-regioner i perioden 1999-2006 etter regiontype

I motsetning til for bomotivene for de bofaste er de enkelte flyttemotivene vanligere enn kombinasjonene av flyttemotiver blant disse flytterne (Tabell 4.20), og familieforhold og arbeid nevnes relativt ofte som eneste flyttemotiv. Sted og miljømotivet og familieforhold er de som oftest inngår i motivknipper, og de to utgjør også den vanligste kombinasjonen av flyttemotiv. Den vanligste trippelkombinasjonen er sted og miljø, familieforhold og bolig.

Noen regionale forskjeller kommer til syne når vi fordeler på de kombinasjoner av svar respondentene har gitt. Tydeligst er disse for enkeltmotivene arbeid, utdanning og bolig, der arbeid oftest og til dels utdanning står alene som motiv ved flytting til storby, mens bolig står alene som flyttemotiv til Osloregionen og distriktsregioner. Kombinasjonen utdanning og arbeid er også vanligst blant de som flyttet til Osloregionen.

Kombinasjoner med sted og miljø finner vi flest av blant flyttere til byregioner og regionale senterregioner, og dette motivet er ofte kombinert med bolig og familieforhold. Totalt sett var sted og miljø nevnt som ett av motivene for nærmere 40 prosent i regionale senterregioner og byregioner, mens andelen var under 30 prosent i distriktsregioner og storbyregioner.

Respondentene er også spurt om undermotiv for flyttingene, og noen regionale forskjeller kan vi se for de vanligste hovedmotivene, selv om det er relativt få respondenter for hvert motiv i hver regiontype. Vi har her vektlagt tilflyttingsmotiver siden vi har analysert etter tilflyttingssted, og da med fokus på tilflyttingsmotiver til regionale senterregioner. Og vi fokuserer fortsatt på de som har flyttet mellom BA-regioner.

"Ønsket om å bo nærmere foreldre og annen familie" nevnes oftest av de som oppga familieforhold som tilflyttingsmotiv og flyttet til distriktsregioner, og dernest av flytterne til regionale senterregioner, men klart oftere enn blant flytterne til byregioner og storbyregioner. "Å kunne gi praktisk hjelp til foreldre" er et aspekt ved dette som nevnes klart oftest av flytterne til regionale senterregioner.

Dimensjoner og aspekter ved sted og miljømotivet ble vi kjent med i gjennomgangen av bomotiv, og her er flytterne spurt om det samme, og selv om de er langt færre respondenter kan vi trekke ut noen interessante regionale forskjeller. Sted og miljømotivet er altså mest vanlig ved flytting til regionale senterregioner og byregioner. Det er langs dimensjonene "fysiske forhold" og "forhold ved sosialt miljø" at de regionale sentra sammen med byregionene scorer høyere enn andre regiontyper. Få respondenter gir ikke mulighet til å detaljere på aspekt ved disse dimensjonene, men vi antar at det er paralleller til bomotivene, og at aspekt som "lite støy/forurensning" og "god kontakt med folk" er viktige sted- og miljømotiv for flytting til regionale senterregioner.

Arbeidsmotivet er minst vanlig ved flytting til regionale senterregioner og byregioner, men her er også noen forskjeller når det kommer til dimensjoner og aspekter, selv om det må presiseres at svarene er basert på få respondenter. Arbeidsmotivert flytting til regionale senterregioner er i liten grad motivert av "lønn" eller "fagmiljø" i motsetning til arbeidsmotivert flytting til storbyregioner, men mer av "nye utfordringer" og i noen grad "overtakelse av familiebedrift".

Da antallet flyttere som har skiftet BA-region, er begrenset, og antallet som har flyttet mellom BA-regioner av ulik kategori er enda mindre, har det i dette prosjektet vært begrensede muligheter til å studere flyttemotiver i spesifikke flyttestrømmer. Det som har vært mulig er å studere nærmere flyttemotivene til de som har flyttet i sentraliserende og desentraliserende retning. For å klargjøre; med desentraliserende flytting menes flytting fra Osloregionen til en annen storby, by, regionalt senter eller distrikt, fra storby til by, regionalt senter eller distrikt, fra by til regionalt senter eller distrikt, eller fra regionalt senter til distrikt. Sentraliserende flyttinger er følgelig de som har gått motsatt vei.

Flytteretning	Desentraliserende	Mellom like BA-regioner	Sentraliserende	Landet
Flyttemotiv vektet				
Familieforhold	33 %	29 %	27 %	31 %
Arbeid	19 %	35 %	34 %	27 %
Sted og miljø	23 %	18 %	14 %	18 %
Bolig	19 %	13 %	14 %	15 %
Utdanning	1 %	4 %	9 %	4 %
Helse	5 %	2 %	2 %	3 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %
N, vektet	287	198	318	803

Tabell 4.21 Flyttemotiv i desentraliserende og sentraliserende flyttestrømmer blant respondenter som har flyttet mellom BA-regioner i perioden 1999-2006, vektet slik at viktigste flyttemotiv teller mest

Som forventet er det tydelige forskjeller i hovedmotiv mellom flyttere etter flytteretning (Tabell 4.21). De største forskjellene er knyttet til motivene arbeid, utdanning og sted og miljø. Arbeid og utdanning er langt vanligere motiver i sentraliserende enn desentraliserende flyttinger, mens sted og miljø motsatt er langt vanligere i desentraliserende enn sentraliserende flyttinger. Familieforhold, bolig og helse er dessuten noe vanligere motiver ved flytting i desentraliserende enn sentraliserende retning.

De som har flyttet mellom BA-regioner av samme kategori skiller seg generelt mindre i flyttemotiv fra gjennomsnittet, men arbeid er en like viktig grunn for disse som for de som har flyttet i sentraliserende retning.

Vår interesse her er særlig å få mer kunnskap om flytting til de regionale sentrene, og vi har derfor forsøkt å splitte både de sentraliserende og desentraliserende flyttingene etter hvilken regiontype respondentene har flyttet til. For de regionale senterregionene er det bare de desentraliserende flyttestrømmene fra by- og storbyregioner som er store nok til å splittes opp, antallet flyttere fra distriktsregioner til regionale senterregioner er for lite.

Bosted 2006	Distrikts-regioner	Regionale senter-regioner	By-regioner	Storby-regioner	Oslo-regionen	Landet
Flyttemotiv vektet						
Familieforhold	27 %	35 %	36 %			33 %
Sted og miljø	19 %	28 %	24 %			23 %
Arbeid	30 %	11 %	17 %			19 %
Bolig	15 %	21 %	18 %			19 %
Helse	8 %	3 %	4 %			5 %
Utdanning	1 %	1 %	1 %			1 %
Sum	100 %	100 %	100 %			100 %
N, vektet	80	95	96	16		287

Tabell 4.22 Flyttemotiv i desentraliserende flyttestrømmer blant respondenter som har flyttet mellom BA-regioner i perioden 1999-2006 etter regiontyper, vektet slik at viktigste flyttemotiv teller mest

Det er som vi ser i tabellen ovenfor (Tabell 4.22) klare forskjeller mellom flyttemotivene til de som har flyttet desentralt til distriktsregioner sammenlignet med de som har flyttet

desentralt til regionale sentra eller byregioner. Arbeid er et mye viktigere motiv for desentraliserende flyttinger til distriktsregioner enn til regionale senterregioner og byregioner. Motsatt er familieforhold og sted og miljø klart viktigere for flytting i desentraliserende retning til regionale senterregioner og byregioner enn til distriktsregioner. Forskjellene i flyttemotiver til regionale senterregioner (og byregioner) sammenlignet med distriktsregioner, ble altså enda tydeligere når vi bare så på de desentraliserende strømmene.

Bosted 2006	Distrikts-regioner	Regionale senter-regioner	By-regioner	Storby-regioner	Oslo-regionen	Landet
Flyttemotiv vektet						
Arbeid			32 %	31 %	34 %	34 %
Familieforhold			37 %	31 %	22 %	27 %
Sted og miljø			16 %	14 %	14 %	14 %
Bolig			7 %	10 %	19 %	14 %
Utdanning			6 %	13 %	10 %	9 %
Helse			2 %	2 %	1 %	2 %
Sum			100 %	100 %	100 %	100 %
N, vektet		31	53	74	161	318

Tabell 4.23 Flyttemotiv i sentraliserende flyttestrømmer blant respondenter som har flyttet mellom BA-regioner i perioden 1999-2006 etter regiontyper, vektet slik at viktigste flyttemotiv teller mest

Forskjellene i de sentraliserende flyttestrømmene (Tabell 4.23) er ikke like relevante her, siden vårt fokus er de regionale senterregionene, men da flyttemotivene til byregioner ligner, er det interessant å se forskjellene til storbyregionene. Familieforhold er klart viktigere ved sentraliserende flytting til byregioner enn storbyregioner, og da særlig Osloregionen, mens bolig litt overraskende er viktigere ved sentraliserende flytting til Osloregionen enn til andre storbyregioner og til byregioner. I sentraliserende flyttestrømmer er arbeid altså viktigste flyttemotiv, og sted og miljømotivet er langt mindre viktig enn i desentraliserende flyttestrømmer, og det er ingen forskjell om flyttingen går til byregioner eller storbyregioner.

Avslutningsvis er også de flytterne som har oppgitt sted- og miljømotiver som flyttemotiv spurt om "følelsesmessig tilknytning til tilflyttingsstedet, -regionen og landsdelen". Andelen som svarer ja til slik tilknytning er omkring to tredjedeler både til distriktsregioner, regionale senterregioner og byregioner, men det gjaldt bare om lag en tredjedel av flytterne til storbyregionene. Dette er ikke overraskende da flytting til storbyregioner i større grad er motivert av arbeid og utdanning, mens familieforhold og sted- og miljømotivene dominerer ved flytting til regionale senterregioner og byregioner. Tilknytningen til "naturtypen som omgir bostedet" nevnes av nesten alle flyttere til distriktsregioner og regionale senterregioner, og tilknytning til "bolig/eiendom" nevnes omtrent bare blant de som har flyttet til disse to regiontypene. Ellers er det små regionale forskjeller på de andre aspektene ved følelsesmessig tilknytning. Et lite antall respondenter gjør at vi ikke kan trekke klare konklusjoner om aspekter ved den følelsesmessige tilknytningen, annet enn at den er viktigst ved flytting til distriktsregioner, regionale senterregioner og byregioner.

5 De regionale sentras rolle og status – en oppsummering

5.1 Ønskebostedet – de fleste bor der de ønsker

Før vi avslutter denne studien med en oppsummerende drøfting vil vi som et lite sidesprang referere respondentenes svar på spørsmål om bostedsønsker. Spørsmålene var om hvilket type sted en ønsker å bo på, og om en faktisk bor i den kommunen en ønsker å bo i. Svarene på det første spørsmålet er referert i tabellen nedenfor, og et stort flertall av både bofaste og de ulike grupper av flyttere besvarte spørsmålet.

Bosted 2006	Distrikts-regioner	Regionale senter-regioner	By-regioner	Storby-regioner	Oslo-regionen	Landet
Ønskebostedet						
Landsbygd	53 %	38 %	21 %	18 %	10 %	25 %
Tettsted	35 %	23 %	24 %	22 %	26 %	25 %
Småby	6 %	24 %	18 %	7 %	10 %	14 %
Mellomstor by	3 %	12 %	30 %	28 %	12 %	15 %
Storby	2 %	2 %	2 %	14 %	25 %	10 %
Forstad	1 %	2 %	4 %	11 %	16 %	7 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
N, vektet	568	991	1339	889	1259	5046

Tabell 5.1 Ønsket type bosted etter regiontype, alle respondenter som svarte på dette spørsmålet i bo- og flyttemotivundersøkelsen

Generelt er det flest som svarer at de ønsker å bo på landsbygd eller i tettsted, fulgt av småby og mellomstore byer, og storbyer er minst populært (Tabell 5.1). Dette innebærer i praksis at mange har et ønskebosted som er litt mer "landlig" eller "ruralt" enn det stedet en faktisk bor på. Dette er ikke et ukjent fenomen i Norge, og er ofte problematisert som et paradoks, at folk bosetter seg mer sentralt enn de faktisk ønsker å bo. Nå er det imidlertid forskjell mellom type sted og de regiontyper som vi i dette delprosjektet har valgt å dele inn i, så tabellen nedenfor krever en nærmere tolkning.

Nærmere 90 prosent av de som bor i distriktsregioner ønsker å bo i landsbygd eller tettsted, og gjør også det. Bare de 6 prosent som ønsker å bo i by eller storby er langt fra sitt ønskebosted.

Over 80 prosent av de bosatt i regionale senterregioner ønsker å bo i landsbygd, tettsted eller småby, og gjør antagelig også i stor grad det. Det er mye landsbygd i både senterkommunene og omlandskommuner til regionale senterregioner, og vi antar at de fleste som ønsker det bor ruralt. De 16 prosent som ønsket om å bo i en mellomstor by eller storby er de som altså har et ønskebosted som ikke er å finne i regionale senterregioner. Vi antar likevel at noen ser på sitt regionale senter som en mellomstor by, og i så fall er det enda færre som ønsker seg til større byer.

Byregionene dekker også både landsbygd og tettsteder, og byene kan både sees på som småbyer og mellomstore byer alt etter øynene som ser. Over 90 prosent i byregionene bor derfor i en region som omfatter ønskebostedet, selv om ikke alle kanskje bor i det bostedsstrøk de primært ønsker.

For storbyregionene blir tolkningen av tabellen vanskelig. Storbyregionene inneholder alle bostedsstrøk fra landsbygd til storby og forstad, og omfatter altså også tettsteder, småbyer og mellomstore byer. Slik sett kan en si at alle disse bor i en region hvor en finner ønskebostedet. Andelen som ønsker å bo i storby eller forstad er imidlertid lavere enn andelen som faktisk bor i slike strøk i storbyregionene, særlig i Stavanger, Bergen og Trondheim, så vi antar at en del av respondentene ønsker å bo på mindre steder enn de faktisk bor. I de tre storbyene Stavanger, Bergen og Trondheim kan det likevel være slik at en del faktisk oppfatter at de bor i en mellomstor by, at de ikke ser på dette som storbyer, og det kan forklare at mange der ønsker å bo i en mellomstor by.

Bosted 2006	Distrikts-regioner	Regionale senter-regioner	By-regioner	Storby-regioner	Oslo-regionen	Landet
Bor i den kommunen de ønsker å bo i						
Ja	83 %	82 %	83 %	86 %	78 %	82 %
N, vektet	553	993	1323	884	1234	4987

Tabell 5.2 Andel som bor i den kommunen de ønsker å bo i, alle respondenter som svarte på dette spørsmålet i bo- og flyttemotivundersøkelsen

Respondentene er også spurt om de bor i den kommunen de ønsker å bo i, og andelen som svarer ja er høyt i alle regioner (Tabell 5.2). Høyt er faktisk andelen i de tre storbyregionene Stavanger, Bergen og Trondheim, mens den er lavest i Osloregionen. Om en ser de fire storbyregionene under ett, er andelen som bor i den kommunen en ønsker mellom 81 og 83 prosent i alle regioner. Så det store flertallet bor altså der de ønsker.

5.2 De regionale sentras rolle – først og fremst det gode bostedet?

Det overordna spørsmålet vi har stilt i dette delprosjektet er hva de regionale sentras rolle er i bo- og flyttemønsteret i Norge? En opplagt rolle og funksjon de har i dag er å bidra til et spredt bosettingsmønster som "tar hele landet i bruk". I fraværet av storbyer og mellomstore byer i mange deler av landet, fyller de regionale sentra senterfunksjoner for betydelige omland. Og de fleste regionale sentra har hatt noe vekst, og dermed bidratt til stabilisering av folketallet i de regioner de fungerer som senter for.

Flyttemønsteret til og fra de regionale sentra er likevel preget av at utflyttingen er like stor som innflyttingen. Når vi så på flyttemønsteret i perioden 1999-2006 var det innvandring som kompenserte for innenlandsk netto utflytting, og det er innvandringen som har gitt en liten vekst i disse regionene etter 2006. Det skjer en betydelig netto utflytting fra de regionale senterregionene i utdannings- og arbeidsetableringsfasen, som over senere livsfaser blir kompensert med litt større innflytting enn utflytting. Men bidraget fra innvandring er altså betydelig, og uten den hadde de regionale senterregionene hatt nedgang i folketall.

Hovedmotivene for å bli boende, blant det flertallet av respondentene som ikke flyttet i perioden 1999-2006, viser ikke store regionale forskjeller. De regionale sentrene har litt lavere andel sted- og miljømotiv, og litt høyere andel arbeidsmotiv enn by- og storbyregioner. Forskjellene kommer imidlertid mer til syne når vi går inn og ser på

dimensjoner og aspekt ved sted- og miljømotivet. De regionale senterregionene virker der å ha de samme fordeler som distriktsregioner når det gjelder fysiske forhold som "lite støy, forurensning" og sosiale forhold som "god kontakt med folk". De regionale senterregionene har også klare fordeler som kompakte regioner med korte avstander til arbeid og familie, og dette er også viktige bomotiv. Den tydeligste ulempen de regionale sentra har er ifølge steds- og miljømotivene et smalere vare- og tjenestetilbud enn by- og storbyregioner. De øvrige bomotivene er ikke detaljert på dimensjoner og aspekt, men vi antar at det samme gjelder for arbeidsmarkedet, at de regionale senterregionene ikke kan konkurrere med bredden i arbeidsmarkedet i de klart større by- og storbyregionene.

Dette kommer på en måte til uttrykk i flyttemotivene blant de som har flyttet til regionale senterregioner sammenlignet med de som har flyttet til andre regiontyper. Familie- og sted- og miljømotivene er klart viktigere for flyttere til regionale senterregioner og byregioner enn til storbyregioner. Og arbeidsmotivet er mindre viktig enn i storbyregioner og distriktsregioner. Flytting til regionale senterregioner og byregioner er altså i klart større grad motivert av spesifikke kvaliteter ved sted og miljø, og både flyttemotiver og bomotiver indikerer at de regionale senterregionene i stor grad fyller rollen som "det gode bostedet", med både "distriktskvaliteter" og "kvaliteter som sentra". Det er selvsagt gradforskjeller mellom ulike regionale sentra, og det er også sterk konkurranse med byregionene som har mange av de samme kvalitetene, og i tillegg har et fortrinn i form av et breiere vare- og tjenestetilbud og arbeidsmarked.

Spørsmålet en kan stille seg er om de regionale senterregionene i større grad er det gode bostedet enn det gode arbeidsstedet? Arbeidsmotivet er lite fremme som flyttemotiv til disse regionene, og når det nevnes er det mer knyttet til "nye utfordringer" og "overtakelse av familiebedrift", enn til "lønn" og "fagmiljø". Bredden i arbeidsmarkedet er opplagt smalere enn i by- og storbyregioner, og jobbmulighetene slik sett færre. Samtidig kan mindre bedrifter og organisasjoner gi raskere karrieremuligheter i regionale senterregioner. De faglige karrieremulighetene kan likevel være begrenset, selv om dette også vil variere mellom regionale sentra etter hvilke bedrifter og organisasjoner som er etablert i regionen. Det er som sagt også forskjeller mellom regionale senterregioner og byregioner, men motivene indikerer at byregionene er mye i samme situasjon, og i mindre grad kan konkurrere med arbeidsmarkedet i storbyregionene. Med tiltagende konkurranse om kompetent arbeidskraft framover, er det etter vår oppfatning viktig at de regionale senterregionene også har et arbeidsmarked som er attraktivt nok. Bo- og flyttemotivundersøkelsen viser at de regionale sentrene i stor grad er attraktive bosteder i de fleste livsfaser, men de må også være attraktive arbeidssteder for å kunne konkurrere om tilflytterne.

Litteratur:

- Agnew, J. A. (1987): "Place and politics. The geographical mediation of state and society". Allen & Unwin.
- Angell, Elisabeth, Marit Aure, Ivar Lie, Vigdis Nygaard og Toril Ringholm (2013): "Attraktive lokalsamfunn og arbeidsmarkedsregioner i Nord-Norge". Norut Alta 2013:7.
- Aure, M (2008): "Arbeidsmigrasjon fra Teriberka til Båtsfjord 1999- 2002" (Labour Migration from Teriberka Russia to Båtsfjord Norway 1999-2002). Dr.Polit Thesis, University of Tromsø 252 p.
- Bachke, N. F.; Rye, J. F. (2011): "Hytteliv og arbeidsliv". Tidsskriftet Utmark. Volum 1-2.
- Berg, N. G. (2007): "Social and cultural geography in Norway: from welfare to difference, identity and power". Social & Cultural Geography. Volume 8 (2). pp. 303-330
- Berg, N.G.; Dale, B. E.; Lysgård, H. K.; Løfgren, A (2004). "Mennesker, steder og regionale endringer". Tapir Akademisk Forlag. Trondheim.
- Berry, B. J. L. (1976). "Urbanization and Counter-Urbanization". Beverly Hills: Sage.
- Bjarnason, T and T. Thorlindsson (2006). "Should I stay or should I go? Migration expectations among youth in Icelandic fishing and farming communities". Journal of Rural Studies, 22:290-300.
- Boyle, P. and Halfacree, K. (1998): "Migration into rural areas: theories and issues". John Wiley & sons, Chichester.
- Brenner, N. (2001): "The limits to scale? Methodological reflections on scalar structuration". Progress in human geography. Volume 25. Issue 4. Pages 591-614
- Bukve, O (2004): "Funksjonsfordelingsstrid og regionaliseringsinitiativ. Mot ein norsk regionalisme" i Amdam, R og Bukve, O "Det regionalpolitiske regimeskiftet – tilfellet Noreg", Tapir Akademisk Forlag, Trondheim.
- Bærenholdt, J. O.; Aarsæther, N. (2001): "The reflexive north. Copenhagen". Nordic Council of Ministers. (Nord; Nr. 10).
- Champion, T. (1998): "Studying counterurbanization and the rural population turnaround". In "Migration into Rural Areas", Boyle P, Halfacree K (eds). Wiley: Chichester, UK; 21-40.
- Cruickshank J., K. Hidle og W. Ellingsen (2009): "Hyttemobilitet som samfunnslim – et innspill til norsk distriktpolitikk". Tidsskriftet Utmark 1:2009.
- Engebretsen, Ø. (2001): "Senterstruktur og servicenæringens lokaliseringsmønster – betydning av veibygging og økt mobilitet". TØI rapport 513.
- Findlay, A. & Rogerson R. (1993): "Migration places and quality of life". In A. Champion (ed.) Population matters. London Paul Chapman Publishing.
- Florida, R. (2002): "The Rise of the Creative Class. And How It's Transforming Work, Leisure and Everyday Life". Basic Books.

- Fløysand, A. og Jakobsen, S-E. 2007. "Commodification of rural places: A narrative of social fields, rural development, and football". *Journal of Rural Studies*, Volume 23, Issue 2, April 2007, Pages 206-221
- Forsberg, G, Berger, S. & Ørbeck, M. (red) (2007): "Inre Skandinaviens – en gränsregion under omvandling". Karlstad University Press.
- Foss, O., Juvkam, D. og Onsager, K. (2006): "Litteraturstudie: Små og mellomstore byer og regional utvikling". NIBR notat 2006:111
- Fosso, E.J. (2004): "Ungdommers flytting - et spørsmål om identitet og myter om marginale og sentrale steder?". I Berg, N.G, B. Dale, H. K. Lysegård og A. Løfgren red: "Mennesker, steder og regionale endringer". Tapir akademiske forlag. Trondheim.
- Giddens, A. (1991): "Modernity and Self-Identity. Self and Society in the Late Modern Age". Cambridge: Polity.
- Gibson, C. and Davidson, D. (2004): "Tamworth, Australia's 'country music capital': place marketing, rurality, and resident reactions". *Journal of Rural Studies*, Volume 20, Issue 4, October 2004, Pages 387-404
- Grimsrud, G. M. (2011). "How Well Does the 'Counter-Urbanisation Story' Travel to Other Countries? The Case of Norway. Population". *Space and Place*, 17: n/a. doi:
- Gundersen, F. og D. Juvkam (2013): "Inndelinger i senterstruktur, sentralitet og BA-regioner". NIBR-rapport 2013:1 Norsk institutt for by- og regionforskning
- Halfacree, KH. (1995): "Talking about rurality: Social representations of the rural as expressed by residents of six English parishes". *Journal of Rural Studies*. Volume 11, Issue 1, January 1995, Pages 1-20
- Hansen, J. C. (2004): "Ungdoms forhold til sted: Er Rjukan et blivende sted? ". I Berg, N.G. et al (red) "Mennesker, steder og regionale endringer". Tapir forlag. Trondheim.
- Haugen, M. og M. Villa (2006): "Big Brother in rural societies - Youths discourses on gossip". *Norsk geografisk tidsskrift*. Vol 60(3): 209-216.
- Helvig, M. (1994): "Pendling og regional integrasjon". Institutt for geografi, Norges Handelshøyskole og Universitetet i Bergen, Rapport nr. 194, 1994
- Hondagneu-Sotelo P. (1994): "Gendered transitions: Mexican experiences of immigration". Berkeley & Los Angeles: University of California Press.
- Juvkam, D; F. Kann; J. I. Lian; R. Samuelsen og V. Vanberg (2011): "Storbyregioners funksjonelle grenser". NIBR-rapport 2011:16 Norsk institutt for by- og regionforskning.
- Juvkam, Dag (2002): "Inndeling i bo- og arbeidsmarkedsregioner". NIBR-rapport 2002:20 Norsk institutt for by- og regionforskning
- Karlstad, Stig og Ivar Lie (2008): "Sentraliseringstendensene i norske regioner - befolkning og næringsliv". Rapport 2008:12. Norut Alta-Áltá
- Kofman, E., Phizacklea, A., Raghuram, P., & Sales, R. (2000). "Gender and international migration in Europe: Employment, welfare, and politics". New York: Routledge.
- Lefebvre, H. (1991). "The Production of Space". Blackwell, Oxford.

- Massey, D.B. (2005): *For Space*. Sage publications.
- Massey, D.B. (1994): *Space, place, and gender*. Minneapolis: University of Minnesota Press
- Mc Dowell, Linda (1999) *Gender, Identity and Place: Understanding Feminist Geographies*. University of Minnesota Press.
- Milbourne P. 2007. Re-population rural studies: migrations, movements and mobilities. *Journal of Rural Studies* 23: 381–386.
- Munkejord, Mai Camilla (2009). Det kompakte bosted : innflytteres fortellinger om kystens nordlige ruraliteter. *Tidsskrift for kulturforskning* 2009; Volum 8 (3). s 19 - 36.
- Niedomysl, T. (2010) Towards a conceptual framework of place attractiveness: a migration perspective: Pages: 97-109 *Geografiska Annaler: Series B, Human Geography*. Volume: 92. Issue: 1.
- Niedomysl, T. (2008) Residential preferences for interregional migration in Sweden: *Environment and Planning*, Volume: 40, Issue: 5, Pages: 1109-1131.
- Niedomysl, T. (2007) Promoting rural municipalities to attract new residents: an evaluation of the effects. *Geoforum*, Volume: 38, Issue: 4, Pages: 698-709
- Niedomysl, T. (2004) Evaluating the effects of place-marketing campaigns on interregional migration in Sweden *Environment and planning C, Government & policy*. Vol:36 iss:11 pg:1991
- Overvåg, K. (2009) "Second homes and urban growth in the Oslo area, Norway". *Norsk Geografisk Tidsskrift - Norwegian Journal of Geography*. Volume 63, Issue 3, 2009, Pages 154 - 165
- Paulgaard, G. 2001: "Ungdom, lokalitet og modernitet; om kulturbrytninger og identitetsforming i et kystsamfunn nordpå". Avhandling til graden dr. polit., Universitetet i Tromsø.
- Phillips, M. (1998): "The restructuring of social imaginations in rural geography". *Journal of Rural Studies* 14, pp. 121–153
- Rye, J.F. (2011): "Youth Migration, Ruralities and Class. A Bourdieusian Approach". *European Urban and Regional Studies* 18(2), pp. 170-183.
- Rye, JF. (2006): "Rural youths' images of the rural. *Journal of Rural Studies*". Volume 22, Issue 4, October 2006, Pages 409-421
- Røe, P.G. & Vestby, G.M., (2012): "Sosiokulturelle stedsanalyser: teorigrunnlag og metodologi", i A. Førde, B. Kramvig, N. Gunnerud Berg og B. Dale, (red) "Å finne sted – Metodologiske perspektiver i stedsanalyser", 43-62, Akademika forlag
- Statistisk sentralbyrå (2008): "Standard for kommuneklassifisering". Oppdatering 2008. www.ssb.no
- Statistisk sentralbyrå (1994): "Standard for kommuneklassifisering". NOS C 192.
- Sørli, K., M. Aure og B. Langset (2012): "Hvorfor flytte? Hvorfor bli boende? Bo- og flyttemotiver de første årene på 2000-tallet". NIBR-rapport 2012:22 Norsk institutt for by- og regionforskning.

Sørli, Kjetil (2010): "Bosetting, flytting og regional utvikling". I "Det norske samfunn", Frønes, Ivar og Lise Kjølrsrud (red.). Gyldendal akademisk.

Villa, M. (2002): "Materialistisk ungdom? Verdiorienteringer blant by- og bygdeungdom". Tidsskrift for ungdomsforskning. Årgang 2. Nr.1-2002 s.51-73

Villa, M. (1999): "Bygda - sosial konstruksjon av 'trygt og godt'". Sosiologi i dag29, pp.31-52

Wiborg, A. (2004): "Place, Nature and Migration: Students' Attachment to their Rural Home Places". Sociologia ruralis.

Vedlegg 1: Regional kategorisering langs en sentrum-periferidimensjon, oktober 2011

Vi trenger en regional kategorisering som kan gi robuste data fra bo- og flyttemotivundersøkelsen både om regionale sentra og distriktsområder, der vi skiller mellom sentra på ulike nivå og ulike størrelser. Avgrensningen av regionale sentra og distriktsområder er ikke entydig, da dette kan bestemmes på ulike måter, og det ikke nødvendigvis er klare nivåforskjeller mellom sentra. Generelt kan sentralstedshierarkiet betraktes som et kontinuum, fra hovedstaden til de minste bygdesentra (Engebretsen 2001), men i denne sammenhengen ønsker vi altså å skille ut sentra som er av en viss størrelse og har regionale senterfunksjoner.

Det som er klart er at hovedstaden, de tre andre storbyregionene Stavanger/Sandnes, Bergen og Trondheim, og en del større byregioner er for store til å kalles regionale sentra. Regionale sentra må også ha en viss avstand til disse by- og storbyregionene for å være selvstendige sentra med senterfunksjoner. I internasjonal sammenheng er FN's definisjon at små byer har mellom 10.000 og 50.000 innbyggere, og mellomstore byer 50.000 til 250.000 innbyggere (Foss et.al. 2006). Dette er altså internasjonalt, og må trolig nedskaleres noe i norsk (og evt. nordisk sammenheng). Foss et.al. konkluderer ellers etter en litteraturgjennomgang med at det ikke finnes noen entydig definisjon på små og mellomstore byer, og at disse termene i europeisk sammenheng primært har politisk/administrativ betydning. I praktisk sammenheng i Norge har både Kommunal- og regionaldepartementet og Statistisk sentralbyrå avgrenset små og mellomstore byer til byer/tettsteder med fra 5.000 til 50.000 innbyggere. Det er også i hovedsak innenfor dette spennet vi mener regionale sentra i Norge finnes, men vår oppfatning er at dette spennet er vel stort, og vi ønsker derfor en litt tydeligere avgrensning mot byregioner som er klart større enn regionale sentra.

Etter en gjennomgang av "geografien" og tidligere kategoriseringer etter sentralitet og bo- og arbeidsmarkedsregioner (Angell, Aure, Lie, Nygaard og Ringholm 2013, Gundersen og Juvkam 2013, Karlstad og Lie 2008, Juvkam 2002, Helvig 1994 og SSB 1994), og med "sidesyn" til senterstørrelse, pendling og omlandsstørrelse, er vi kommet til at en femdeling kan være relevant og muliggjøre analyser med datagrunnlag fra bo- og flyttemotivmaterialet:

5. Oslo med omland er den mest sentrale kategorien og det nærmeste vi kommer en "millionby" i Norge.
4. Videre følger de tre storbyene Stavanger/Sandnes, Bergen og Trondheim med omland som neste kategori, med mellom 180.000 og 270.000 innbyggere i byene, og ganske store omland. Disse tre er sammen med Oslo de eneste storbyregionene i landet.
3. Det tredje senternivået er byregioner med sentra med fra ca. 40.000 til ca. 100.000 innbyggere og omtrent tilsvarende størrelse på omlandet. Det omfatter ganske mange byregioner på Østlandet; Østfoldbyene Fredrikstad/Sarpsborg og Moss, Hamar/Brumunddal, Drammen, Vestfoldbyene Tønsberg og Sandefjord/Larvik, og Grenlandsområdet med senter Skien/Porsgrunn. Videre er det to byregioner på Sørlandet; Arendal/Grimstad og Kristiansand, to på Vestlandet; Haugesund og Ålesund, og to i Nord-Norge; Bodø og Tromsø.

Den minste av disse byregionene er Bodø som har vel 40.000 innbyggere i byen, men et relativt avgrenset næromland. Byene Hamar, Larvik og Arendal er i seg selv mindre enn Bodø, men utgjør sammen med nærliggende nabobyer/-tettsteder større sentra og er slik sett vel så store byregioner. Avstanden mellom nabobyer skal være liten for at disse skal regnes som ett senter, og i denne kategoriseringen er reisetiden mellom bysentra satt til maksimalt 20 minutter. Alle disse byregionene er høgskolesentra, og de fleste har fylkessenterfunksjoner, og/eller andre sentrale funksjoner for fylker eller store regioner.

2. Det er uansett et tydelig sprang til de nærmeste småbyene, som vi her regner som regionale sentra. Det største av disse regionale sentra er nabobyene Gjøvik/Raufoss med til sammen 26.000 innbyggere, og et betydelig omland. Videre følger en rekke småbyer med 20-25.000 innbygger, med ulik størrelse på omlandet, der Molde er den av byene i denne størrelsen som har størst omland. Dernest følger mindre småbyer og tettsteder som også er regionale sentra. Hva som skiller regionale sentra fra mer lokale sentra, er vanskeligere å avgrense. I tidligere sentralitetskategoriseringer er 5000 innbyggere i tettsted/småby satt som nedre grense for å regnes som regionalt senter, og når vi ser på "geografien", kan dette virke som et naturlig nivå. Her er ingen klare sprang omkring dette innbyggertallet, men etter en gjennomgang vurderer vi det slik at alle sentra med minst 5000 innbyggere har regionsenterfunksjoner, og med få unntak har omtrent like store omland. I tillegg er det noen sentra, som er like under 5000 innbyggere, eller gjerne består av flere nærliggende mindre tettsteder, som også har slike funksjoner, og vi ønsker derfor i tillegg å ta med Kirkenes/Bjørnevatn, Finnsnes/Silsand, Sortland, Svolvær/Kabelvåg, Leknes/Gravdal, Brønnøysund, Sogndal/Kaupanger, Farsund/Vanse og Risør.

1. Øvrige sentra er mindre eller har mindre omland, og har i mindre grad senterfunksjoner, bl.a. gjelder det en del tradisjonelle industristeder som Sauda, Årdal og Sunndal, og disse er altså her regnet til distriktsområdene. Distriktsområdene er ellers restkategorien, de kommuner som ikke tilhører regionale sentra, byregioner eller storbyregioner.

I denne gjennomgangen har vi i utgangspunktet bare tatt med byer og tettsteder som er selvstendige sentra og danner egne regioner, og altså ikke er underordnede senter inne i omlandet til storbyer eller byer. Dette er avgrenset ut fra pendlingstall, der selvstendige sentra må ha en viss egendekning av arbeidsplasser (ikke for stor utpendling), og/eller betydelig innpendling fra omland. Vi har også i denne gjennomgangen avgrenset slik at reisetid til/fra senter en veg normalt ikke skal overstige 45 min.. Men særlig omkring Oslo strekker pendlingsomlandet seg relativt langt ut, og vi har her i noen tilfeller tatt med pendlingskommuner med mellom 45 min. og 1 times reisetid.

Omkring storbyene har det vært en del grensetilfeller, og da særlig i Osloområdet. Omkring Oslo har Drammen, Moss, Askim/Mysen og Hønefoss blitt skilt ut som selvstendige sentra (de to førstnevnte som byer, de to sistnevnte som regionale sentra) ut fra slike kriterier, mens Ullensaker (med Gardermoen), Råholt/Eidsvoll og Ski/Ås er regnet som del av Osloregionen. Omkring Trondheim er Orkdal regnet som eget senter, mens Stjørdal (med Værnes) er del av Trondheimsregionen.

I noen tilfeller er det kort avstand mellom byregioner og regionale sentra, og selv om disse sentra er relativt selvstendige, er de dersom de ligger innenfor 45 min. reiseavstand til byregioner kategorisert som tilhørende disse byregionene. Dette gjelder Halden som ligger relativt nær byregionen Fredrikstad/Sarpsborg, Elverum som ligger nær Hamar, og Mandal

som ligger nær Kristiansand. I den grad slike regionale senter som tilhører by- eller storbyregioner også har eget omland innen reisetidsavgrensningen, er disse omlandskommunene kategorisert slik sentrene ville vært kategorisert dersom de ikke tilhørte større storby- eller byregioner. Dette gjelder også for i utgangspunktet ikkeselvstendige sentra som ligger innenfor omlandet til storbyregioner, men som er klart store nok til å kunne utgjøre regionale sentra. Det er altså i kategorien regionale senterregioner kommet med noen omlandskommuner som tilhører regionale senter, men der selve senteret tilhører en byregion eller storbyregion. Det er likevel ikke mange slike kommuner, og de aller fleste tilhører de vel 40 sentra som danner egne regioner.

Tabell og kart som viser inndelingen i de fem kategoriene er presentert i teksten i kapittel 2.2.1.

Postboks 1463
9506 Alta
Besøksadr. Kunnskapsparken, Markedsgata 3

Internett: www.norut.no/alta/
E-post: post@finnmark.norut.no
Telefon +47 78 45 71 00
Telefaks +47 78 45 71 01
Foretaksnummer NO 983 551 661 MVA

Norut Alta er et forskningsinstitutt i forskningskonsernet Norut